Tomo Unico
T. of 2 R2.
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
1 A 11
8

XVIID 106 fm

Digitized by Google

Digitized by Google

RICARDI
EX ORDINE
FRATRVM,

Qui apud Latinos, Prædicatores appellantur.

CONFVTATIO LEGIS LATAE
Saracenis à maledicto Mahometo,

TRANSLATA EX ROMANA
Lingua in Græcam, per Demetrium Cydonium.

DEINDE PER BARTHOLOMAEVM Picenum de Monte arduo, rurſus è Græco in Latinum conuerſa.

ROMÆ, Apud Aloyſium Zannettum. 1606.

Superiorum Permiſſu.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PRÆFATIO.

QVot ſunt dies ſerui tui?Quando facies mihi de perſequentibus me Iudicium ? Narrauerunt mihi iniqui fabulationes : ſed non ſic lex tua Domine . Omnia mandata tua veritas: iniuſtè perſecuti ſunt me . Hæc verba militantis ſunt Eccleſiæ,flentis, & gementis , diuerſis ſe grauatam eſſe miſerijs: quibus liberari diuino confiſa eſt auxilio . Sed etſi innumerabiles paſſa eſt Eccleſia paſſiones, & triſtitias, omnes tamen vniuerſaliter in tres referendæ ſunt . Primum quidem manifeſte ſuſtinuit rabiē perſecutionis,illatam ei ab impijs Tyrannis. Hoc autem maxime ſic accidit,à quo paſſus eſt Chriſtus vſque ad tempora Conſtantini , in annis videlicet trecentis , & decem : quando Romani,qui Monarchiam tenebāt, & aliorum infinitus Cathalogus , vbique in vniuerſo Orbe terrarum innumerabiles Sanctos Dei Martyres interemerunt. Pro quo tempore compatiens Dauid Eccleſiæ , dicit : Pſal. 118. Quot ſunt dies ſerui tui ? Quādo facies mihi de perſequentibus me Iudicium ? ſed ad Deum ſanctorum ſanguis cum clamaret , & miraculis ipſi ſplenderent , repente facta eſt muta-

tio dexteræ altiſsmi, pſ. 26. Et qui prius Chriſtianorum perſecutores erant, Eccleſias ædificauerunt, duceſque belli contra impios facti ſunt. Sed ſtatim ſecunda perſecutio hæreticorum inſurrexit. Repente enim apparuit cruentus draco, fremens ex ſquama, & ſibilans diuerſas hæreſes, Arrij videlicet, & Sabellij, Macedonijq. & aliorum Hæreticorum. Propter quod maxime tempus dixit Dauid: pſ. 118. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non ſic lex tua Domine, ſed data eſt, & appoſita tunc lux doctrinæ Eccleſiæ, cum multi Magiſtri tunc apparerent, & diuinam ſcripturam aperirent: Hilarius hic fuit, Auguſtinus, Hieronymus, & Gregorius. Inſurrexitque & multitudo ſanctorum Patrum, qui in Eremis perfectæ, & ſinceriſſimæ vitæ erant, adeo vt, & per eos Draconis os debili, & vulgari lino ligatum ſit, & ſic diuinarum Scripturarum efficacia os loquentium iniqua obturatum eſt. Sed ſtatim poſt hæc inualuit Eccleſijs tertia corruptio, ex falſis fratribus videlicet periculum. Vnde & poſt Gregorij tempora ſtatim tribulatio per corruptos homines intellectum roborauit, in hypocriſi mendacium loquentium, & tot mendacia, & figmenta renata ſunt vitæ, doctrinæ, & iuſtitiæ: vt multi eſſent qui deſcēderent, & adiuuarent iniquos, & tyrannos

(in

in tantam enim hi fatuitatem, & prauitatem prolapſi ſunt) è conuerſo perfectiſſimos homines oblactarent, eiſque detraherent. Hæc contra Eccleſiam corruptio vſque ad ſenium, & ſenectutem permanebit: vt nequaquam ſpes aliqua relicta ſit, niſi diuini auxilij, & pro veritate inſtantiæ. Vnde & pro temporibus his dicit Dauid: Omnia mandata tua veritas: Inique perſecuti ſunt me adiuua me. Quaſi dicens: Etſi proſtrata eſt ad tempus veritas, oportet tamen hanc velociſſimè exurgere, & efficaciter cognoſci, maximè diuino cooperante auxilio. In hoc igitur tertio conditionis ſtatu, poſt tempora videlicet beati Gregorij, in temporibus Heraclij, inſurrexit veritati & Dei Eccleſiæ homo quidam diabolicus primogenitus Satanæ, in libidinem procliuis, & ex fraudę machinamentis deditus, nomine Mahometus. Qui conſilio, & auxilio illius, qui mendax & mendacij pater eſt, iniquam, & mendacij plenam tanquam ex Diuino ore prolatam legem compoſuit; quam quidem legem Alcoranum nominauit, videlicet diuinorum mandatorum collectionem. Hic Mahometus ſupra omnes, qui fuerunt, vel futuri ſunt, Eccleſiam Dei perſecutus eſt. Non enim vno ſolum modo Eccleſiam percuſſit, ſed tribus generaliſſimis: nunc quidem ſæua

tyrannide, nunc autem per deceptionem in legibus, nunc vero per hypocriſim ſimpliciores ſubuertens: vt iam magnam partem orbis terrarum deceptioni ſuæ ſubiecerit, ex Dei permiſſione, qui eſt terribilis in conſilijs ſupra filios hominum. Ego igitur in Ordine Prædicatorum minimus tantam calamitatem deceptis compatiẽs, conſideraui vias meas, & pedes meos in teſtimonia Dei conuerti. Vnde cum tranſiuiſſem multa maria, & loca deſerta, & inclytam Saracenorum vrbem Babylona deprehendens, vbi maxima, & vniuerſalia ſtudia apud eos exiſtunt: illicque litteras, & Arabicam linguam ſimiliter diſcens, diligentiſſimeq́ue, & continuè cum magiſtris apud eos diſputans, magis magiſq́ue deprehendi prædictæ legis peruerſionẽ. Etiã hãc in latinam linguã transferre incipiens, tot inueni fabulas, ſimul & mendacia, & blaſphemias, & continuam per omnia fabulationem, vt triſtitia plenus eſſem. Decreuiq́ue idcirco ſcribere quaſdam Epiſtolas de tantis blaſphemijs ad triumphantem Eccleſiam: conqueſtuſq́ue ſum tanquam illa in amaritudine animæ. Nunc autem eſt mihi intentio, ſumma veritate confidenti, capita & principalia mendacia iniquæ legis hnius oſtendere, & alijs fratribus cauſam exhibere, propter quam facilius ad

Deum

Deum reuocare poſſem huius impietatis hæreticos. Vt autem hoc cum ordine fiat, in determinata capita oportere cognoui totum tractatum diuidere.

OPERIS DIGESTIO in Cap. XVII.

Primum caput continet principales huius legis errores.

Secundum, Quis modus cum eis ſeruandus eſt.

Tertium, Quod lex hæc non eſt lex Dei, propterea quod neque vetus, neque nouum teſtamentum hanc teſtantur: & quod neceſſe eſt Saracenis parere dictis veteris teſtamenti & Euangelij.

Quartum, Quod neque in ſtylo, neque in modo cum alijs conuenit.

Quintum, Quod non conuenit ſecundum ſententias cum aliquo altero.

Sextum, Quod in multis ſibi ipſi contradicit.

Septimum, Quod nullo miraculo confirmatur.

Octauum, Quod non eſt ſecundum rationem.

Nonum, Quod manifeſta continet mendacia.

Decimum, Quod violenta.

Vndecimum, Quod inordinata.
Duodecimum, Quod iniqua.
Decimumtertium, De Alcorani inſtitutione, & quis fuit huius legis opifex, & inuẽtor.
Decimumquartum, De fictione improbatiſſima viſionis.
Decimumquintum ſex quæſitis in Alcorano communibus, & de Chriſti ad Mahometum excellentia.
Decimumſextum, De Euangelij ad Alcoranum excellentia.
Decimumſeptimum, De Sarracenorum reſponſione ad prædicta.

DE PRINCIPALIBVS HVIVS legis erroribus. Cap. I.

PRIMVM igitur decet ſcire principales errores, quos Sarracenorum lex ponit, ſecundum quos maxime Diuinæ legi aduerſatur. Notandum igitur quod omne antiquorum Cœnum, quod diabolus in alijs ſparſim diſſeminauit in Mahometum comprehenſim euomuit. Hic enim cum Sabellio negat omnino Trinitatem: Dualitatem autem quandam ponit in diuinis, quæ nihil honeſtum, & diuinis ſimile in ſeipſa poteſt de-

Digitized by Google

demonſtrare, cum totius alteritatis principium ſit. Supponit enim Diuinam eſſentiam,& huius animam. Vnde in Alcorano inducit Deum pluraliter loquentem: vt videatur ipſa anima Dei, & ipſe Chriſtus alterius præter Deum eſſe eſſentiæ, & minoris Deo, & ei ſubditæ: conueniens in his cum Arrio,& Eunomio,ſupponit Chriſtum excelſam eſſe creaturam, omnes tamen alias creaturas excedentem. Hæc autem opinio ex Platonicis mota eſſe videtur: qui ſupponunt ſummum Deum Patrem omnium,& Creatorem,ex quo quandam mentem dicebant primum defluxiſſe, in qua quidem ſunt omnes rationes entium,& omnibus excelſior eſt: quem & paternam mentem appellabant: poſt hunc eſſe mundi animam dicebant: deinceps autem reliquæ ſunt creaturæ. Quæ igitur de Filio Dei in ſcripturis dicuntur, hæc ad illam mentem illi referebant: maxime autem,quod & diuina Scriptura Filium Dei ſapientiam, & Dei verbũ appellat. Cum qua opinione,& ea quæ eſt Auicenæ cõuenit, qui ſupra primũ cœlũ primã intelligentiã ſupponit,quæ primum cælum mouet,vltra quam in ſummo Deum firmari dicit. Sic igitur Arriani exiſtimauerunt de Filio Dei, quod eſſet Creatura, quæ omnes alias creaturas excedit: quo mediante omnia Deus creauit.

Vn-

Vnde & Mahometus ſupponit Chriſtum ſanctiſſimum & hominem virtute præditũ ſupra omnes alios. Palam autem quid in eo dicit eſſe ſupra hominem. Appellat enim eum verbum Dei, & ſpiritum Dei, & animam Dei: Deum autem ſecundum veritatem dici, omninò ridiculum putat. Et ad demonſtrationem huius duobus maxime vtitur: vno quidem, quod nunquam ipſe Chriſtus de ſeipſo hoc aſſeruit, vel dixit: altero autem, quia ipſe contrarium dixiſſe videtur. Vnde dicit Mahometus, quod Chriſtiani dicunt Chriſtum eſſe Deum. Etenim Iudæis ipſe Chriſtus dixit: Adorate Deum meum, & Deum veſtrum, Dominum meum, & Dominum veſtrum. Hæc autem longius expoſui, vt omnes cognoſcãt, quod illud quod in principio in Mundo per Arrium ſeductor diabolus non potuit perficere, hoc poſt hæc marceſcente quidem in Eccleſia zelo, malitia autem creſcente per Mahometum adimpleuit, & tandem per Antichriſti nequitiam roborabit, qui perſuadebit mundo, quod neque verus Deus, neque Dei filius eſt Chriſtus, & neque homo bonus. Principalis igitur intentio Mahometi eſt perſuadere Chriſtum neque Deum, neque filium eſſe Dei, ſed ſanctum quendam & ſapientem hominem & Prophetam maximum abſque Patre, ex Virgi-

ne genitum. In quibus cum Carpocrate hæretico conuenit. Item affirmat impoſſibile eſſe Deum habere filium, propterea quod vxorem non habet. Cum eodem rurſus hæretico etiam in hoc conuenit. Additque quod ſi Deus haberet filium, in periculo iam omnis res eſſet, tanquam futurum ſchiſma eſſet inter eos ex neceſſitate. In quibus cum Iudæis & Cerdonio hæretico conuenit. Subiungitque neque à Iudæis Chriſtum fuiſſe interemptum, neque crucifixum, ſed alium quendam illi ſimilē. In quibus cum Manichæis conuenit. Additque Deum ad ſe ipſum accerſiſſe, & rurſus eum in fine Mundi appariturum, & interēpturum Antichriſtum. Poſt hæc autem faciet Chriſtum mori. Qui autem paſſionem Chriſti negat, negat omnia Eccleſiæ myſteria, quæ à Diuina paſſione efficaciam habent. In quibus cum Donatiſtis hæreticis conuenit. Dicit autem & dæmones poſſe ſaluari per Alcoranum, & quod multi eorū cum hoc audiuiſſent facti ſunt Sarraceni, ſequens in his aliquo modo Originem, qui dicit ſaluandos fore dæmones. Dicitque ad Deum aſcendiſſe, quando pro eo Gabrielem miſit Deus, & manum huic Deum impoſuiſſe, & tantum Deo tangente rigiditatis ſenſum cæpiſſe in corpore, vt & is vſque

ad

ad medullam ſpinæ dorſi pertranſiret. In quibus manifeſtum eſt,quod cum Antropo morphitis communicat, qui corporalem Deum aſſeuerant. Dicitque & Spiritum ſanctum creaturam eſſe cum Macedonio conueniens. In quibus autem dicit Angelos dæmones factos eſſe,cum noluiſſent mãdante Deo Adam adorare, neminem in hoc imitari videtur. Nugatur autem,& vltimam hominis beatitudinem in intemperantia & delicijs dicens eſſe, & veſtibus ſumptuoſis, & hortis irriguis, conueniens in his cum Cerintho hæretico,& quibuſdã antiquis infidelibus. Et circumciſionem oportere tenere dicit, commendans, quæ hæretici Ebronis ſunt. Concedit, & multitudinem vxorum in nuptijs,pellicumque & ancillarum,& quotquot quis in bello capiens poſſet educare,& aliorum vxores indifferenter capere, hæreticos Nicolaitas in his ſequens. Omnes autem dicit oportere interimi, qui huic legi non obtemperant, niſi tributa ſoluant. Videturque concedere Sodomitica in viris, & mulieribus in cap. de Vacca, & ſi horum ſucceſſores hæc honeſtioribus expoſitionibus cooperiant. Huius autem omnis intentio eſt reſecare quicquid erat arduum in credendo,& difficile in operando. Concedere au-

tem

tem omne ad quod procliues erant,qui præ ſentibus capiuntur, & maxime aliorum Arabes,gulam videlicet, rapinam,& intemperantiam. De virtutibus autem ſicut humilitate,patientia, pace, continentia, aut in proximum charitate , vel de extremo fine nihil,vt ita dicam,precio dignum dixit. Vt autem aliquod de his mendacium non facile argueretur per vetus, vel nouum teſtamentum , vel & per ea quæ philoſophãtes ſcripſerunt,in quibus & ipſi de virtute , & vitio,& extremo fine tractauerunt, nihil quicquam fide dignum eſſe iuſſit, quod legi ab eo latæ contrarium eſſet. Interim his quæ mandauit, qui contrarium aliquid dicere auderent,grauiori pœna plecti.Ipſe autem pſalterium & alios Prophetas valde laudauit, & multa de eo dicit Chriſtum vaticinatum eſſe in Euangelio filijs Iſrael, cum dixit: Nuncio vobis Apoſtolum Dei, qui venturus eſt poſt me, & nomen eius Mahumetus. Affirmatque nomen hoc ab æterno ſcriptum eſſe in Throno Dei, in ſuperiori parte ad dexteram.Ad hæc autem credendum nullum miraculum oſtendit,ſed nudans enſem dixit,non in virtute miraculorum ſed armorum à Deo ſe miſſum eſſe. Hi ſunt principales errores, quos continet Alcoranum,quod eſt lex Sarracenorum. Quæ autem in illo mendacia continentur

ferè

fere innumera, de quibus in nono capitulo tractabimus.

QVOMODO OPORTET CVM his verſari. Cap. II.

SEcvndo autem oportet ſcire quod valde curioſi ſunt audire aliquid de noſtra fide &maxime de diuina Trinitate, & incarnatione, nõ tamen volunt his credere, neque poſſunt hæc intelligere. Et quia ſuperant rationem, & humanum excedunt intellectum, illa nec credere volunt, nec intelligere poſſunt. *D*icitur enim in Iſaia c. 6. Si non credideritis non intelligetis. Et quoniam contraria ſunt Alcorano, quod ipſi conſtantiſſimè ſupponunt eſſe verbum *D*ei, ideo illa non ſuſcipiunt, ſed derident. *Di*citur enim in Prouerb. Vir inſipiens non ſuſcipit verba ſapientiæ, niſi dicas ei, quæ ſibi placent. Vnde non oportet his ſtatim à principio diuina proponere, neque ante porcos margaritas ſpargere: ſed conandũ in primis vanam legem eis oſtendere. Non enim oportet virtutes inſerere, niſi prius paſſiones radicitus euellantur. Oportetq́. & in omnibus breuem viam eligere. Facilius autem eſt illorum fidem falſam oſtendere, quàm noſtram ueram demonſtrare.

Fi-

Fides enim cum eorum ſit quæ non aſpicimus donum eſt *D*ei. Vnde noſtra quidem fides valde ſecundum mandata vera exiſtẽs non videtur eſſe corporalibus. Illorum autem ſolum apparens non à rebus talis apparet. Sed etſi nobis non inſint demonſtrationes, oſtendentes, quæ ſunt Trinitatis, & alia quæ ad fidem pertinent (neque enim tunc fides mercede digna eſſet) habemus tamen Euangelicam auctoritatem, quam etiam Alcoranum teſtatur: item & miracula, cum illi nec auctoritates, nec miracula habeant. Etſi enim Alcoranum de *D*eo dicit, Ne dicatis tres *D*eos: & reddit rationem ſtatim dicens, quod ſit vnus. Sed nos non huius contrarium dicimus: ſed ſimul hæc affirmamus, in quibus dicit vnum eſſe *D*eum, quem dicimus non ſolum vnum eſſe, ſed etiam ſimpliciſſimum. Neque ei conſortem quendam damus, & ſimul participem ſicut ipſi, animam mundi, vel verbum, vel ſpiritum, vel diuinum quendam intellectum tanquam ſeruum ex dictis nobis ſuperius. Non oportet autem humano intellectui adæquare diuinam Maieſtatem, & exiſtimare illam nõ eſſe, propterea, quod hi non poſſunt intelligere perſonarum diſcretionem, abſque quo & eſſentiam diſcernant. Sed neque ſic fortes rationes habent

ad

ad hoc,quas non poſſimus ſoluere. Hoc igi
tur ſufficit ad defenſionem fidei. Illud
autem oportet potius ab eis interrogare:
quid vult Alcoranũ apud eos quãdo toties
inducit *D*eũ de ſeipſo pluraliter loquẽtẽ cũ
ſimplex ſit & vnus?Hoc autẽ ab eis petẽdũ
vt cogantur numerũ in perſonis confiteri.
*D*e myſterio autem incarnationis, quod
ipſi quidem negant omnino,nos autem cre
dimus ſequentes Euangelica dicta, opor-
tet quærere ab eis vnde ſciant, quod impoſ
ſibile eſt Deum incarnatũ fuiſſe. Vel enim
quod non potuit,& hoc eſt falſum. Omni-
potens enim cum ſit omnia poteſt, in qui-
bus non eſt contradictio. Vel quod neſci-
uit hoc facere; & ſic quod & prius. Vel
quod noluit: Et quis eius Conſultor fuit?
vel autem potuit quidem, ſicut ſolem mi-
norem quàm nunc eſt facere,& maiorem,
tamen non fecit.Et tunc petendum eos de-
monſtrationem huius dare,quod non fece-
rit. Hoc autem demonſtrare eſt eis impoſ-
ſibile,quod neque incarnatus eſt videlicet.
De diuinitate autem Chriſti vtitur quidẽ
demonſtratione Mahometus, quod neque
Chriſtus ſeipſum dixit eſſe Deum. Sed etſi
ante Reſurrectionem non dixit de ſeipſo
hoc palàm, ſufficienter autem hoc aperuit
dicens: Ego principium qui & loquor vo-
bis.

bis. Et Petrum commendauit, quod palã hoc dixit, dicens Matth. 26. Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, & reliqua. Ipſe autem manifeſte hoc noluit dicere, propterea quod occultè venit, vt prudentia,& humilitate, & non vi vinceret eum, qui hominem vicit aſtutia. Propter hanc igitur rationem, ante Reſurrectionem nõ dixit Chriſtus palam de ſeipſo, Deus ſum, ſedundum quam rationem neque Piſcator prædicit piſcibus reuelanter, ſub cibo eſſe eſcam, ſub eſca eſſe hamum. Poſt reſurrectionem autem manifeſte hoc oſtendit, dicens: Dans Spiritum ſanctum, & poteſtatẽ dimittendi peccata: Io. 20. Accipite Spiritum ſanctum,& quorumcunque dimiſeritis peccata, dimittuntur eis: Quorumcunque retinueritis retenta ſunt, & reliqua. Et Thomas quoque palam confeſſus eſt hoc, dicens Dominus meus,& Deus meus. Dato autem, hoc nequaquam a Chriſto dictũ eſſe, propterea quod humilia quidem verba profert, præclara autem opera oſtẽdit: ſufficit diſcipulos eius hoc palam dicere, qui hoc dicentes, ſimilia Chriſto ſigna fecerunt. Sed quoniam Sarraceni negant miracula & verba Apoſtolorum, propterea quod contraria ſunt Alcorano, inſiſtendum confutationi tam perfidæ legis, quod non

eſt lex *Dei*, & quod Sarraceni debent ſuſcipere Euangelica teſtimonia, ſimiliter, & quæ ſunt veteris teſtamenti. Hoc autem per ipſum Alcoranum poſſibile eſt demonſtrari, vt Ogolih ſui ipſius enſe interimatur.

Quod lex hæc non eſt lex Dei, propterea quod neque vetus, neque nouum teſtamentum hanc teſtantur: & quod Sarracenis neceſſe eſt parere dictis veteris teſtamenti, & Euangelij.

CAP. III.

TERTIO oportet ſcire, quod Alcoranum non eſt lex Dei, neque enim vetus teſtamentum, neque Euangelium hanc teſtantur: quæ vtraq. Alcoranum teſtatur quod vere ſunt leges *Dei*. Solus autem Mahometus conſtituit: ſeipſum & de ſeipſo teſtimonium perhibet: Lex enim Dei tanquam catena quædam eſt continua ab eodem artifice fabricata, & quilibet annulorũ alteri cohæret, & quilibet Prophetarũ de alio prophetizat, & meminit huius, & omnes prophetizauerunt de Chriſto. Si igitur & Sarracenorum lex, lex eſſet *Dei*, & in

in hanc legem vocatio, non peruerſio, ſed conuerſio eſſet, vt ipſi dicunt: quomodo ſic latuiſſet alios Prophetas, vt nullus aliquid de eo ipſo diceret? Nos enim nihil inuenimus Moyſem, vel alium quendam Prophetarum, vel ipſum Chriſtum dicentes aliquid de Mahometo, vel de lege ſecundũ eũ, niſi quãdo iuſſit. Nos cauere a falſis Prophetis. Dixit autem & Chriſtus, vſque ad Ioannem legem eſſe, & Prophetas, vt mundus cognoſcat nullum poſt hac prophetam venturum, qui de aliquo, qui venturus ſit, ſit vaticinaturus, ad quem oportet omnes ſperare. Mahometus autem vniuerſalem ſeipſum dixit eſſe Prophetam. Nos autem ignoramus ſi & Propheta omnino eſt. Scimus tamen, quod nunquam talis quidam ſeductor fuit in Mundo, in tam breui tempore, qui tot homines, & populos ſequaces ſibi fecerit. Ad hoc autem reſpondent Sarraceni, dicentes Moyſen & alios Prophetas, vaticinatos fuiſſe de Mahometo, Chriſtus autem tanto clarius de eo vaticinatus eſt, vt & nomen eius diceret. Vnde dixit filijs Iſrael: Nuncio vobis Apoſtolũ Dei, qui veniet poſt me, & nomen eius Mahometus: ſed Iudæi corruperunt Moyſi legem & Prophetas, Chriſtiani autem Euangelium, vt nihil veritatis in lege & Euangelijs remaneret, niſi quantum eſt in Alco-

rano. Oſtendam autem hoc eſſe inconueniens,& primum per Alcoranum. Dicitur autem in cap. 20 de Iona: Si de quibus vobis reuelauimus dubitatis, quærite ab his qui priuſquam vos librum legerunt. Qui autem ante Sarracenos librum legerunt, Chriſtiani ſunt, & Iudæi, qui pentateuchũ ſuſceperunt & Euangelium, vt ipſe Mahometus exponit. Is igitur dicit Sarracenis, quærere a Chriſtianis, & Iudæis de rebus ambiguis. Quomodo autem rurſus remiſit hos Mahometus ad falſa teſtimonia ſi quidem verus fuit Propheta, vt dicunt? Nõ igitur tempore Mahometi Chriſtianorum & Iudæorum libri corrupti erant, ſed neque poſſibile eſt hoc dicere, quod poſt hæc paſſi ſunt corruptionem. Dicitur enim in cap. Elagar, quod ſignificat lapis: Nos (dicit ex perſona Dei) monitiones Dei fecimus deſcendere: & nos eaſdẽ ſeruabimus. Monitiones autem dicũtur apud eos, Euangelium, & lex Moyſi. Deus igitur teſtimonium ſcripturæ ſui ipſius ſeruauit inter fideles, & ante Mahometum & poſt hæc ſeruabit. Item in cap. 12. Elmaida, quod ſignificat menſam, dicitur quod Iudex Empazene dixit Mahometo, quando Iudæi iuſtitiam, & iudicium ab eo quærebant: ſi venient ad te iudica inter eos iuſte. Deus enim amat eos, qui faciunt iuſtitiam. Et

quo-

quomodo hi quærunt iuſtitiam a te, cum apud eos ſit vetus teſtamentum, in quo eſt iuſtitia Dei? Item talem corruptionem, & mutationem ſcripturarum impoſſibile eſt vniuerſalem eſſe & publicam. ſic enim ſcire potuiſſent & aliæ gentes. Sed neque particularis occulta, ſic enim relicti eſſe potuiſſent quidam libri integri, & abſque corruptione: ſed in omni Lingua, & Prouincia lex, & Euangelium ſimiliter ſcripta inueniuntur. Item quatuor Euangelia, neque eodem tempore, neque in eodem loco, neque in eodem idiomate edita ſunt, & ab eodem auctore: ſed Matthæus quidem Hebraicè in Iudæa, Ioannes autem Græce in Aſia, ſimiliter autem Lucas in Achaia, Marcus vero Latine in Italia ſcripſere. Horum autem in Latinum interpretatio facta eſt per Hieronymum, & alios ante tempora Mahometi & remanſerunt exemplaria in omnibus linguis. Non igitur poſſibile eſt per quaſdam corruptiones ſic inutiles libros fuiſſe, vt ignorarentur. Item nihil eſt in fide ſic neceſſarium & maxime arduum ſicut incarnatio Verbi: ideſt, hominem illũ eſſe Deum. Hoc difficillimum fuit mundo perſuadere. Quare, & Romani, & alij impij in trecentis continue annis, & vniuerſaliter perſecuti ſunt Christianos, & recuſauerunt ſuſcipere Euangelium, & Fidem;

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

propterea quod dicebant hominem illum eſſe Deum. Non quod nullos iam prius & viros,& mulieres deos, & deas eſſe ſuſcepe rint,ſed quod Chriſtus non concedentibus Romanis Deus eſſe dicebatur. Quod & illi prohibebant,vt nullus Deus diceretur,abſ que ſententijs Senatus: & propterea,quod Deus hic conſortem non ſuſcipiebat. Si enim hunc ſuſcepiſſent, coacti eſſent alios deos relinquere: quod & ipſum contrarium erat moribus prouinciarum, & legum Romanorum. Quomodo igitur Chriſtiani in eorum ipſorum damno,& pernicie fidei,& irritatione Romanorum Principum contra eos cœpiſſent Euangelijs addere rem imperſuaſibilem? Omnes enim ſciebant hanc legem ſanctiſſimam & rationi valde conſen taneam eſſe, quippe quæ omnem rationem non excedat: huius inquam iam ante dicti ſcilicet hominem illum eſſe Deum. Si igitur aliquid eorum quæ ſunt in Euangelio oportebat Chriſtianos mutare,mutauiſſet iam a principio, & abſtuliſſent ſi quid fuiſſet imperſuaſibile, & addidiſſent iam perſuaſibilia magis quam è conuerſo. Item quomodo Chriſtiani cum Iudæis conuenire potuiſſent,qui antiquo odio ſeparabantur, corrumpentes ſcripturas,& maxime adden tes illud in quo nequaquam conueniunt? Neque enim Iudæi dicunt Chriſtum, vel

Deum

Deum eſſe vel hominem bonum. Vnde quantum ad hoc Chriſtiani magis conueniunt cum Sarracenis: Qui dicunt Chriſtum ad minus ſanctiſſimum hominẽ fuiſſe. Item ante aduentum Mahometi, Chriſtiani & maxime in Oriente, diuiſi erant in diuerſas ſectas: Neſtorianorum videlicet, & Iacobitarum. Neſtoriani autem cum Sarracenis maxime conueniunt: quare & Mahometus proprie eos venerari iubet. Quomodo igitur Iacobitæ cum Neſtorianis cõuenire potuiſſent ad Euangelij corruptionem, qui tanto odio inter ſe diuiſi erant, vt & ſe mutuo interimerent? Sed tamen ipſe inueni & legi Euangelium apud vtroſque idem, quod eſt apud nos. Item cuius gratia expunxiſſent Chriſtiani nomen Mahometi ab Euangelijs, cum is tantopere laudet Chriſtum, & illius matrem & Euangelium? Quare dicit in Alcorano, quod in Euangelio Chriſti eſt rectitudo & perfectio: cum non illinc abſtulerint nomen diaboli, & Pilati, qui Chriſtum flagellauit: minimeque & nomen Iudæ qui hunc tradidit. Item quomodo rationabile, Chriſtianos addidiſſe in Euangelio Chriſtum & crucifixum eſſe & mortuum: cum honorabilius hominibus videatur, nequaquam crucifixum eſſe: & omnino inconueniens hoc, & Deum eſſe: ſicut in Euangelio dicitur. Quam au-

tem cõſequentiam habere poſſunt duo hæc adeo inter ſe diuerſa, in proprijs dogmatibus ſuppoſuiſſe : ſicut videlicet, eundem & verum eſſe Deum, & vere mortuum? Item ſuppoſito in omnibus libris Chriſtianos hoc addidiſſe : quis enim omnibus hominibus perſuaderet, & in illorum cordibus id infigeret? & tamen vniuerſo mundo hoc perſuaſum eſt, in tantum quod hoc ſuſceperunt principes, Tyranni & Philoſophi ab indoctis & pauperibus hominibus. quare & Calyphas apud Babylona Chriſtianus mortuus eſt, & inuenta eſt crux in collo eius, vt teſtaretur quod ipſe Sarracenorum princeps, Chriſtianus mortuus eſt. Vnde, & oſtenditur quod hic Calyphas proprie ſepultus eſt ſeorſum a loco in quo mos erat alios ſepelire. Et hoc ſepulchrum ipſe vidi apud Babilona. Congruit igitur omnibus modis, & teſtimonio Alcorani & fortibus demonſtrationibus, & manifeſtis ſignis, Euangelium incorruptum, & incommutatum eſſe. quoniam igitur Mahometus Euangelium ſupra alias ſcripturas laudat, & poſt illud vetus teſtamentum, cogi poſſent conuenienter vtique Sarraceni ſuſcipere dicta in Euangelijs, & veteri teſtamento. Item in Alcorano ſocietas libri pro Sarracenis in cap. Elmaida quod interpretatur menſa dicitur, quod libri ſocietas

cietas

Digitized by Google

cietas nihil eſt, niſi adimpleant Euangeliũ & legem. Societatem autem libri dicit Sarracenos. Vnde dicit, niſi adimpleant Euangelium, & legem: ſimiliter autem, & quod tibi reuelatum eſt, ideſt Alcoranum: quod ſolis (vt ipſi dicunt) reuelatum eſt Sarracenis. Neceſſe igitur & his habere Euangelium & legem ſicut & Alcoranum & adhuc ſeruare. quia autem Sarraceni, ſocietas libri dicuntur, ſecundum Mahometi intentionem, in multis Alcorani oſtenditur locis. *D*icitur enim in cap. Elnaſa, quod interpretatur mulieres, circa finem, quod Sarraceni non vacillent in lege ſua. Vnde ſcribitur: O ſocietas libri, nolite vacillare in lege veſtra, & ne dicatis de *D*eo præter veritatem. Hæc quæ ſunt in illo capitulo, oſtendunt ſocietatem libri, dici Sarracenos. Oſtenditur autem & palam in cap. Tulem, circa finem libri. Si autem contendentes volunt dicere, Euangelium & veterem legem omnino corruptam eſſe; oſtendant ipſi integram & immutatam, & ſuſcipiemus: maxime autem oſtendant vnicum typum in omnibus linguis, ſicut nos eis adduximus. Manifeſtum igitur quod Alcoranum non eſt lex Dei, propterea quod neq. vetus lex, neque Euangelium (quæ diuinæ leges ſunt vt & Mahometus confitetur) hãc teſtantur, ſed potius aduerſantur.

Quod

Quod Alcoranum non eſt lex Dei, quoniam non habet ſtylum & modum cum alijs con uenientem.

CAP. IIII.

QVARTO oportet ſcire, quod Alcoranũ non eſt lex Dei, propterea quod nõ habet ſtylum, nec modum diuinæ legi ſimilem. Eſt igitur ſtylo rhythmicum vel metricum, & aſſentatione plenũ in ſermonibus, & fabuloſum. quod autem ſtylo rhythmicum ſit, per totum librum manifeſtum eſt legentibus. Exemplum autem huius non poſſum apponere, propterea quod non poteſt ſaluari rhithmus, vel verſus vere, & ſecundum omnia, cum in latinum transfertur. Sarraceni autem & Arabes in hoc maxime gloriantur, quod locutio, quæ eſt apud eos, legis celſitudinem habet & rhythmum & in hoc maxime oſtenditur librum a Deo compoſitum fuiſſe, & Mahometo ſecundum. locutionem reuelatum eſſe. Mahometus idiota exiſtens, ignorabat talem ſententiam & locutionem. Cuius contrarium apparet. Videmus enim in Diuina ſcriptura Deum loquentem cum Moyſe, & cum alijs Prophetis, & nunquam

rhyth-

rhythmis his vel verſibus his loquentem. Moyſi autem legem, & Euangelium dicit Mahometus a Deo eſſe, Deum libros Moyſi & Chriſto dediſſe. Sed hi non ſunt metrici vel rhythmici. Et nullus aliorum Prophetarum, qui diuinam vocem audierunt dixit Deum metrice locutum eſſe, quod & ſapientes, & Philoſophi homines dedignantur. Vnde & intulerunt quidam hoc Mahometo, ſicut dicitur in cap. Elempij; quod interpretatur Prophetæ, dicentes ei: Potius quidem igitur ſomnia, potius quidem igitur tripudias, & alia quæcunque talia huic improperabant conſiderantes quod non ſolum hæc locutio non eſt a Deo, ſed neque omnino Prophetica. Vlterius autem lex hæc plena eſt aſſentatione in verbis & magis quam quis poſſet credere vel dicere. Aliquando enim per totum capitulum ſub texit precio dignum quidem nihil, ſolum autem quod Deus eſt magnus, & excelſus, & ſapiens, & bonus, & quod eius ſunt omnia, quæ ſunt in cælo, & quæ ſunt in terra, & quæ ſunt in medio, & quod iuſte iudicat. Et ſecundum quodlibet verbum duplicat dicens: Laudetur ipſe. Et hoc omnino abſque neceſſitate aliqua duplicat centies & plus, & poſt hæc dicit: Non eſt Deus præter Deum, & credite in Deum, & in Apoſtolum eius, ſeipſum Apoſtolum Dei nominãs.

Et

Et dicit hæc omnia abſque medio ex ipſo ore Dei dicta eſſe,& quod neſciebat hæc dicere Mahometus,ſed hic eſt mos in Deo,eũ de ſeipſo tanquam de altero dicere, quod Deus eſt magnus,& excelſus, & alia huiuſmodi quæ duplicare,deſuetum eſt. Notandum & hoc quod etiam turpiſſimis,& maxime carnalibus nominibus lex hæc vtitur ſicut his, ſcilicet coitus, & luxuriæ, ſicut mos eſt his qui humi depreſſi ſunt. De locutione iam & ſententia, firmum, & manifeſtum eſt omnibus legentibus, quod ſit fabuloſa. ſed etſi per totum talis eſt,in quibuſdam tamen pauca quædam, quæ precio digniora videntur apponam. *D*icitur enim in cap. Emule, quod interpretatur muſca, quod Salomon magnum Angelorum congregauit exercitum, & hominum, & irrationalium animalium. Recedentes autem inuenerunt quaſi fluuium quendam muſcarum,& tunc iam dixit muſcæ. O muſcæ introite in habitationes veſtras, ne corrumpat vos Salomon, & exercitus eius: et muſca ſubriſit. et paulo poſt:Omnes aues in exercitu inuētæ ſunt,muſca autem abſens. et dixit Salomon:Quid eſt quod non video muſcam? puniam eam,& amputabo caput eius, vel reddet mihi rationem propter quam abeſt, & longe eſt. et dixit; Didici, quod vos ignoratis, & veni ad vos ex Sabæa

bæa cum veris Nuncijs. inueni enim mulierem imperantem illis, & coegi eam, & populum eius colere ſolem abſque Deo, & reliqua. Item in cap. Caramar, quod interpretatur Luna, dicitur: Appropinquauit hora, & Luna contrita eſt. Quod interpretãtes horum Magiſtri, dicunt Mahometum cum ſocijs eius ſtetiſſe. Videntes autem Lunam appropinquantem coniunctioni, dixerunt ad eam: Oſtende nobis prodigium quoddam. Et tunc ille duobus digitis ſuis annuit Lunæ, ideſt, pollice, & medio. Quo facto in duas partes Luna diuiſa eſt, & altera quidem pars cecidit in montem Elices, qui imminet ab vna parte Mechæ: reliqua autem pars ad alterum montem, qui appellatur Rubus, ad alteram partem vrbis poſitum. Sic autem Luna diuiſa intrauit in tunicam Mahometi, & ipſe rurſus hanc inſtaurauit.

Item in cap. Sæui, dicit vermem ſignificaſſe mortem Salomonis dæmonibus: vbi dicit expoſitio, quod Salomon innixus ſuo baculo, tanto dolore repente correptus eſt, vt ſtatim expirauerit, diuino autem miraculo non cecidit. *D*æmones autem qui ei ſeruiebant, videntes eum ſtare, credebant ipſum dormire. Et natus eſt quidã vermis è terra, & corroſit baculum cui innixus erat. Quo contrito, cecidit Salo-

mon.

mon. Et tunc currentes dæmones cognouerunt eum eſſe mortuum: & ex eo cœperunt hominibus iuxta poſſe nocere.

Item in cap. narrationum, ipſe Mahometus reddit cauſam, propter quam vinum prohibitum eſt. Dicit enim, Deum ad terram duos angelos miſiſſe, vt bene imperarent, & iuſte iudicarent. Erant autem hi Angeli Atoth, & Maroth. Veniens autem quædā mulier iuſtitiā habens, ad prādium hos vocauit,&appoſuit eis vinum: quod ne biberent eis Deus mandauit. Inebriati autem de coitu eam requiſierunt. Quæ conſenſit & pacta eſt ſuper his tamen, quod alter quidem horum eam in cælum aſcēdere faciat, alter vero deſcēdere. Quæ & in cælū aſcendit. *D*eus autem videns hanc, & iuſtitiam, quam habebat audiens, fecit eam Luciferum, vt eſſet hæc in cælo inter aſtra ita pulchra, ſicut & in terra fuit inter mulieres. Data autem peccantibus Angelis electione vbi velint puniri, tunc videlicet, vel in futuro, eligentibus eis in præſenti potius puniri, pendere fecit hos per pedes catena ferrea in Babylonis puteo vſque in diem iudicij. Hæc & his ſimilia in prædicta lege continentur: propter quæ quilibet ſapiens poteſt vtique rem cognoſcere, & quod nullo modo lex eſt diuina neque enim ſolitus eſt *D*eus per tales fabulas cū hominibus loqui.

Quod

Quod Alcoranum non eſt lex Dei, quoniã non conuenit ſecundum ſententiam cum aliquo altero.

CAP. V.

Anifeſtum & hinc eſt, non eſſe legem Dei Alcoranũ, propterea quod neque cũ lege Dei conuenit, neque cum Philoſophis, qui de virtutibus, & de extremo fine qui eſt in hominibus tractant. Suppoſuerunt enim Philoſophi ipſam humanam fælicitatem in intellectuali parte animæ eſſe, & intellectum ſummam in homine potentiam exiſtentem, extremi eſſe intelligibilis, & fælicitatem virtutis præmium eſſe, & virtutem circa magna eſſe, & difficilia & alia huiuſmodi, & ſi non perfecte talia intelligere poterant. Chriſtus autem hæc ipſa in Euangelio oſtendit, Matt. 7. dicens anguſtam eſſe viam, quæ ducit in vitam æternam, & paucos eſſe qui per eam veniũt: latam autem eſſe viam quæ ducit in perditionem, & reliqua. In hoc autem cum Ariſtotelis ſententia conuenit, qui dicit difficile eſſe ſecundum virtutem operari, ſicut attingete centrum in circulo, quod pauci faciunt. Chriſtus autem & hominis fælicitatem

tem in Dei ſpeculatione ponit, dicens; Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolū verum Deum. Hæc autem ipſa notiſſima ſunt ex veteri teſtamento. Abrahæ enim factæ ſunt promiſſiones, cui Deus proprie promiſit ſe daturum terram promiſſionis, & ſeminis benedictionem. & Moyſes, cui tot mirabiles gratias Deus præbuit, qui & Deum in ſuppoſito ædificio ſpeculis digne ſeipſum conſiderans non ſufficere ei, conſtanter petijt videre vultum Dei, & gloriam eius. Exod. 33. Mahometus autem de virtutibus quaſi nihil tractauit, ſed de bellis, & rapina latam viam ſibi ipſi conuenienter elegit, & ſui ipſius ſequacibus, filijs perditionis, & mortis. Vnde nihil ad ſalutem eis prodeſt dicere. Non eſt Deus præter Deum, & Mahometus eſt Apoſtolus Dei. De vltimo autem fine cum nullo conuenit: præter quam cum antiquis quibuſdam, qui vitam irrationalium vixere, & non diſcretionem faciunt inter intellectum, & ſenſum. Vnde & fœlicitatem in ſenſualibus quibuſdam ſupponunt, in cibis videlicet, & intemperantia, & in hortis, & veſtibus ſumptuoſis. de quibus poſt in ſexto capitulo ſpeculabimur. Et non poſſibile eſt hæc ſecundum ſimilitudinem quandam dici ab eis, ſicut & in Euangelio menſæ, & cibi, & talium eſt mentio in vita æterna.

Oſtenduntur autem hæc ex Euangelio ſecundum ſimilitudinem dici, quoniam multa etiam aperte illic dicuntur de æterna beatitudine. Sed in Alcorano nihil omnino de vera beatitudine dicitur manifeſte, ſed ſicut conueniens eſt homini, qui nihil de hac deprehendit, ſolum autem ſecundum litteram talem pingit fœlicitatem, qualem conueniens eſt hominem carnalem & intemperantem appetere. Sed etſi nihil de vera fœlicitate, vel conſiderauit, vel promiſit hominibus, quædam tamen vera & inſignia de vltimo fine Saracenorum demonſtrauit, quaſi diuino ſpiritu afflatus. Dicit enim Saracenis ipſe Mahometus: vos poſt me in ſeptuaginta tres partes diuidemini, quarum vna ſaluabitur, reliqua vero omnis igne deſtruetur. Hæc ſententia ſic valet apud eos, vt nullus neque ſapiens, neque inſipiens vilipendat. Alia autem ſimilis de eo eſt ſentẽtia in Alcorano in capitulo Martij, quod interpretatur Maria, quæ dicit, omnes in infernũ Saracenos ituros: Hanc ſententiam veriſſimam eſſe credo: & ſi ab ore ſecundum exceſſum mendacij ante allata eſt. Et in hoc falſus Propheta cum prima veritate conuenit, quæ dicit: Matt. 7. Lata eſt via quæ ducit in perditionem, & multi ſunt qui ingrediuntur per eam. Manifeſte igitur ex prædictis

Digitized by Google

conuenit, Saracenorum legem latam eſſe, & multos eſſe Saracenorum, qui per eam ingrediuntur, & in infernum tranſeunt. Et hoc non ex ore ſolum veritatis manifeſtũ, ſed ex ore Prophetæ qui apud eos eſt. Item Alcoranum non conuenit cum lege Moyſi in mandatis, & in quibus nos auertit. Lex enim Dei prohibet cædem, rapinam, concupiſcentiam omnem: Alcoranum autem vel iubet fieri vel permittit. Item neque in iudicijs conuenit. Moyſi enim lex & Euangelium dicit, nullum debere vno teſtante condemnari, ſed in ore trium vel duorum teſtium ſtat omne verbum. Contraria autem horum inueniũtur in capitulo. Elmir, quod interpretatur lux, vbi prohibetur ne compellant eas caſtitatem dimittere, cum conſentientibus autem ſecure ſimiliter dormire dicit. Hoc autem ipſum manifeſtum eſt in cap. Elminim, vbi permittit cum proprijs vxoribus, & cum quibus quis in bello capere poſſet miſeri. Manifeſtum igitur, Alcorani legem non eſſe legem Dei, neque a Deo eſſe niſi forte per permiſſionem, ſicut, & alia. Differt enim ab illa, & ſecundum intentionem Dei: qui ſalutem hominum deſiderat.

Quod

Quod Alcoranum non eſt lex Dei, quoniam in multis ſibi ipſi contradicit.

CAP. IV.

SExto oportet ſpeculari, quod Alcorani lex nō ſolū a diuina lege elongatur, ſed neque cum ſeipſa conuenit. Et hoc, quoniam mala eſt, & ipſe Mahometus oſtēdit. Dicit enim in cap. Elneſa, quod interpretatur Mulieres: Niſi a Deo eſſet hoc Alcoranum, multæ in eo contrarietates, & contradictiones inueniuntur. etenim ipſe in multis locis dicit, quod Deus non deducit errantem: & tamen in multis locis docet orare, vt deducantur a tenebris in lucem, & ex rectitudine in rectitudinem. Itē dicit de ſeipſo, quod factus eſt Orphanus in errore; idolatra enim erat. Sed tamen ipſe dicit, quod talem eum Prophetam fecit Deus, quoniam quando Deus eum accerſiuit, aſcendit ad Deum vſque ad ſeptimum cœlum, & impetrauit veniam ab angelo quodam, qui millies mundo maior erat, quem inuenit ſui ipſius peccata deplorantem. Item dicit, ſe Prophetam eſſe vniuerſalem: ſed tamen dicit Alcoranum Arabicis litteris a Deo datum eſſe, neque

vllam aliam linguam ſe ſcire præter Arabicam.

Item dicit in capitulo Inpacara, quod interpretatur Iuuenca, quod Iudæi & Chriſtiani, & Sabæi ſaluabuntur, & in capitulo Abraam, dicit poſt hæc, quod nullus ſaluabitur, præter eos, qui ſunt in lege Saracenorum. Et ipſe mandat his, ne diſputent aſperis verbis cum hominibus alterius ſectæ, ſed ſuauibus: non enim ad hominem pertinet deducere, ſed ad Deum ſolum. Et vnuſquiſque pro ſeipſo ſolo non pro alio rationem reddet. Poſt hæc autem ipſe in plurimis locis mandat interimi omnes, & ſpoliari qui non credunt, quouſque credãt, vel tributa ſoluant.

Itẽ ipſe dicit in capitulo Comem: Quod eorum qui ſuſcipiunt alterum Deum præter Deum, horum tu non ſis cuſtos, vel curator, ſed ſibi ſoli hoc ſeruauit Deus. Hæc autẽ eſt precio digna cõtradictio, hinc quidem, toties mandare interimi infideles: illinc autem, rurſus mandare, neminem tanti ſceleris eſſe punitorem, ſed ſoli Deo pro his punitionem ſeruari. Item ipſe in capitulo Elteminim, in fine ſeipſum iactat, quod non eſt ex his qui compellunt credere. Sed quomodo hoc verum eſt? cum ipſe mandet interimi & ſpoliari eos, qui nõ credunt, quæ enim maior compulſio quam cædes?

des?Item in cap.Bouis, concedit quod eſt præter naturam miſceri maſculis & mulieribus. Dicit enim Saracenis, ne maculent ſeipſos cum infidelibus antequam credant. Et de mulieribus dicit: Mulieres veſtræ, terra eſt veſtra:arate eas ſicut vultis. Sed tamen in eodem cap. ante dixit, quod ſodomitæ tempore Loth abominabile peccatum commiſerũt,& nationibus, quæ prius fuerunt deſuetum. Item dicit de Abrahaã, Iſaac,& Iacob,& filijs eius:quod erant Saraceni. Sed tamen ipſe dicit,quod eſt ei a Deo reuelatum, cum eſſe videlicet in fidẽ hanc primum Saracenum. Quomodo igitur erant illi Saraceni; ſi omnium Saracenorum Mahometus primus erat?Item non neceſſe,eſſe quoſdam Saracenos,antequam lex lata eſſet Saracenorum: Saracenorum autem lex eſt Alcoranum, quod iam eſt,& datum eſt poſt Moyſi legem & Euangeliũ, ſicut in ipſo Alcorano continetur, immo modicum plus eſt quam ſeptingenti anni quod fuit Mahometus. Incepit enim anno a Natiuitate Domini noſtri quingenteſimo quingenteſimo octauo: Noe autem & Abraham & Iſaac & Iacob ante Euangeliũ & Moyſen fuerunt: Si autem dicit Saracenos eſſe hos proprerea, quod præſciebant, quæ erant legis:Etenim omnia eſſe potuiſſent quæcunque præſciuerant cum Prophe-

tæ eſſent. Si autem dicit quod placebat eis Alcoranum:& hoc impoſſibile. In multis enim, quæ ab Alcorano ſancita ſunt, contraria illi faciebant. Item ipſe dicit prohibere auguria: Et tamen ipſe dicit poſt hæc in cap. Elaphar: Auguremini, ſi aliter non poteſtis, in ſciſſura digiti: & qui hoc non facit, anathema ſit. Item ipſe dicit, ſeipſum miſſum eſſe Arabitis propterea, quod hi non habent Apoſtolum quendam a Deo. Dicit autem & Alcoranum in ſola lingua Arabica datum eſſe, dicitq. & ſeipſum neſcire aliam linguam præter Arabicam. Vnde cum adhæſiſſet Mahometo quidam Iacobita Mapyra, & Salonus Perſa, & Abdala ex Perſide, & ipſe Selam Iudæus, & quidam alij dicerent, quod inſtruebaut eũ, & ipſe cecidit in faciem ſuam, & contractæ ſunt manus eius, & pedes & ſocij cooperuerunt eum veſtibus ſuis. Et tandem ad ſe rediens, dixit: Deus miſit me ad corripiendum vos de ſermone quem dixiſtis, quod tales me doceant. Legitq. eis vnam ſententiam, quæ eſt in fine lectionis Elnael, quod interpretatur palma, quæ ſic dicit: Scimus quod ipſi dicent, quod inſtruent eum cum loquuntur ſic ei in lingua Perſica, hæc autem Arabica facilis eſt. Et ex hoc dicit: Quomodo poſſibile eſt eos me docere, quorum alter quidem Perſa eſt, alter vero

Hebræus?

Hebræus?Qui dixerunt ei, poſſibile eſſe eorum ipſorum lingua tecum loqui, & exponere tibi:te autem tui ipſius lingua omnia conſtruere. Non inuenit ad hoc reſponſionem. Sed ſi non poterat inſtrui ab Hebræo & Perſa qui propinqui ſunt: quomodo ipſe poterat remotiores ab eius lingua docere? Ipſe tamen poſt hæc dicit, ſeipſum miſſum eſſe ad vniuerſitatem gentium. Vnde in capitulo Prophetarum ait, dicere ei Deum: Nos miſimus te ad vniuerſitatem gentiũ. Sed quomodo venire potuit ad omnes gentes quæ diuiſæ erãt in 70.linguas,qui ignorabat aperire ſui ipſius verbum in alia lingua præterquam Arabica?Manifeſtam igitur contrarietatem, & mendacium manifeſtum eſt, eundem ipſum ſolis Arabibus miſſum eſſe,& omnibus gentibus.Non igitur lex Dei, eſt in qua tot contrarietates eſt inuenire.

Quod lex Saracenorum nullo miraculo confirmatur.

CAP. VII

SEptimo eſt conſiderandum quod neq. Alcoranum eſt lex Dei, quæ miraculis confirmetur, neq. Mahometus eſt Apoſtolus Dei, nullum enim

miraculum teſtatur hoc. Quãdo enim Deus miſit Moyſem ad Pharaonem magna prodigia oſtendit: ſimiliter autem & Elias & Eliſeus, & alij Prophetæ magna, & inaudita miracnla fecerunt: & maxime qui nouum quoddam in vitam inferebant. Chriſtus autem proprie in miraculis & ſignis maximis venit: ſicut & ipſe Mahometus in Alcorano dicit. Si autem dicant Saraceni, multa & magna miracula feciſſe Mahometum, ſicut reintegrare Lunam diuiſam, & fontem aquæ ex eius digitis defluxiſſe: fabula eſt hoc, & contrarium eidem Alcorano. Prohibet enim Mahometus de eo aliquid tale credere præterquam quæ ſcripta ſunt in Alcorano. De omnibus Prophetis dicit: Multi multa mentiti ſunt: quod ne de me exiſtiment quidam, id ſolum de me verum credatur, quod Alcorani auctoritate fulcitur. Ille enim cum miracula non feciſſet, & hoc oſtendere volens, inducit Deum loquentem, & dicentem: Dixit Dominus ad me, Propter hoc miracula te facere non permitto, ne tibi propter miracula eueniat, quid & alijs Prophetis accidit. Suo ipſius igitur teſtimonio conuincitur nullum feciſſe. Ipſe enim Mahometus continue in Alcorano dicit, quod cum homines ei dicerent: Oſtende aliquod ſignum, ſicut Moyſes venit cum ſignis, & alij ſcilicet, & Chri-

ſtus,

ſtus,& alij Prophetæ fecerunt. Reſpondit, quod Moyſes,& Prophetæ miſſi ſunt a Deo, & maxime Chriſtus qui in maximis prodigijs venit, & mundus non credidit his, ſed dixit hos veneficos & incantatores eſſe. Propter hoc Deus non permiſit mihi facere miracula, non enim credidiſſent. Sed veni in potentia armorum. Hoc autem manifeſtiſſime oſtenditur, quod falſum ſit. Quomodo enim non credidiſſent huic facienti miracula, cui abſq. miraculis crediderunt ſolum mandanti interimere, & rapere, & plurimas mulieres corrumpere, & dentem pro dente, & oculum pro oculo effodere. Procliues enim ſunt ad talia qui in mundo verſantur: quare vix a multis iudicibus, & tortoribus & punitionibus coerceri poſſunt. In potentia autem armorum, quod pro miraculo inducit, manifeſtum eſt mendacium. Non enim ſemper victor fuit, ſicut Moyſes & Ieſus Naue, & Helias: quos Angelus *D*omini ſemper protexit, & vincentes fecit. Mahometus autem aliquando vincebat, aliquãdo vincebatur: ſicut & alij tyranni. Dentes enim eius contriti ſunt in bello, & facies colliſa. Ex quo manifeſtum, quod non eſt miraculum, quod ab eis pro ſigno aſſeritur, magnam videlicet Mundi partem ei repentè adhæſiſſe. Talem enim conſtituit legem, & talia mandata dedit,

ad quæ homines ſine legibus procliues sũt: vt in ſuperioribus manifeſtum eſt. Mandauit enim mihi Dominus, dixit, enſe gentes expugnare quouſq. confiteantur, quod non eſt Deus præter Deum, & quod ego ſum Apoſtolus Dei. Quod qui confeſſi ſunt, ſuũ argentum eo modo conſeruarunt, & ſanguinem. Hinc & Saraceni, ſaluati dicuntur. Qui enim Mahometi mandata ſuſcipiebãt, ſeruabantur, & ab eo, & ab eis qui ſub illo erant: neq. interimebant eos, neq. ſpoliabant. Vnde Saraceni non vocantur Saraceni, ſed Meſelamin, quod interpretatur, ſaluati. Et derident Chriſtianos, qui dicunt ſe ipſos ſaluatos: multis autem talem ſalutem a Mahometo ſuſcipientibus propter prædictam cauſam. Iuſſit poſt hæc prædicari, quod quicunq. dixerit: Non eſt Deus præter Deum, intrabit in paradiſum, etſi mœchus ſit, vel latro. Venit autem ad eũ quidam, qui Euordi dicebatur: quærens ab eo, ſi hoc eſt verum? Reſpondit autem, etiam. Et addit ad prædicta: ſi bibat etiã vinum, vel & interficiat. Et addit, Etiam ſi torſerit Alebidonda nares. Ad confirmandum autem hæc omnia nullum ſignum oſtendit, ſed nudauit enſem. Item clarius continetur in capitulo Prophetarũ, legitur enim ſic illic: Dixi de Mahometo, id eſt inſomnia audiuiſti, blaſphemias compoſuiſti, vel forte

forte cartas. Veni ad nos ad minus in vno miraculo, quomodo & qui prius miſſi ſunt. Reſpondit: ſubuertimus (dixit Deus) vrbes coram non credentibus, & poſthæc qui fuerunt ante vos non crediderunt. Sed neque vos creditis, niſi per enſem. Aſſerebat tamen quod a Deo ad eum miſſus eſt Gabriel, ducens ad eum quoddam animal maius quidem aſino, minus autem mulo, nomen autem animali erat Elmaparac. Loquebatur autem animal, ambulabatq. in hora viam quinque millium annorum, & hæc faciebat in nocte. Et quaſdam alias fabulas, de quibus in decimo capitulo poſt hæc dicetur. Chriſtiana autem fides, quæ ardua præcipit, in miraculis manifeſtis, & vtilibus tota fundata eſt, quæ non ſolum fecit Chriſtus, ſed etiam Apoſtoli poſt eũ, præterea & magiſtri qui Euangelium & ſcripturas Apoſtolorum expoſuerunt & vſq. ad præſentia tempora durant miracula, dæmoniorum quæ expelluntur, debilium qui curantur, & mortuorum qui reſurgunt. Hæc autem miracula Chriſtiani fecerunt, & faciunt dicentes Chriſtum crucifixum, & verum & ſolum Deum eſſe. Quæ ſi dicant Saraceni non credere tanquam hæc non facta ſint, oſtendam eis maius miraculum. Manifeſtum enim quod ante Chriſtum totus fere Mundus Idolis honorem

norem tribuebat, maxime autem Romani qui mundi Monarchiam tenebant, ſed hi Chriſtianorum fidem ſuſceperunt, & non ſolum crediderunt verum Deum eſſe Chriſtum crucifixum, ſed & reſpuerunt omnes alios Deos, qui tanto tempore reſpōſa eis per idola dederunt. graue autem nihil impoſuerunt, cum Chriſtiana fides ſic deſueta, & ardua mundo impoſuiſſet, ſicut contemnere mundum, contemnere ſeipſum, amare inimicos, orare pro perſequētibus, benefacere maleficientibus, aliena non rapere, propria donare. Hæc omnia mundus ſuſcepit, ritum priſtinum abijciens. Vel igitur ſufficientibus miraculis perſuaſus eſt, vel abſq. miraculis. Maius autem eſt miraculum, & abſq. miraculis per homines idiotas & ſimplices potuiſſe id fieri. Et hoc fecerūt Chriſtiani non alios interimētes, ſed ab alijs eis illatam mortem patienter ſuſtinentes. Manifeſtum igitur omnibus modis Chriſtianorum fidem in miraculis ſtupendis fundatam eſſe: Mahometi autem fidem nullo miraculo. Talis enim eſt, qualis neq. miraculis indigeat, maxime autem ad Saracenos carnales, & mundanos: prudentiores autem horum, & litterarum peritiam habentes, & virtutem viri ſibi vendicantes, nullam huic fidem adhibent.

Quod

CAP. VIII.

OCTAVO conſiderandum eſt, quod, & abſq. omni miraculo poſſibile eſſet Mahometi legem a mundo eſſe ſuſceptam, & confirmatam tanquam legem Dei, ſi ſolũ rationabile cum ſeipſa haberet, & propter eum, qui legem tulit, & propter ſeipſam, & propter opera, & propter finem. Primum quidem igitur manifeſtum quod irrationabilis eſt propter legiſlatorem. Irrationabile igitur omnino ſic ſanctam legem, vt ipſi aſſerunt, videlicet quod Alcoranum verbum Dei ſit, datam eſſe a ſic iniquo viro, rapace, mœcho, homicida, & peccatis alijs ſubdito, quæ omnia manifeſta ſunt his, qui illius vitam ſciunt. Sed Saraceni ad hæc reſpondent, quod & Dauid in adulterium ſimul & cædem incidit, Moyſes autẽ homicida fuit; ſic & de Mahometo poſſibile dicere. Verum Prophetam Dei eſſe & ſi aliquando ſub peccato fuit: vterq. quidem talium legitimus Dei Propheta fuit. Sed hoc nullam habet vim. Dauid enim & Moyſes pœnitentia ſuum peccatum correxerũt. & hoc eſt inuenire. Dauid enim annunciauit

uit ſuum peccatnm. grauiterq. ſeipſum cru ciauit, quare & veniam meruit. Vnde poſtquam dixit, peccaui: dixit ei Nathan ab ore Dei: Dominus dimiſit tibi peccatum tuum. De Mahometo autem minime dictum eſt, quod vel ſuum peccatum annunciauerit, vel eum pœnituerit: potius quidem igitur addidit blaſphemiam iniqua lege id affirmans. Sicut enim omnibus Saracenis notũ eſt, Mahometus forte cuiuſdam Mariæ amore tenebatur quæ Iacobitis appellabatur, quam ei donauit Machobæus Iacobitarum, Rex. Duæ autem ex vxoribus Mahometi, quarum altera quidem dicebatur Aieſe, filia Empipecer, aliarum nobiliſſima: altera autem Aaſa, filia Omar, mouebantur zelotipia in Mariam. Quæ quodam die ad eum venientes, inuenerunt ipſum ſimul dormientem cum Maria, & dixerũt: ſic oportet facere Prophetam? Qui verecundatus iurauit ſe nunquam poſthac cogniturum Mariam, Sicq. placatæ ſunt ad iusiurandum. Pauco autem poſt tempore elapſo non potuit ſeipſum continere. Quare & legem tulit tanquam ex ore Dei, qui ei reuelauit, & ſententiam intulit in Alcorano in capitulo Elmetearem, quod interpretatur vocatio, vel anathema. vbi dicit: O Propheta quid prohibes quod tibi conceſſit Deus? Gratificari quæris tuis vxoribus,

bus. iam tibi legem tulit Deus, vt liceret tibi ſoluere tua iuramenta. Sic peierans cognouit rurſus eam,dicens ſoluiſſe iusiurandum ei Deum, teſtantibus ſuper hoc Michaele, & Gabriele. Et dixit ei vna ex vxoribus eius: O Mahomete, valde ſtuduit Deus in tua concupiſcentia. Voluit autem propter hoc dicere: forte Deus tibi æmulans, vt iniquo tecum communicaret opere. Et addidit: Nunquid Deus ipſe tibi hoc facere mandauit, quoniam tu hoc per os te ſtaris? forte Deus gratificari tibi quærit, & appropinquare tibi. Ipſe autē duabus vxoribus totum legit quod ſequitur in capitulo vetationis, & dixit tanquam ex perſona Dei: Pœniteat vos coram Deo, quoniam declinauerunt corda veſtra de accuſatione dicens, qua eum accuſauerunt de inceſtu. Sequiturq. deinceps: ſi forte Deus vos repudiauerit, dabo pro vobis ei meliores vobis Saracenis fideles, diuites, pœnitentes, & orantes, agiles, & virgines. Quod audiētes dixerunt: pœnitet. Similiter autem fecit quando accepit vxorem Zeith alumni ſui. Dixit autem ſuper hoc ſententiam in capitulo Elazeb, quod Deus dixit: Tu æmularis in animo tuo, quod Deus propalat, & times homines, ſed iuſtum magis eſt timere Deum. Tumq. enim reſpuit eam Zeith, dixitq. ei: Ne ducas hanc in vxorem Apo-

ſtole

ſtole Dei. Et reſpondit Mahometus; Vt tibi, Deus mihi hanc dedit. Qui poſt hæc de ſeipſo hoc diuulgauit, dicens: Quod Deus hanc Prophetæ dedit. Ecce per maius minus peccatum occultauit. Etenim ipſe Mahometus dicit. Nullum maius peccatum eſt, quam Deo mendacium iniungere. Item nullum eſt ſic inter Prophetas peccatum intollerabile ſicut in intemperantia, & immunditia ſimul eſſe, cum Spiritus ſanctus nõ tangat Prophetica corda in actionibus venereis, vt dicit Hieronymus. Et Philoſophus quoq. dicit, quod in talibus actionibus impoſſibile eſt hominem ſpeculari. Eſt igitur omnino irrationabile, ſic ſalutaris legis (vt ipſi dicunt) miniſtrum & Prophetam carnaliſſimum & immundum hominẽ eſſe, in quo ipſe de ſeipſo gloriatur: tantam dicens in agendo vim, & affluentiam intẽperantiæ, quantam in quadraginta hominibus. Etſi Deus priuauit hunc filiorum ſobole: vnam enim ſolam habuiſſe filiam dicitur. Irrationabilis igitur lex hæc propter legislatorem, tum quia ſceleratus & carnalis, tum quia inſcius, & incertus; Sicut & de ſeipſo teſtatur in Alcorano; neſcire ſe quid erit ei vel Saracenis, ignorare vtrum ipſe vel ipſi in via ſalutis ſint, vel non. Sed neque per ſeipſam lex hæc eſt ſecundum rationem, tanquam habens nomina turpiſ-

ſima,& in quibus velari guſtum eſt, & maxime carnalibus cōuenientia paſſionibus. In plurimis enim locis turpiſſimo hoc verbo vtitur coeo : quod nulla alia lex facit: quo verbo vix Poetæ ipſi comici vtuntur, quibus materia poematum eſt carnalis & turpis,& ſi hi raro.ſicut Aratus impudenter dixit, Non timui coiens. Hoc autem & ipſe palam dicit, Non eſt homo in Mundo qui poſſit Alcoranum intelligere. Et quomodo mandauit Deus hoc ſeruari, ſi non dedit & intelligi? Oportet autem ſcire, quod in Euangelio nihil eſt quod non poſſimus etiam intelligere,fidei lumine adiuti, ſed neq. propter doctrinam, quæ in eo continetur, eſt ſecundum rationem. Dicit, enim in multis locis, Deum mandaſſe Angelis adorare Adam:& eos quidē qui nollent fieri Dæmones:Adorantes autem,manere Angelos. Et quomodo Deus mandaſſet Idololatriam, & Angelis honorem tribuiſſet,qui ſoli Deo debebatur: Item & ratione doctrinæ irrationabilis eſt,ex dictis ipſorum.In illa enim lege maxime neceſſarium(vt ipſi dicunt)hoc eſt vt dicatur vbique. Quod non eſt Deus præter Deum, & Mahometus eſt Apoſtolus Dei. additq. & quod Deus eſt magnus.Sed quæ annunciatio eſt iſta? Nullus enim qui ratione vtitur, dicere poſſet Deum eſſe paruum.

Item propoſitio quæ dicit , Non eſt Deus præter Deum : vera eſt per ſe ipſam, & a nullo ei contradicitur, ſiue vnus ſit Deus, ſiue plures.Et in omnibus veriſſima eſt talis duplicatio . Non eſt enim Angelus niſi Angelus,& non eſt homo,niſi homo,& non eſt Aſinus niſi Aſinus.bos enim & canis nō eſt Aſinus. Quæ autem dicit Mahometus eſt Apoſtolus Dei:valde eſt ambigua.Quæ igitur ratio connexionis harum duarum propoſitionum, vnius quidem per ſeipſam notæ, alterius autem per ſeipſam ignotæ? Quæ virtus vel quæ vtilitas, vt quicunque hoc confiteatur, de neceſſitate ſaluetur ? Item Mahometus in ipſa lege dicit , quod omnes homines vnum erant , & vnius ſectæ & vnius Religionis , Deus autem diuerſos eos fecit,qui miſit diuerſos Prophetas.Hoc autem neq. quouſq. appareat verum eſſe poteſt. Maxime enim vnus Deus, qui maxime vnitatem,& hominum ſalutē amat . Non enim diuiſiſſet homines in diuerſas ſectas & errores, & perditiones . Sed hoc inuidia dæmonis factum eſt & nequitia hominum, permiſſione tamen Dei, qui permittit eos , qui nolunt credere veritati in diuerſos errores incidere . Item Mahometus in prædicta lege iubet tanquam ex ore Dei , interimi infideles ideſt eos, qui non ſunt Saraceni. Item dicit de

eis quod non poſſunt recta cogitare, cum a Deo non deducuntur: Deus autem eos nõ deducit. Sed inconueniens interimi, propterea quod non poſſunt, quos autem poſſunt, non conueniens eſt cogere, propterea quod non placet Deo ſeruitus coacta. Interimi autem niſi credant, vel aliquo modo ſimul impelli ad credendum, & ipſe qui hæc mandat Mahometus, inconueniens iudicat, & irrationabile. Dicit enim in cap. Ione: Si voluiſſet Deus omnes iam crediſſent. qui ſunt in terra. & tu cogis homines vt credant? Et nullus poteſt eſſe fidelis niſi hoc ei conceſſum ſit a Deo. Hoc autem latius explicabimus in ſequentibus, in nono capitulo. Irrationabilis eſt igitur lex hæc, & propter hæc de quibus tractat. facit enim Capitulum proprium de formica, & aliud de aranea, & aliud de fumo, cuius autem gratia talia Deus mandauit de formica & de fumo? Item dicit quod Deus nunquam parcere poſſet oſtendenti terga inimicis & reliqua. Quod autem peccatum fugere hominem in bello videntem ſeipſum in periculo? ſed voluit vel bellicoſos ipſos, vel audaces Mahometus facere. Item lex quæ iubet de lauatione, irrationabilis eſt omnino. Mandat enim quando orare velint, lauare manus, & vultum, & podicem & pudibunda,

 & pal-

& palma pedis, & brachia vſq. ad cubitũ. Si autem non inueniant aquã, intingi manus in puluere: & poſthæc terentes manus puluere illitas per faciem puluere illinire ſufficienter eorum ipſorum vultum. Sed & ſi lauare rationabile: rationabilius iam eſſet lauare cor, ſecundum Hieremiam dicentem: Laua cor tuum a nequitia. Puluerem autem apponere vultui, quam poteſt habere rationem? Magis quidem igitur quantum lauare eſt rationabile, tantum puluere illiniri inconueniens eſt & irrationabile. Maxime autem irrationabilis hæc lex videtur, quæ eſt de repudio. Poteſt enim Saracenus eijcere propriam vxorẽ, & rurſus ei cõciliari toties quoties ei placuerit, vel diſplicuerit. Sic tamen vt poſt tertiam repudiationem non poſſit eam ſuſcipere: niſi quis alter eam carnaliter cognouerit non exiſtentem in menſtruis. Si autem hanc cognouerit non ſufficienter extenſo teſticulo, neceſſe vlterius hanc cognoſcere ſufficienter extenſo mẽbro. Vnde quando volunt conciliari cum ſui ipſius vxoribus, dant precium cæco cuidam, vel alteri vili perſonæ, quæ cum tali vxore ſimul futura eſt. Et poſt hæc teſtabitur publice, & dicet velle hanc repudiare. Quo facto primus poteſt eam ſibi conciliare. Aliquando autem tantum placent ei ſecundi,

cundi, vt dicant non poſſe eas ab illis ſeparari.& tunc primus amittens precium, & vxorem,decedit a ſui ipſius ſpe. Quorũ lex non tantum hominibus, quantum animalibus ratione priuatis conueniens eſt. Sed neq. Deo,qui omnia ſimiliter cum ratione gubernat,conuenit. Maxime autem hæc lex irrationabilis eſt ſecundum finem, & præmia quæ promittit. Dicit enim per totum Alcoranum, Beatitudo Saracenorũ eſt irriguos hortos poſſidere, mulieres,& pellices iuuenes, verecundas, & pulchras purpureis veſtibus indutas,ſcyphos autem aureos, & argenteos per menſah diſcurrẽtes,& cibaria ſuauiſſima habere. Hæc maxime numerat in cap. Elragman,quod interpretatur miſerator. In libro autem de doctrina Mahometi,qui liber apud eos eſt magnæ auctoritatis exponit ordinem cibariorum. Et dicit primum quidem eſſe ferculũ eorum, quæ illic ſunt apponenda, Epar alimpeput, piſcis, cibariorum valde ſuaue, & poſthæc ex ſucceſſione arborum fructus. Et deſcendens in eodem cap.Interrogantibus eum quibuſdam, ſi & luxurientur,reſpondit: Non eſſet beatitudo,ſi quædam illic non adeſſet voluptas. Potius quidem igitur fruſtra eſſent omnia, cum non ſequeretur voluptas ſecundum luxuriam.In hoc autem eſt omnis Alcorani in-

tentio, & totius Saracenorum ſectæ, beatitudinem maxime in luxuria, & ventre conſtituere. Et hæc non ſecundum ſimilitudinem quandam, vel exemplum dicit, ſicut & ſacra ſcriptura meminit cibariorum, & menſæ in beata vita. De vera autem beatitudine, ſicut de ſpeculatione Dei, vel de perfectione ſecundum animam, nullam omnino mentionem facit Mahometus; propterea quod, nep. hanc concupiſcit, neque apprehendit. Sola enim quæ concupiſcit, hæc iam & promittit. In hoc enim aperte oſtendit ſeipſum contrarium Chriſto, & omnibus Prophetis, & Philoſophis, & omnibus qui ratione vtuntur, qui omnes cõmuniter conueniunt, vltimã hominis beatitudinem eſſe in Dei cognitione. Sicut in Euangelio ſecundum Ioannem: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum. Et Ariſtoteles dicit, quod vita ſecundum intellectum optima eſt. Igitur circa ventrem & venerea peſſima eſt, etenim fit impedimento bonitati intellectus. Sed quoniam Saraceni neq. dicta diuinæ ſcripturæ ſuſcipiunt, neq. Philoſophorum, propter rationes in primo cap. prædictas: redeũdum iam eſt ad quandam rationem, quam & ipſi irrationales exiſtentes non poſſunt omnino negare. Sit igitur ipſa ratio auctoritas, ſine qua nulla valet aucto-

ritas

ritas. & oſtendendum, quod neq. in ventris, neq. in intemperantiæ operibus fœlicitas hominis eſt, & quod hæc non erunt illic. Conſtat enim quod cibos ad hoc ſumimus, vt corruptio, quæ poſſet accidere ex conſumptione naturalis humidi, euitetur & fiat augmentum. Hæc autem duo nõ erunt illic; omnes enim in commenſurata quantitate reſurgent, & poſthac non poterunt mori, vel alio quodam modo deficere, ſicut & ipſe Mahometus in ſua doctrina dicit: Deus interim & mortem, & poſt hæc reſurgent immortales & integri. Aſſumptio igitur cibariorum nequaquam eſt neceſſaria. Similiter autem neq. rerum venerearum vſus, quoniam neq. nunc eſt neceſſarius, niſi vt ſeruetur ſecundum ſpeciem quod non poteſt ſeruari in indiuiduo. Item homines qui reſurgent, vel ſemper viuent, & ſemper nutrientur. Etſi ſemper nutrirentur, conſequens his, quod augebuntur corpora, vel erunt & illic egeſtiones, & aliæ fœditates, vt tantum reſoluatur quantum conuertitur in cibum, quorũ vtrumq. eſt inconueniens. Ad hoc autem reſpondet Mahometus in libro ſui ipſius doctrinæ. dicens: quod non erit illic egeſtio ſordium, ſed purgatio per ſudorem. Et adducit exemplũ pueri in vtero matris exiſtentis, qui nutritur (vt dicit) & nõ egerit.

Sed neq. exemplũ huius, neq. ratiõ ſi quis diligenter reſpiciat ſolutionem, eſt ſufficiens: ſunt enim quædam de perfectione imperfecti, quæ in re perfecta eſſent magnę imperfectiones. Item ſi vſus rerum venerearum eſt illic niſi fruſtra eſſet, ſequeretur & generationem fore ſicut etiã nunc. Multi igitur naſcentur poſt reſurrectionẽ, qui ante reſurrectionem non fuerunt. Fruſtra igitur in tantum mortuorum reſurrectio elongatur, vt omnes ſimul, qui eãdem naturam habent, vitam capiant. Item ſi beatitudo in luxuriando & multas mulieres habendo eſt, qui poſt reſurrectionem naſcentur, non poterunt eſſe beati niſi mulieres multas capiant. Non poterunt autẽ capere neq. fœlices, neq. infœlices: igitur remanent, quouſq. plures aliæ naſcantur. Et ſic oportebit plures quidem naſci mulieres, paucos autem viros, & ſic in breui tempore erit imperium mulierum. Item ſi poſt reſurrectionem erit hominum generatio, qui gignentur, vel rurſus corrumpentur, vel erunt incorruptibiles & immortales. Si nõ corrumpetur multa ſequentur inconuenientia: tum quia erit multiplicatio in infinitum tum quia quorum erit ſimilis generatio nõ erit ſimilis generationis terminus. Homines enim per generationem, quæ eſt ex ſpermate, nunc quidem corru-

ptibilem

bilem vitam habent, tunc autem in corruptam habebunt. Et præter hæc omne genitum corruptibile eſſe neceſſe eſt, propterea quod generatio & corruptio ſunt contraria, & circa idem. Si autem qui tunc gignentur homines corruptibiles erunt, & morientur, ſi rurſus non reſurgent, ſequitur illorum animas ſemper ſeparatas a corporibus manere, quod eſt inconueniēs cum ſint eiuſdem ſpeciei cum animabus eorum qui reſurgent. Si autem & illi reſurgent, oportebit & illorum reſurrectionem alios rurſus expectare vt ſimul omnibus, qui eandem naturam participant donum reſurrectionis conferatur. Item ipſe Mahometus vnum ſolum ponit diem reſurrectionis, ideſt in fine mundi, in die iudicij: de reſurrectione autem illorum, vel de natiuitate nullam omnino mentionem facit. Item nulla ratio eſſe videtur, quare oporteat quoſdam expectare ad ſimul reſurgendum, ſi dicat quod oportebit omnes expectare. Si autem quis dicat, quod in his qui reſurgent erit quidam vſus cibariorum, & rerum venerearum, ſed neq. propter conſeruationem vel augmentum corporis, neque propter humanæ ſpeciei augmentum, vel permanſionem, ſolum autem propter voluptatem, quæ talibus actionibus accidit, vt nulla voluptas hominibus abſit in

extre-

extrema mercedis retributione, ſicut palam Mahometus in libro de doctrina ſua dicit. Manifeſtum igitur quod multis modis inconuenienter dicitur. Primum quidem quod reſurgentium vita erit melius ordinata quam hæc quæ præſens eſt. In hac autem vita impoſſibile & inordinatum quoddam eſſe videtur, ſi quis propter voluptatem vtatur cibarijs, vel rebus venereis, ſed non propter neceſſitatem reſeruandi corpus, vel procreandi filios. Et hoc rationabiliter. voluptates enim in præſentis actionibus non poſſunt eſſe actionum fines. Sed è conuerſo potius quidem natura ad hæc voluptates ordinauit in his actionibus vt non propter laborem animalia ab his neceſſarijs naturæ operibus elongarentur: quod accidere poſſet niſi animalia voluptates prouocarent. Eſt igitur ordo inconueniens & præpoſterus, ſi propter ſolas voluptates actiones hæ perficiantur. Nequaquam igitur in his qui reſurgent, quorum vita ordinatiſſima ſupponitur talium eſt vſus, & multo minus in talibus futura erit fœlicitas: aliter enim quid prohibet, & reliqua animalia irrationalia fœlicia eſſe in prædictis actionibus quas nobiſcum communicant? Item ſi in his actionibus extrema hominis fœlicitas eſt, ſicut Mahometus palam dicere videtur,

cuius

cuius gratia nunc oportet ab his continenere,& non potius die ac nocte comedere & luxuriari vt & hic fœlices eſſe poſſimus? Sed apud omnes homines & apud Saracenos ipſos honorabilius videtur continere ab his. Habet autem & quoſdam viros ſpeculatiuos, & continentes, quos maxime laudant. Sed quoniam fatuum eſt, valde rationabiliter loqui cum homine prudentia omnino priuato liceat ſibi inſanire & dicere: Si in talibus actionibus extrema hominis fœlicitas eſt, quid faciet igitur anima ſeparata ante reſurrectionem quæ neque comedere, neq. luxuriari poteſt? Sed neq. Angeli poſſunt eſſe fœlices cum tales voluptates non guſtent. Item ſi in habendo quidam multas mulieres, innumerabiles autem pellices, & iuniores extrema hominum fœlicitas eſt, quomodo poſſent mulieres fœlices eſſe niſi haberent plures viros? Sed rurſus, quomodo poſſibile eſt virum eſſe beatum, cuius vxor multos alios habeat viros? Neceſſe igitur vel mulierem beatam eſſe & virum infœlicem; vel virum quidem fœlicem, mulieres autem & iuniores eius infœlices. Quomodo autem poſſibile eſt eſſe beatum aliquem, cuius omnis domus quam amat miſera & infœlix eſt? Rationabilius igitur eſt, & viros & mulieres miſeras eſſe & infœlices. Hæc obiter

dicta

dicta ſufficiant ad demonſtrandum irrationabilem eſſe legem ſecundum finem & præmium quod promittit. Irrationabilis eſt, & ſecundum alia multa quæ in hac continentur, ſicut id quod frequenter inducitur, quod Deus iurat per fidelem vrbem, & per ficetum & oliuetum: quod palam apparet in capitulo Eltim, quod interpretatur ficus. Homines per maiores ſuos iurant, ſicut per Deum, vel per ſanctos: Deus autem non habens maiorem per quem iurare poſſet, conſueuit per ſeipſum iurare, vt ipſe ad Abraham iurauit, ſicut fertur in primo Geneſeos. Perficetum autem vel oliuetum iurare vanum eſt, & irrationabile omnino. Item ipſe prohibet vinum, propter ebrietatis euaſionem, ſicut in pluribus locis dicit. Sed cum vinum per ſeipſum malum non ſit, ſufficit ſolam ebrietatem cauere. Sed videtur omnes Saracenos ſuſpectos habere, quod nullus eorum poſſit, vel mediocriter, vel cum ſobrietate vino vti, vnde eius dehortatio ex neceſſitate cogit, vel malum eſſe vinum ſimpliciter, vel Saracenos vniuerſaliter incontinentes eſſe.

Quod lex Saracenorum manifeſta contineat mendacia.

CAP. IX.

NONO oportet conſiderare, quod lex hæc non eſt lex Dei, quoniam manifeſta continet mendacia. Deus enim ſumma & prima eſt veritas, a quo dici aliquod mendacium, eſt impoſſibile. In Alcorano in cap. Ionæ dicit: Quis in veritatem ducit? & reſpondens dicit, Deus dirigit veritatẽ, & qui dirigit veritatem eſt veritas, & con uenit eum imitari. Et poſt hæc vere non congruit Diuinæ legi, dici aliquod ſine Deo, ſed mendacium, & figmentum abſque Deo dicitur. Sicut enim inquit Auguſtinus: Si in Euangelio vnum ſolum mendacium inueniretur, totum Euangelium ſecundum eandem rationem ſuſpectum eſſet & falſum. Alcoranum autem, multa quidẽ vera continet, quæ in Euangelio, & lege Moyſi & Prophetis continentur: ſed ipſe Mahometus tot ex proprijs manifeſta inſerit mendacia, vt totum fere ſuſpectum & falſum debeat exiſtimari opus illius qui mendax eſt & Pater eius. Reducuntur autẽ quæ in eo mendacia continentur ad decẽ

genera

genera principalia. Dicit enim mendacia de ipſo, de Chriſtianis, de Iudæis, de Apoſtolis, de Patriarchis, de Dæmonibus, de Angelis, de Virgine Maria, de Chriſto, de Deo. Et de ſeipſo quidem dicit, quod eſt finis & ſigillum, & ſilentium omnium prophetarum. Et iubet interimi quicunq. poſt eum ſe Prophetam eſſe aſſeruerit. Sed non ſic contracta eſt manus Domini, vt non poſſet poſt illum dare & alteri ſpiritũ Prophetiæ. Et quod non ſolum Chriſtiani & Iudæi dicunt apud eos eſſe prophetas, qui poſt illum ſpiritum prophetiæ habuerunt, ſed & ipſi ſuſceperunt apud Babylona Prophetam quendam, qui Solem appellabatur, quod interpretatur ſcala, quem Tartari interemerunt, & cum eo non paucam multitudinem Saracenorum. Item de ſe ipſo dicit, ſeipſum extollens tanquã ex perſona Dei, quod ſi omnes homines congregarentur, & omnes ſpiritus vel Angeli, nõ poſſent facere tale Alcoranum quale eſt hoc. Vel igitur ſic hoc intellige, quod non poterunt illi facere abſq. auxilio Dei: & quid mirum ſi non poterunt hoc, quod & ipſe non ſine Deo ſe feciſſe dicit? vel hoc intellige quod neq. potuiſſent facere, etiã ſi a Deo adiuti eſſent. Sed hoc manifeſta blaſphemia eſt. De Chriſtianis autẽ dicit, quod dant Deo ſocium: quod manifeſtum

eſt

eſt mendacium. Dicunr enim Chriſtiani to tius mundi, quod Deus eſt maxime vnus & ſimpliciſſimus. Poſthæc dicit in cap. Telteumpe, quod interpretatur pœnitentia, quod Chriſtiani deificant Epiſcopos ſuos, & Pontifices, & Monachos: quod falſum eſt. Hoc autem dixit Mahometus, tanquã homo ignarus Chriſtianæ linguæ. Chriſtiani enim Caldæi, & omnes orientales vocãt Epiſcopos, & Monachos, colentes eos, Rampa, quod interpretatur Magiſter, vel maior meus. In Arabica autem lingua, rãpa eſt nomen Dei, quod interpretatur Dominus, abſolutè, quod & de ſolo Deo intelligitur. Sicut & apud nos quando dicimus, Dominus tecum. falſo igitur dicit Mahometus, quod Deos Chriſtiani hos vocant. Item idem dicit de Chriſtianis, quod deificant Mariam. Inducit autem in capitulo Elmeide, quod interpretatur menſa, quod Chriſtus excuſet ſe de eo apud Deũ, quod non dixit Mundo, matrem eius eſſe Deam. Et vere neq. Chriſtiani hoc dicunt, Mariã videlicet eſſe Deum vel Deam, ſed dicunt quod fuit puriſſima mulier. Etenim Euangelium non Deam eam nominat, vel Nũciam, ſed mulierem. Io. 2. & 19. Item inducit in eodem capitulo, dicens de Chriſtianis & Iudæis, quod non ſunt hi filij Dei, vel amici Dei. Quod oſtendit ex eo quod

affli-

affliguntur pro peccatis, ſicut ipſe dicit. Hæc autem demonſtratio falſa eſt omnino. Multæ enim tribulationes iuſtorum. Et ſicut ad Hebræos 12. dicit Apoſtolus: flagellat omnem filium, quem ſuſcipit. Aliter tamen iuſti, & aliter impij flagellantur a Deo. Etenim ipſis Saracenis multa flagella Tartari intulerunt, &ſi legem non habeant.

De Iudæis dicit Mahometus in capitulo Telteumpe, quod interpretatur pœnitentia, quod deificant Eleazer, & dicunt quod ipſe eſt filius Dei. Hoc autem manifeſte eſt mendacium. Iudæi enim nullum hominem Deum faciunt, neq. filium Dei dicunt eſſe. Item in cap. Elneca, quod interpretatur mulieres; dicit quod ipſi Iudæi dicunt ſe intereміſſe Chriſtum Ieſum filium Mariæ Apoſtolum Dei. Hoc autem manifeſte eſt mendacium. non enim Ieſum, Chriſtum dicunt eſſe Iudæi, neq. Apoſtolnm fuiſſe Dei, ſed hominem iniquum, & dicunt ipſi propter blaſphemiam ſe eum intereміſſe. De Apoſtolis autem dicit in cap. Abrahã, quem dicunt Patrem fuiſſe Moyſi, quod illi teſtati ſunt & dixerunt Chriſto, quod eſſent Saraceni, imitetoreſq. & Apoſtoli Mahometi. Et hoc eſt mẽdacium; Chriſtns enim & Apoſtoli ante Mahometum fuerũt ſexcentis annis. Mahometus enim in temporibus

poribus Heraclij apparuit, qui cœpit imperare anno ſexcenteſimo decimo ab incarnatione Domini. Vnde vix ſeptingenti anni ſunt, ex quo fuit Mahometus. Sunt autem mille ducenti, & plus, ex quo natus eſt Chriſtus, & Apoſtoli. Et quomodo Apoſtoli potuerunt Saraceni eſſe, & imitatores Mahometi, cui ex perſona Dei mandatũ eſt (ſicut ipſe dicit in Alcorano, in cap. Elcaminar) quod ſit ipſe primus Saracenus? Primus igitur Saraceniſmus a Mahometo incepit. Apoſtoli igitur neq. Saraceni eſſe potuerunt, neque illius imitatores quem ſexcentis annis præceſſerunt. Vel ſi Saraceni erant illi, impoſſibile eſt eum fuiſſe primum Saracenum. De Patriarchis idẽ aſſerit. Dicit enim in pluribus locis Alcorani, quod Abraham, & Iſaac & Iacob & filij illorum Saraceni erant. Idem autem dicit; & de Noe, quod fuit Saracenus. Et quod propterea diluuium venit ſuper terram, quia ipſe prædicabat hominibus, quod fierent Saraceni & ipſi renuerẽt. Hoc autem omnino eſt mendacium. Quomodo enim potuit Noe eſſe Saracenus, qui præceſſit Mahometum duobus millibns quingentis annis. Itəm & ipſe Mahometus dicit, ſeipſum fuiſſe primum Saracenum in mundo. Impoſſibile autem eſt, dicere Noe & Abraham eſſe Saracenos, quod ipſi

Sa racenos genuiſſent. Hæc enim expoſitio contraria eſt Alcorano, vbi dicitur Abraham non fuiſſe Chriſtianum, neq. Iudæum, ſed purum Saracenum. Neceſſe igitur, ſicut ex Abraham nati ſunt Saraceni, ſic ex eo & Noe Iudæi, & Chriſtiani nati ſunt. Et dicunt etiam Saraceni quod Deus promiſit Mahometo, vt nullus introeat in paradiſum ante eum. Et poſthæc aſſumpſit eum Deus, & duxit in paradiſum. Et vidit illic viros & mulieres multas, & dixit: Quid eſt Domine? Dominus autem dixit ad eum: Ne mireris, hi enim imitatores tui ſunt. Imitatores autem eſſe Mahometi impoſſibile, niſi per Alcoranum: ſed hoc non fuit reuelatum ante tempora Mahometi ſicut in pluribus eius locis continetur, & maxime in principio. Huius autem figmẽti mendacium quicunque intellectum habet, poteſt bene conſiderare, & propter hoc in talibus verſari non oportet. De Dæmonibus autem ſpeciale quoddam capitulum in Alcorano eſt, vbi palam dicitur, quod Dæmonum multitudo multa cum audiret Alcoranum, gauiſi ſunt omnes, & teſtati ſunt, quod per ipſum poterant ſaluari: dixerunt autem & ſeipſos Saracenos, & ſaluati ſunt. Hoc autem quantum mendaciũ continet non eſt neceſſarium argumentatione quadam demonſtrari. De Angelis au
tem

tem dicit, quod omnes adorauerunt Adã, præter diabolum.Itẽ dicit ipſe, quod quan do ad Deum venit cum Gabriele, vidit in cœlo Angelum vnũ, qui milies maior erat Mundo,& flebat ſui ipſius peccata. Et ipſe veniam in ſuis precibus impetrauit ſibi. Et multa alia falſiſſima dicit,de quibus latius narrabimus in fine præſentis operis, cum dicemus viſionem maximæ fictionis, quam ſeipſum vidiſſe aſſerit. Item palam dicere videtur de Angelis, quod ſunt corporei. Dicit enim in cap. Sad,in pluribus locis, quod angeli ex igne creati ſunt, homines autem ex terra. Dicit enim in alijs locis, quod ſunt magni ſpacio, ſicut in ſequentibus dicetur. De Virgine autem Maria dicit palam in cap. Abraham, quod ipſa fuit filia Abraham, Abraham autem pater fuit Moyſi, & Aaron. In cap. autem Mariẽ, quod interpretatur Maria, palam dicitur, quod Maria mater Chriſti ſoror fuit Aarõ. Et quod Moyſes & Aaron habuerunt quãdam ſororem, quæ Maria appellabatur, & quod hi tres erant filij Abrahã, quod manifeſtum eſt in 6. Paralipomenon. Sed inter hanc Mariam, & beatam Virginem Mariã matrem Ieſu Chriſti filij Dei mille quingenti anni interceſſere. Et prima quidem Maria in Eremo mortua eſt, nu. 22. quando Moyſes duxit per Eremum filios Iſrael

ad terram promiſſionis. Tunc autem neq; Roma edificata erat, ſed poſt hæc fundata fuit in temporibus Ezechiæ Regis Iudæ, qui fuit poſt ſeptingentos & plures annos. Ieſus autem Chriſtus eſt Ezechiam Regẽ natus eſt ex Virgine Maria, genitus in tẽporibus Octauiani Imperatoris poſt ſeptingentos & plures annos ab Ezechia, quo tẽpore iam Romani Monarchiam mundi tenebant, & miſerunt Reges in Iudæam. Vnde & Iudæi teſtati ſunt ſe non habere Regem niſi Cæſarem. Io. 9. Et nota quod ſicut dicit Auguſtinus, Roma fundata eſt in temporibus Achaz, vel ſecũdum quoſdã alios, Ezechiæ. Et tunc habitabat populus Iſrael in terra promiſſionis, quod fuit ſeptuaginta quinque annis: quorum viginti ſeptem peruenerunt quidem ad Ieſum Naue. Tẽpore autem iudicum, anni trecenti viginti nouem, ex quo inceperunt eſſe Reges illic trecentis ſexaginta duobus annis. A quo autem Vrbis fundamenta iacta ſunt vſque ad Natiuitatem Chriſti, ſeptingenti quinquaginta duo anni interfuere, ſicut dicit diaconus Paulus in Romanis hiſtorijs. Permiſit igitur Spiritusſanctus, Mahometum ſic manifeſtum mendacium capere vt quilibet homo facile deceptionẽ animaduerteret. De Chriſto dicit idem, quod ille neque eſt Deus, neq; filius Dei: & quod ipſe

Chri-

Chriſtus de ſe ipſo hoc non dixit,ſed quod apud Deum ſe hũmiliter excuſauit, nunquam mundo hoc dixit. Hoc autem manifeſte eſt mendacium.Scriptum enim eſt in Euangelio Ioannis, quod ipſe dixit ſeipsũ filium eſſe Dei. & tunc Iudæi voluerunt eũ quaſi lapidare propter blaſphemiam. Dixit autem & ſeipſum æqualem eſſe Deo,& principium quod ſoli Deo maxime eſt proprium.dixitque: Si verbis meis non vultis credere,credatis operibus. Ante autem demonſtratum eſt in tertio cap. quod impoſſibile eſt quod Saraceni dicunt corruptum eſſe Euangelium & quod Euangeliũ quod eſt apud nos & vetus teſtamentum, debent ſuſcipere.Sed & ipſeMahometus in cap.Elacaph quærit demonſtrari & auctoritatem libri qui ſcriptus eſt ante Alcoranum. Poſthæc dicit de Chriſto:quod ipſe neq. Chriſtus crucifixus eſt,neq. mortuus, ſed Deus in fine mundi faciet hunc mori: & alia infinita mendacia quorum contraria in Euangelijs & alijs ſcripturis continentur,quæ longum eſſet enarrare.DeDeo autem ſimpliciter aſſerit, quod nullo modo poſſibile eſt eum habere filium quoniã vxorem non habet & hoc continue repetit dicens pro alia quadam forti argumentatione. Hæc autem argumentatio ſimilis eſt,ſicut ſiquis dicat Deum non eſſe ſubſtã-

tiam quoniam non habet accidens,vel non viuere quoniam non comedit,vel reſpirat. fatua eſt talis phãtaſia,& hominis carentis intellectu & ratione. Chriſtiani enim non tanquam ex muliere dant filium Deo, ſed ſicut ex igne caliditatem, ex ſole autẽ ſplendorem, & verbum ab eo qui loquitur quæ omnia vere dicuntur gigni &ſi non ex muliere,filius enim Dei ſplẽdor eſt,& verbum ſempiterni Patris,coæternum,& conſubſtantiale,& in eadem æqualitate. Sicut autem caliditas & ſplendor nõ ſeparantur ab igne,ignis tamen aliquando à ſplendore nobiſcum ſine caliditate communicatur,ſicut in luce lampadis: aliquando autẽ caliditas abſq. ſplendore eſt,ſicut in accenſo ferro, ſic& filius Dei potuit incarnari, & abſq. quo incarnatus eſſet Pater vel Spiritus ſanctus,& ſi indiuiſibilia ſunt opera Trinitatis. Sic rurſus filius Dei & verbum Dei Patris potuit in ſenſibili libro ſcribi, vt ab hominibus legeretur, & ſenſibiliter opera eius viderentur & eſſe carni vnitus. Et liber quidem ſcriptus potuit interrumpi, verbum autem Domini manet in æternum. Pſ. 128. Sicut & regis mandatum qui mittit verbum ſuum in libro ad terram quæ ipſi ſubiecta eſt: ipſum autem verbum nunquam comburi poteſt liber autem cõburi poteſt. Dicunt igitur Chriſtiani, Chri-

ſtum

ſtum cum ſit verbum Dei, filium eſſe Dei Hoc idem & Mahometus de eo dixit, & ſi neq. ſciebat,neq. intelligebat. Dicit enim in Alcorano in cap. Elneſa,quod interpretatur mulieres, quod Chriſtus Ieſus filius Mariæ,verbum eſt Dei,& ſpiritus eſt Dei. Quare igitur non dixit Mahometus,quod impoſſibile eſt Deum habere verbum vel Spiritum quoniam vxorem non habet? Quærendum igitur a Saracenis vt quærant ipſi Mahometo, quando dicit Chriſtum verbum eſſe Dei,& ſpiritum ex Deo, vtrū de ſpiritu vel verbo dicit, de accidentali quod profertur, vel de eſſentiali ideſt creato. Sic non ſolum verbum & ſpiritus eſt Dei a Deo, ſed verba & ſpiritus aliorum Prophetarum,& aliorum hominum beatorum. Et ſecundum hoc non magna quædā laus eſt hæc de Chriſto, quē Mahometus proprie & ſupra omnes homines vult conſtituere.Sed neq. propter talem rationem & talem ſpiritum pluraliter Deus de ſeipſo loquitur ſicut inducuntur in toto Alcorano. Si autem dicit de increato & eſſentiali verbo Dei,& ſpiritu, ſic vtiq. nobiſcū ſentiunt tam de Incarnatione, quā de myſterio Trinitatis. Item dicit Mahometus de Deo in cap Elminim. Quod ſi Deus haberet filium in periculo iam totus mundus eſſet.eſſet enim ſchiſma inter eos. Hæc au-

tem ſuppoſitio valde falſa eſt. Supponit enim, non poſſibile eſſe Deum habere filiũ niſi iniquum,& audacem, & inobedientẽ. Nos autẽ dicimus quod filius Dei eſt verbum Dei & ſcientia Patris, per quam omnia operatur. Verbum autem comprehenſum in mente, & artificis ſcientia nunquã in homine ſeparatur a concipiente intellectu. Niſi alicubi blaſphemans Mahometus dicat, diſſentire a ſeipſo Deum & contraria dicere ſui ipſius intellectui & cogitationi. IdemMahometus dicit in cap. Elezat, quod Deus & Angeli eius orant pro Mahometo & Saracenis. Quod quidẽ eſt angelorum eſt omittendum. Deus autem quando pro eis orat, Quem orat? Angelos, vel homines, vel ſeipſum: & maxime ſecundum Mahometum, qui verbi incarnationem negat, & neq. perſonarum diſcretionem ponit in diuinis. Ponit autem & alia mendacia quædam, & impoſſibilia, ſicut in cap. Elaſiar, dicitur quaſi ex perſona Dei: ſi hoc miſerimus Alcoranum ſuper vnum montem, videres iam eum vtiq. ſciſſum a reuerentia & timore *Dei*. Et ſicut in cap. Elcaminar, quod interpretatur Luna, dicit quod Luna contrita eſt: & multa alia quæ longum eſſet enarrare. Vnde poteſt omnibus ſapientibus manifeſtum eſſe, legem illã non eſſe a *Deo*, quæ tot & adeo

mani-

manifeſta continet mendacia.Inueniuntur autem poſthæc, & alia quædam abſona, quæ tanquam firma Saraceni affirmant, translata ex Alcorano in modum expoſitionis, continentur autem palam in libro Mahometi de expoſitionibus:ex quibus cũ multa ſint,pauca hic commemorabo.Vnũ eſt quod dicit,quod creatum fuit cœlum ex fumo,fumus autem ex exhalatione maris, mare autem ex quodam monte qui Caph appellatur,& is circum it totum orbem terrarum,& ſuſtinet cælum. Dicitque Solem & Lunam æqualis lucis, & virtutis fuiſſe,& nullam diſcretionem eſſe inter noctem & diem. Aliquando autem accidit, quod dum volaret Gabriel ala eius Lunam tetigerit, quæ & ſicut nunc videmus,obſcurata eſt.Item dicit & ſuem agreſtem ex ſtercore Elephantis natum eſſe,murem autem ex ſtercore porci, cattum autem ex fronte leonis. Hoc autem iſto modo exponitur. Cum enim Noe eſſet in arca cum filijs, & animalibus,quando ad latrinam receſſerũt inclinata eſt arca, & maxime quando Elephas aderat. Et propterea quod valde timuit.Conſuluit Noe Deum. Qui dixit recede & adora podicem eius ad foramen, ex quo prouenit ſtercus. Quo facto ſimul exiuit ſtercus,& cum eo porcus valde magnus, cuius roſtro ſtercora (ſicut conſue-

uit)

uit) effodiẽte mus natus eſt,& in cœpit rodere tabulas arcæ.Et tunc maxime timuerunt. Et interrogans Noe Dominum, percuſſit Leonem in fronte. Et exiuit muſtela per nares eius.Et hanc dicunt eſſe cauſam, propter quam carnes porci non licitas eſſe dicunt.Dicit autem rurſus in eodem capitulo quod Deus in fine mundi interimet omnem creaturam,& Angelos,& Archangelos,& nihil relinquet viuens præter Deũ & mortem:quæ eſt Angelus quidam,qui dicitur Adriel. Tunc mandauit Dominus Adrieli vt interimat ſe ipſum. Quo facto clamabit Dominus voce magna,& dicet. Vbi ſunt Satrapæ mundi & Principes? Et poſthæc reſurgent omnia.Ipſeq. rurſus Mahometus fecit librum in quo ſcripſit duodecim millia verborum mirabilium. Mirantibus autem & quærentibus quibuſdã, ſi omnia illa vera ſunt?Reſpondit ſola tria millia veritatem habere, alia autem falſa eſſe. Quando igitur in prædicto libro falſũ quoddam deprehenditur,dicunt Saraceni, & hoc Mahometum dixiſſe,non tamen omnia eſſe vera, & hoc ex illis eſſe,reliquum autem totum in ſuo robore permanere. Credo etiam idem facere Saracenos in Alcorano.Et ſi enim multa mendacia deprehenduntur in eo, tamen propter quædam, quæ in ipſo continẽtur vera, ſicut Dei verbum

bum in precio habetur apud eos. Dictum eſt autem nobis ſuperius, quod ſicut dicit Auguſtinus: ſi vnum ſolum verbum falſum in Euãgelio inueniretur, iuſtum eſſet quod totum Euangelium friuolum, & vanum exiſtimaretur, & fabuloſum. Ego autem firmiter ſenſi, quod Saracenorũ maxime ſapientes, & qui litterarum peritiã habent, verbis Alcorani nullam adhibent fidem, ſed fictionem doctrinæ eius auertunt. Signum autem huius, quod cum alijs Sapientibus hi publice diſputare recuſant, ſicut ego per experientiam ipſam cognoui. Et ipſum Alcoranum in medium afferri nolunt. Vehementiſſime enim triſtantur cum ab alijs legitur, & nequaquam volunt in alias linguas ipſum trãsferri. Scimus autem quod purum aurum neq. aquam timet, neq. ignẽ, neq. indicem. Et propter hoc Chriſtiani veritati Dei confidẽtes, quæ fortiſſima eſt, & manet in æternum, libenter de Euangelio cum alijs nationibus diſputant, & gaudent cũ alijs nationibus diſputare, & gaudent cum ab alijs nationibus legitur, deſiderantq. ipſum omnibus publicari, & in alias linguas transferri, & non litteris ſolis ſed etiam ſcripturis publicis Chriſti paſſionem oſtendunt, quod ab alijs gentibus ludibrium & ignominia videtur.

Quod

Quod violenta ſit lex Saracenorum.

CAP. X.

DEcimo debemus conſiderare, quod Alcoranum non eſt lex Dei, violenta enim eſt. Et vt breuiter dicam, lex hæc proprie dici poteſt lex cœdis, & mortis non ſolum quod ad æternam mortem nos mittit, ſed quod corporali cæde homines cogit credere his, quæ ab eo ipſo dicuntur. Et in ipſo Alcorano in cap. Emparaca, quod interpretatur Vacca, dicitur quod in lege *D*ei non eſt compulſio, & quod iam definitum eſt æquum ab iniquo. Quæ enim eſt maior compulſio quam cædes? Lex igitur quæ per hanc homines compellit, non eſt lex *D*ei. Ipſi autem Saraceni vocant eam denominatiue Eleſalem, quod interpretatur lex ſalutis *D*ei, quæ proprie debet dici (ſicut dictum eſt) lex cædis & mortis. Et hæc via commoda fuit tali legi, & legislatori vt timore mortis corporalis conſentiant legi mortis æternæ: ſicut è conuerſo Chriſtiani corporalem mortem contemnentes vitam æternam conſequuntur. Vt vidit igitur Mahometus, potius autem alumnus eius *D*iabolus, legem hanc à diuina lege differre

differre omnino, & ab ea, quæ in veteri & nouo teſtamento, & a ſeipſa diſſentire, & abſq. omni ratione,& miraculo manifeſta mendacia continere, & cum exiſtimaret multos propter hæc fore, qui ei contradicerent, dedit ipſi Mahometo inſtrumentum proprium ideſt enſem ad interimendum.& ipſe dedit mandatum in lege, vt interimerentur quicunq. huic legi aduerſarentur & non crederent. Et propter hoc non in vno capitulo ſolum dicitur, ſed per totum librum, ſicut mandatum quoddam vniuerſale:interimite,interimite.
Hęc via manifeſte contraria eſt Chriſto, qui mandat & inimicos amare,& pro perſequentibus orare,& eis qui nos offendunt benefacere. Sed Mahometus Antechriſti præcurſor exiſtens, viam præparauit in mundo filio perditionis.Quæ via quantum eſt irrationabilis, manifeſtum fuit in octauo capitulo. Etenim ſicut dicit Auguſtinus: Cæterum poteſt homo inuitus credere, poteſt autem confiteri ore qui cogitur credere:corde autem credere minime cogi poteſt, cum ipſe Dominus maxime cor ab homine quærat: Iuxta illud fili, præbe mihi cor tuum. Prou.25.Deductus autem fuit Mahometo & auunculus eius dicens, Quid mihi ſi hoc non fecero, fili fratris mei?Cui iam Mahometus reſpondit, interim

rimã te ò Auuncule. Hic autem dixit: Impoſſibile eſt eſſe quoddam aliud ? Nihil aliud dixit. & dixit Aounculus, ſequar te ad quocunque volueris lingua tantum ſed non corde, timore enſis. Omar autẽ filius Catempadi coactus dixit: Domine tu ſcis quod ſolo timore mortis fio Saracenus, filius autem Empiaſcaa timore enſis factus eſt Saracenus. Vnde miſit & litteras ad Meſſe, quas mulier quædam occultauit ſub crinibus capitis, nuncians his qui ſunt in vrbe aduentum Mahometi, vt cauerent ipſi vim doctrinæ illius.

Notandum autem quatuor eſſe partes eorum, qui retinent errorem Mahometi.

Prima eorum qui ingreſſi ſunt Saraceniſmum per enſem vt dictum eſt: qui etiam nunc ſuum errorem cognoſcentes, reſipiſcerent vtique, niſi eum propter enſem timerent. Alia particula eorum eſt qui decepti ſunt a diabolo credentes vera eſſe mendacia. Tertia particula eſt eorum, qui nolunt diſcedere ab errore maiorum ſuorum: ſed dicunt detinere ea, quæ eorum Patres detinebant, a quibus maxime diſcedunt: qui pro idololatria, quam prius detinebant, Mahometi ſectam tanquam minus malam ſine dubio elegerunt. Quarta pars eorum, qui propter remiſſionem vitæ, & mulierum multitudinem, & alia remiſſibi-

lia,

lia, potius in his immundiciam, quam æternitatem futuri ſeculi amauerunt, & cum his concordes ſunt, qui apud eos ſapientiores appellantur. Et qui litterarum peritiam habent non credunt legem illorum eſſe veram, vel bonam ſimpliciter: ſed vehementia voluptatum ſedat iudicium rationis, prout dicit ſapiens. Sicut & multi litterarum experti apud Chriſtianos nõ ſeruant Euangelij legem, & ſi credant verã & bonam eſſe potius imitantur viam Alcorani, quamuis credant in veritate illum erraſſe. Et huius rei ſignum in vtriſque eſt. tranſmutentur enim quidam Saraceni in Chriſtianos, & Chriſtiani quidam fiunt Saraceni. Chriſtianus quidem nunquam in morte fieret Saracenus, ſed in vita: Saracenus autem in morte potius fit Chriſtianus quam in vita. Vterq. igitur horum potius elegit Chriſtianus mori quam Saracenus, niſi aliquo modo prædicta vi abſtrahatur. Tria ſunt manifeſtiſſima ſigna violentiæ prædictæ legis abſq. his quæ toties ante dicta ſunt: quod quidem fuit, quod toties dicit & mandat interimere. Primum ſignum eſt, quod Mahometus illis dixit, in tantum permanere legem eius, in quantum eis permaneat, & in armis vis, & temporalis potentia. Sed ſicut dicit Chriſoſtomus, talis eſt veritatis natura, vt & cum a mul-

multis oppugnatur,fortius inualeſcat:& e conuerſo mendacium, cum a multis adiuuatur,in ſeipſo debilitatur. Veritas igitur non indiget auxilio ex temporali potentia,& maximeDomini veritas,quæ manet in æternum. Chriſtianorum enim lex perſecutionis tempore trecentis annis continue durante, maxime creuit & numero fidelium, & ſplendore miraculorum. Sgnũ autem & hoc violentiæ legis apud illos. Quando enim ad doctrinam conueniunt, vt legem eos Saracenorum magiſter doceat,& qui debet proponere verbum, primum nudans enſem, nudum manu detinet, inquantum docet vel ponit ad terrorem in quodam eminenti loco. Chriſtiani autem docentes non enſem, ſed crucem tollunt, non violentia ſed manſuetudinis ſigna oſtendentes tanquam homines qui mittuntur a Chriſto, ſicut oues in medio luporum. Tertium autxm ſignum cædis & violentiæ eſt, quod ſicarij a Saranis nutriuntur, homicidæ hominum futuri,quibus ex ipſa apione actiua & paſsiua vitam æternam promittunt,& mittunt eos pee orbem terrarum ũt principes mundi doloſe interimant.Hi autem aſſeſſini, caſtra habent & arces circa liltum montem, Obediuntque Sultano Babylonis, qui eſt caput Saracenorum. Hique legibus & ordine

dine Saraceni ſunt, & non vocantur aſſeſini a Saracenis, ſed Iſmaelitæ, quaſi radix & tribusSaracenorum,& primi defenſores & conſeruatores legis Mahometi. Ad hoc enim præcipue inſtruuntur, & nutriuntur vt cædem faciant. Hoc ſcelus non Chriſtiani ſolum, qui ſanctiſſimam legem habent abominantur, ſed & Tartari qui nullam legem ſeipſos habere dicunt, præter naturalem. Ex his igitur apparet manifeſte, quod Saracenorum lex, lex eſt cædis & violentiæ. Eſt autem violentum cuius motus eſt ab extra, qui nullum momentum huius quod mouetur remittit, vt dicit Ariſtoteles. Et ex hoc manifeſtum, quod non eſt lex *Dei*.

Quod Alcoranum non eſt lex Dei inordinatum enim eſt.

CAP. XI.

VNDECIMO conſiderandum, quod Alcoranum nō eſt lex Dei, inordinatum enim eſt. Quæ enim a *D*eo ſunt, ordinata ſunt, vt dicit Apoſtolus. Videmus autem hoc in operibus naturæ, & in ſacris ſcripturis. Firmiſſimum enim non ſolum Chriſtianis,

Digitized by Google

ſed etiam ipſis Saracenis, Moyſi legem & Prophetas & Euangelium a Deo eſſe. Hæc autem omnia ordinata ſunt. Moyſes enim valde ordinate incipit a Mundi creatione, & deinceps totum Pentatheucum percurrit ſecundum ordinem temporis & hiſtoriæ, alij autem Prophetæ bene ordinate proceſſerunt. ſecundum ordinem temporis demonſtrantes quando & quibus regibus, vel ſecundum ordinem hiſtoriæ, vel ad minus ſecundum ordinem materiæ. Et Euangelium bene, ac ordinatiſſime procedit, & temporis ordine & hiſtoriæ, & materiæ. Incipit quidem ab incarnatione & natiuitate Chriſti, deinceps autem de vita & doctrina & miraculis eius, & poſt hæc de morte & reſurrectione, & Aſſenſione dicit. Alcorano autem omnino nullus eſt ordo temporis. Neque enim dicit quibus Regibus, vel ſecundum quod tempus. Neq. hiſtoriæ ordo eſt. Primum enim capitulum vnde incepit, dicitur inſcriptio, vel apertio libri, in quo indubitato proprie incepit ab oratione & laude *D*ei. Et abſq. medio poſt breuem orationem tractatum incepit. Et eſt capitulum ſecundum de fulua boue quam obtulit Moyſes cuius hiſtoria eſt in Leuitico. tertium autem cap. eſt de domo Abraham, qui fuit Pater Moyſi, in quo multa de Chriſto interſerit, & dicit

Vir-

Virginem Mariam ſororem fuiſſe Moyſi & Aaron. Et deinceps ſequitur 4. cap. de mulieribus. Similiter autem & de alijs ſic inordinate procedit, adeo quod nemo eſt qui poſſit reddere rationem ordinis & hiſtoriæ & capitulorum. Et neque materiæ ordo eſt. nunquam enim vnam materiam bene ordinateq. pertranſit, ſed deinceps ab vna materia ad alteram per ſuppoſitionem omnino impertinentem transfertur tanquam abſtractus. Sed & neq. ordinem habet argumentationum, vel alicuius demonſtrationis. Sed omnis doctrina ex ſuppoſitione procedit, & ſuppoſitiones quandam propoſitionem per ſeipſam veram, ex illa aliam quandam concludit, quæ nihil commune habet ad primam. Sicut eſt continue quod ab eo dicitur, quod Deus eſt excelſus & bonus, & quod Alcoranum lex eſt ſalutis, & Deus eſt Deus, & quod nullus eſt alius Deus præter Deum, & Mahometa eſt Propheta verus. Quæ autem hæc concluſio, Mahometum eſſe verum Dei ſeruum, & quod *D*eus eſt Deus? Et in capitulo Elmaida, quod interpretatur menſa, dicit: conſtituit nobis *D*eus domum Elaram, id eſt vocationis. Hæc eſt domus menſæ. Menſis eſt ieiunij Saraceniſmi. Et hoc eſt vt ſciatis, quod Deus omnia nouit quæ ſunt in cœlo & quæ ſunt in terra, & Deus ſcit

quicquid eſt. Sed quis eſt tam demens, vt dubitet quin Deus ſciat omnia? Sed poſito cuod dubitetur ab aliquo, quæ eſt hæc conſequentia, quod menſa & ieiunium menſis Saraceniſmi faciat ſcire quod Deus ſcit omnia? Continue autem videtur loqui tanquam ſomniator, & maxime circa finem libri vbi videntur ei verba deficere. Sicut in capitulo Elcapherum, quod interpretatur Hæretici, dicit de verbo ad verbum: O execrabiles, non adoro quod vos adoratis, neq. vos adoratis quod ego adoro. Vobis veſtra lex & mihi mea lex. Sed quilibet hæreticus poteſt hoc dicere, vt intercidat materiam quæ eſt de inquiſitione veritatis: neq. reminiſcor me inueniſſe in toto libro vnam ſolam argumentationem, quæ ſecundum rectam ſuppoſitionem, & conuenientem ordinem procedat. Nimirum autem ordo illic grammatice & rhythmice optimus eſt. Fere enim totus liber metricus & rhythmicus eſt. Vnde & valde gloriantur Saraceni in ſic pulchro, & ordinato Arabicæ locutionis modo: & ex his argumentantur, verum Prophetam fuiſſe Mahometum. Non enim ſic ornate ſciuiſſet loqui homo omnino Idiota. Sed ſicut ſuperius viſum eſt in 4. cap. non conſueuit Deus loqui in mundo, vel cum Prophetis per verſus vel rhythmos. Sic igitur manifeſtum,

feſtum, quod lex non eſt a Deo, quæ nullum habet ordinem niſi ſolum rhythmicũ, & grammaticum,qui Deo non congruit.

Quod lex Saracenorum non eſt Dei, iniqua enim eſt.

Cap. XII.

DVODECIMO oportet conſiderare, quod lex hæc non eſt a Deo. Deus enim eſt ſumme bonus: optimi autẽ eſt optima facere, ſecundũ Dionyſium. Quod autem lex Alcorani iniqua eſt, ex ipſo Alcorano manifeſtũ eſt. dicitur enim in cap. Elcaph, & in cap. Elgem, quod interpretatnr dæmones, quod ipſumAlcoranum placet dæmonibus & in eodem delectantur: Dæmones autem iniqui ſunt & peruerſi ſecundũ voluntatem, quibus præter iniquum aliud placet nihil, Alcoranum igitur malum eſt.

Item Alcoranum cauſa eſt omnium malorum,ſicut cædis,rapinæ, periurij, & huiuſmodi quæ non ſolum permittit Alcoranum,ſed etiam mandat(ſicut ſuperius manifeſtum fuit)& maxime cædes. Non ſufficiens autem excuſatio eſt,mandare infideles interimi,ſed neque fideles. Dicit enim

indubitato quod fidelis non debet interimere fidelem : ipſos autem infideles mandat interimere,niſi tributa ſoluant. Tributum igitur ſoluere ſufficiens cauſa eſt interimendi, vel non? Quare non inquantum iufideles ſunt, eſt tale?

Item ſicut in pluribus locis Alcorani dicitur,nullum eſt maius malum, quam Deo mendacium iniungere. Alcoranum autem multa & alia mendacia iniungit, prætterquam quæ dicta ſunt ſuperius in nono capitulo de mendacijs, quæ in hoc continentur, quæ omnia in Deum reflectit . Poſſumus autem & alia plura oſtendere. In capitulo enim Elemphaal , quod interpretatur lucra , dicit, quod ſunt quædam Dei & Apoſtoli lucra, & Dent Deo quintam partẽ ex quibus lucrantur. Sed nunquid Deus eſt ſic iniquus vt permittat rapinam vt illic quintam capiat partem? vel ſic pauper Deus , vt non habeat vnde nutriat pauperes ſuos, & viduas, & orphanos, & peregrinos , de quibus illic loquitur niſi permittat rapinam? Quare vt illinc lucretur certè iam facit Mahometus Deum conſortem ſibi in malo, qui non poteſt habere conſortem in bono .

Item & ſi aliquando Alcoranum prohibeat rapinam & periurium, & alia quædã mala , tamen hæc prohibitio , permiſſio

quæ-

quædam potius eſt. Dicit enim ne faciatis mala,non enim placent Deo.Sin autem fe ceritis,ipſe eſt miſericors,& miſerator, & facile vobis parcet. De rapina autem nihil vnquam mandauit vt reſtituatur, neque talem ipſi conſuetudinem habent, ſed ſufficit in fine dicere Saracenũ,Non eſt *D*eus præter Deum, & Mahometus eſt Apoſtolus Dei, ſicut ſuperius manifeſtum fuit in quinto capitulo. De Periurio autem palã dicit in cap. Elmin, quod interpretatur menſa: Non imputabit vobis Deus fraudationem iuramenti, ſed inuocationem eius. Quaſi dicat: Periurium non obligat ad culpam ſed ad pœnam. Et poſtea ſubdit: Pro tranſgreſſione autem eius ſufficit decem pauperum educatio, vel totidem indumentum, vel vnius captiui redemptio. Qui autem hæc non poteſt facere ter ieiunabit.Ex iſtis equidem ſequuntur omnia mala. Non enim timent rapere vel decipere,vel peierare,nec fidem ſeruare: cum Chriſtiano præcipiatur, fidẽ ſeruare oportere etiam inimicis & infidelibus. Habent tamen quoddam indubitato genus iuramenti Saraceni, quod non de facili tranſgrederẽtur,de quo poſt hæc ſpeculabimur. Mahometus autem palam dicit in capitulo Elmetaare,quod interpretatur necatio, quod Deus diſpenſauerat ei,vt non ſerua-

 ret,

ret,quod licite iurauerat,non amplius videlicet ad Iacobitiſſam quamdam accedere, quæ Maria appellabatur. & ſic peierauit:cuius remiſſionis teſtes ſunt, vt dicit, Michael & Gabriel . Iniqua eſt igitur lex illa,quam ſequuntur omnia mala. Eſt autẽ iniqua propterea, quod tot & ſic magna mala,& mendacia Deo iniungit.Et præter prædicta etiam alia multa iniungit mendacia & fatua . Dicit enim quod Deus ſe excuſat ex eo, quod miſit Apoſtolum Mahometum hominem , & non Angelum . & ait, quod Deus dixit, quod miſiſſet Angelos,ſed ipſi non potuiſſent mundum cum ſecuritate pertranſire.Sed nunquid Mahometus ſecurius per mundum,quàm Angeli accedebat? quod ſi angelos intelligit bonos & pacificos homines, adhuc non eſt dubium, quod boni & pacifici homines ſecurius Mundum pertranſeunt, quàm mali. Inducitq. Deum continue loquentem & dicentem quod non ludi gratia creauit mundum. Sed quis eſt tam demens vt exiſtimet de mundo, quod tanquam ludens fecit mundum? Item Mahometus Saracenus homo exiſtens,& continuæ intemperantiæ deditus,in cap. Elinir Elacap,inducit Deũ dicentem: Ne ingrediamini domum alicuius niſi inuitati,& vocati,& niſi perſtrepãt de foris . Et addit tanquam ex perſona

Dei:

Dei : Et poſtquam ingreſſi fueritis , & co-
mederitis exite,& ne ſtetis ad loquendum
cum Ianitoribus , quia moleſtum eſt Pro-
phetæ,& verecundum eſt dicere.Sed Deus
non verecundatur dicere veritatem. Bre-
uiter autem quicquid volebat facere , vel
quod fieret, *D*eo id totum iniungebat,idq.
mandabat,quod ita fieret . Et ex hoc ſub-
ſecuta ſunt omnia mala , quaſi ex auctori-
tate legis ideſt , interimere , rapere, mœ-
chari,cum vxore Zeith inceſtum commit-
tere , cum Maria Iacobitiſſa peierare , &
non ſeruare fidem in promiſſis. Iniqua igi-
tur lex hæc quæ placet quidem *D*iabolo &
quæ ad multa mala nos inducit . Non igi-
tur a *D*eo eſt, qui ſumme bonus & a quo
bonum ſolum procedit, malum autē nihil.

De Alcorani inſtitutione, & quis fuerit legis huius opifex & inuentor .

Cap. XXXIII.

QVONIAM igitur demon-
ſtratum eſt, quod Alcora-
num Saracenorum videli-
cet lex non eſt a *D*eo , ſe-
quitur quærere de diſci-
pulis Mahometi , & de
conſtitutione prædicti Alcorani. Oportet
igi-

Digitized by Google

igitur ſcire quod firmiſſime creditur a ſapientibus illorum, & efficacibus rationibus oſtenditur primum Alcorani auctorē non hominem fuiſſe ſed diabolum. quia propria inuidia & diuina permiſſione propter peccata populi, præualuit inchoare ſolemniter, & efficaciter perfidiam Antichriſti. Videns igitur diabolus fidem Chriſti in Orientalibus partibus maxime creſcere, & idololatriam deficere, ſuperato iā Choſdra Perſarum Rege, & Medorum Idololatra per Chriſtianiſſimum Heraclium Imperatorem, qui excelſam Turrim diruit quam ipſe Choſdra ædificauerat ex auro, & argento, & lapidibus precioſis, propter Idololatriam: & quod Crux Chriſti iam tum erat per Heraclium exaltata, & amplius exaltanda: & cum non poſſet diabolus amplius multitudinem Deorum defendere, nec omnino Moyſi legem & Chriſti Euangelium negare, quia iam per totum mundum diuulgatum erat: excogitauit figmento legis cuiuſdam, quaſi mediæ inter nouum, & vetus teſtamentum, mundū decipere. Et vt hoc ad effectum deduceret, aſſumpſit hominem quendam diabolicū, nomine Mahometum, religione idololatram, fortuna pauperem, mēte ſuperbum, maleficijs celebrem. Et quidem libentius aſſumpſiſſet diabolus hominem bonæ famæ,

næ, ſi hoc ei permiſſum eſſet: ſicuti & li-
entius tentaſſet hominem per aliud ani-
nal, in quo amplius ipſius maleficia ce-
arentur, quam per ſerpentem. Sed non
ermiſit diuina ſapientia, niſi vt tale ani-
nal aſſumeret, & per talem hominem mū-
lum inuaderet, vt ipſe mundus facile poſ-
et conſiderare qualis lex illa eſſet, quæ
er talem legislatorem data eſt. Superato
gitur Coſdra a prædicto Heraclio, & tran-
lata ſancta Cruce in Hyeruſalem cum
riumpho 620. anno ab Incarnatione Do-
nini xv. autem Imperij Heraclij, appa-
uit quidam Mahometus Arabs, qui pri-
num diues factus per quandam viduam,
uam in vxorem duxit, & poſt hæc Prin-
eps latronum factus, in tantam prorupit
uperbiam, vt & Rex Arabum fieri volue-
it. Sed quia ipſi non ſuſceperunt eum, quia
le genere & opinione vilis erat, finxit ſe
ſſe Prophetam. Et cum comitiali morbo
aboraret, ne firmiter quis eo detentum
ſſe crederet, continue cadens dicebat
Angelum cum eo colloqui. Dabat autem
oſt hæc reſponſiones quaſdam, quas (vt di
it) audiebat quaſi per modum campanæ
ircumſonantibus auribus ſuis. Et quia
diota erat, & illiteratus, dedit ei diabolus
ocios proprios, & quoſdam hæreticos &
udæos, & Chriſtianos ſimiliter hæreticos.

Ad-

Adhæſit enim ei quidam Iacobita, nomine Baira, & durauit cum Mahometo vſque ad mortem. Ferturq. quod poſtea Mahometus eum interfecit. Sed & Iudæi quidam Phinees videlicet, & Audia, nomine Salon, poſt hæc autem Audala dictus, & Selem: qui etiam facti ſunt Saraceni. Et quidam Neſtoriani, qui maxime cum Saracenis conueniunt, dicentes quod Deus non eſt natus de Beata Virgine, ſed homo Ieſus Chriſtus. Et tunc compoſuit Mahometus quædam in modum legis per ſocios, aſſumens quædam quidem a veteri, quædam autem a nouo teſtamento. Non tamen tunc populus habebat Alcoranum. Dicitur tamen in eorum hyſtorijs, quod Mahometus dicit: Deſcendit ad me Alcoranum in ſeptem viris, & quicquid eſt ſatis ſufficit. Dicunt autem hoc fuiſſe, Naphe & Econ, Omar, Omra, Eleeſar, Aſiri filium Cethir, & filium Amer. Diximus igitur eis, quando legerunt hoc coram Mahometo? Et omnes dixerunt quod non, ſed coram ſenioribus, & ſic vſque ad Mahometum. firmum autem eſt, quod hi non conuenerunt cum ſenioribus prioribus in littera quam nunc tenent. Quod probatur ex eo quod littera primæ partis contraria eſt parti ſecundæ. A tempore enim Mahometi nullus peritus fuit Alcorani,

niſi

niſi Audala filius Meſetud, & Zeith filius Tampeth, & Ocanam filius Ophyn, & filius Oenpe filius Tap. De Alete autem filio Abitalem, quidem dicunt ſcire partem, quidam autem non. Quilibet autem horum compoſuit Alcoranum, aliorum Alcorano diſſimillimum. Pugnauerunt autem & inter ſe vſque ad mortem non ſuſcipientes quæ erant aliorum. Poſt mortem diſſenſit populus in Alcorano, vſque ad tempus Mermpan filij Elezen, qui compoſuit eis hoc Alcoranum, quod nunc habent. Combuſſit autem & alia alcorana. Et tunc etiam Ciuitatum præfecti ſeptem contradicebāt ſibi in grammatica, & proprijs idiomatibus. Inuenimus autem in eorum hyſtorijs, quod repudij capitulum excedebat cap. bouis, quod primum in ducentis triginta ſententijs fuit, nunc autem totum conſtitutum eſt in duodecim. Dicunt autem alij, quod & cap. bouis aliquādo mille ſententias continebat, hodie tamen octoginta ſeptem. Referunt etiam & de quodam potenti nomine Elgas, quod abſtulerit ab Alcorano octoginta quinque ſententias, & addidit alias totidem alterius ſenſus. Quomodo igitur eſt verum quod dicunt de Alcorano, quod Deus dicit: Nos deſcendere fecimns monitionem, & nos eam ſeruabimus? Narrant etiam

quæ-

quædam hyſtoriæ,quod Mahometus veneno mortuus eſt, nec habuit populus Alcoranum. Cum autem Empeumpecer ſuſciperet principatum,præcepit vt quilibet colligeret quæ poſſet: & hoc quod eſt præ manibus. Alcoranum compoſuit,reliqua autem combuſſit. Sed in cap. Elamram,de Alcorano dicitur, quod nullus præter Deũ cognouit huius expoſitionem, & qui profunditatem ſapientiæ habent,dicunt: Credimus ei,totum enim eſt a noſtro Deo. Et vere in hoc libro multa ſunt ſic diſperſa,ſic inordinata,ſicut etiam ſuperius manifeſtum eſt, vt nullam ſententiam dicant, dementiam potius, & mendacia cooperiant. factum autem fuit quod conuenerunt hoc eſſe Alcoranum, quod nunc in manibus habent, & dicunt Deum Mahometo reuelaſſe & ſcripſiſſe ex ore Dei. Elphocaa autem, ideſt, magni doctores, & expoſitores, nunquam conuenerunt in expoſitione eius neque in æternum conuenient. Et ſic non ſolum Orientales ad occidentales,ſed orientales interſe,& in eiſdem ſcholis diuerſæ ſunt ſectæ, & tantum diuerſæ,vt vna condemnet aliam. Quidam enim ſequuntur Mahometum, & ſunt plures: quidam autem Hali, & ſunt pauciores, & minus mali,& dicunt Mahometum tirannica potentia ſibi, ipſi vſurpauiſſe,

quod

quod fuit Hali. Inſurrexerunt autem contra vtroſque quidam philoſophiæ periti, & incipientes legere in libris Ariſtotelis, & Platonis, relinquebant omnes Saracenorum ſectas, & ipſum Alcoranum. Quod intelligens ex Babylone quidam nomine Calyphas, ædificauit apud Academiam, & Stanzeriam ſcholam, quæ chariſſimæ ſunt, & tranſmutauit lectionem in Alcoranum. Et ordinauit quod quicunq. ex prouincijs veniunt Babylona vt Alcoranum diſcant, & habeant habitationes, & expenſas neceſſarias à publico. Et decreuit quod Saraceni qui Alcorano vacant, nullo modo philoſophiæ operam nauent. propter hoc neque bonos Saracenos eſſe exiſtimant qui philoſophiæ operam dant: Propterea quod huiuſmodi Alcorannm vilipendunt propter cauſas ſuperius dictas in octauo & nono capitulo.

De fictione improbatiſſimæ viſionis.

Cap. XIIII.

QVARTODECIMO oportet ſpeculari, quod fictam viſionem Mahometus compoſuit, quæ eſt expoſitio cuiuſdam Alcorani. Dicit enim in cap. filiorum Iſrael: laus ei

qui

qui fecit tranſire ſeruum eius in vna nocte ex oratorio Elaram , quod eſt domus Mechæ, vſque ad longiſſimum oratorium, quod eſt domus ſancta Hyeruſalem, quam benedicimus & reliqua. Expoſitio autem ſententiæ huius eſt, quod Mahometus vna dierum pſallebat matutinam eius horam quam cum perfeciſſet dixit hominibus : O vos homines conſiderate . Heri poſtquam ego diſceſſi a vobis , venit ad me Gabriel poſt vltimam veſpertinam pſalmodiam, & dixit mihi : O Mahomete mandat tibi Deus vt viſites eum . Cui dixi, Et vbi viſitabo eum? Et dixit Gabriel in loco vbi eſt. Et adduxit mihi Iumentum maius quidem Aſino , minus autem mulo, & nomen eius Elmparac , & dixit mihi : Aſcende hoc & equita vſque ad domum Sanctam . Cumq. curarem aſcendere, aufugit Iumentum . Dixitq. ei ſta firmiter , Mahometus enim eſt, qui vult te aſcendere . Et reſpondit Iumentum numquid pro eo miſſum ſum ? Reſpondit Gabriel vtique . Et dixit Iumentum non permittam eum aſcendere , niſi prius rogauerit Deum pro me. Ego autem interceſſi pro Iumento apud Deum meum, aſcendiq. ipſum , & ambulabat me inſidente tenui greſſu: collecabatq. vngulã pedis in orizonte , viſus ſui. Et ſic veni in domum ſanctam in minori ſpatio , quam

quan-

quantum oculi ictus perfici poſſet . Erat autem Gabriel mecum, & duxit me ad rupem in domo ſancta Hieruſalem , & dixit mihi Gabriel deſcende , quoniam ab hac petra aſcendes in cœlum. Et deſcendi. Et Gabriel ad rupem Iumentum Elmparac cum cingulo ligauit, & pòrtauit me in humeris ſuis vſq. ad cœlum . Cumq. veniſſemus ad cœlum pulſauit Ianuam Gabriel, dictumq. fuit ei, Quis es? Reſpondit. Ego ſum Gabriel. Dictumq. fuit rurſus ei. Et quis eſt tecum . Reſpondit , Mahometus. Dixit autem Ianitor. Nunquit pro eo miſſus fuiſti?Et dixit Gabriel, etiam . Et aperuit nobis ianuam & vidi gentes Angelorum: & bis flectens pro eis genua, effudi rationem . Et poſt hæc cepit me Gabriel & duxit me ad ſecundum cœlum. Erat autem ſpatium horum duorum cœlorũ iter quingentorum annorum. Et quamprimum pulſauit ianuam , reſponſio facta eſt ei ſecundum omnia ſimilis vſque ad ſeptimum cœlum . In quo ſeptimo cœlo deſcribit ſe vidiſſe populum Angelorũ. Prolixitas vniuscuiuſque Angeli multo millies mundo maior erat , quorum quiſq. habebat ſeptuaginta millia capitum, & in quolibet capite ſeptingenta millia ora , & in quolibet ore mille ſeptingentas linguas, laudantes Deũ ſeptingentis millibus idiomatibus. Et aſpe

xit vnum Angelum flentem; & quæſiuit cauſam fletus eius. Et reſpondit ſe peccatum eſſe: Ipſe autem orauit pro eo. Sicque, inquit, Gabriel comendauit me alteri Angelo, & ille alteri, & ſic deinceps, quouſq. ſteti coram Deo, & tribunali eius. Et tetigit me Deus manu eius inter humeros, vſque adeo, vt ad medullã ſpinæ dorſi mei frigiditas manus eius pertranſiuit. Et dixit mihi Deus: Impoſui tibi, & plebi tuæ orationes. Cumque deſcendiſſem ad quartum cœlum conſuluit mihi Moyſes, vt reuerterer ad leuandum populũ, qui tot orationes ferre non poterat. Et primo reditu obtinui remiſſionem à decem vſq; ad quartam & a quarto reditu vſque ad ſeptimũ. Et in fine tantum in minus venit numerus orationum, vt paucæ remanerent. Cumq. diceret Moyſes: Nec hoc poterunt ferre homines ego præ confuſione verecundatus, quod toties aſcenderim, nolui plus aſcendere, ſed rediens ad Elmparac, equitaui deſcendens in domum Mechæ. Horũ autem omnium tempus minus fuit quam decima pars noctis. Viſionis autem huius plus eſt quod dimiſimus, quam quod narrauimus. Cumque narraſſet Mahometus vniuerſis gentibus, mille homines a lege receſſerunt. Dicentibus autem illis. Aſcende de die in cœlum, vt nos aſpiciamus &

videa-

:deamus obuiantes tibi Angelos non re-
ɔgnouit ſui ipſius mendacium , ſed dixit
us Deo meo. Nunquid aliud quoddam
m ego quam vnus hominum , & Apoſto-
s?ſic in capitulo Prophetarum narrat de
s qui quærebant ab eo fieri miracula ,
:que dixerunt Mahometo : Audiuiſti in
mnia,blaſphemias congregaſti, vel forte
ɔetice loqueris. Veni ad nos ad minus in
ıo miraculo,quomodo miſſi ſunt & prio-
s . Reſpondit: ſubuertimus(dixit Deus)
bes coram non credentibus , nunquid hi
edent? & quomodo expectant ab eo mi-
cula?Et reſpondit eis:Quoniam qui præ
ſſerunt vos , non crediderunt miraculis,
neque vos etiam miraculis crederetis
ſi per enſem. Audite igitur Mahometani,
Alcoranum verũ exiſtimatis ; ipſe enim
ahometus eſt,qui affirmat nullum mira-
ılum ſe feciſſe . longe autem plures fue-
ınt quos enſis comſumpſit, quam qui gra-
s eum ſecuti ſunt , ſicut ſuperius demon-
ratum eſt. Hæc ſola fictio viſionis prædi-
æ , debet ſufficere ad confutandum quic-
ıid dixit, & fecit Mahometus. Sicut enim
penumero ante dictum eſt , ſic permiſit
ım Spiritusſanctus mentiri , vt quilibet
ɔmo facile figmentum cognoſceret. Nunc
ıidem dicit de ſeipſo inaudita miracula,
iquando autem dicit ſe nullum miracu-

lum feciſſe.& aliquando dicit, quod eſt ſo-
lum,nuncius & homo: aliquãdo vero quod
& plus eſt quam Angelus, & ſupra Ange-
los. Et quare indiguit Aſino, vel Inmento
a Mecha vſque ad Hieruſalem,qui ex Hie-
ruſalem vſque ad vltimum cælum aſcendit
abſq. Aſino? Qnomodo potuit ſplendores
Angelorum in cælo ſuſtinere, qui dicebat
quod quando apparebat ſibi vnus Ange-
lus,ſemper in terram concidebat, & ſpu-
mans agitabatur,& incuruabantur,& con-
trahebantur manus & pedes eius? Et neq.
in prædicta viſione ponit ſe raptum, ſed
dicit; quod aſcendit cum corpore ſimnl &
auima. cuius ſignum eſt, quia dicit quod
Deus manu ſua tetigit eum inter hume-
ros, & ſenſit frigiditatem vſq. ad medul-
lam ſpinæ dorſi. Vnde Deum & Angelos
ſupponit poſitionem habere ſpacio cor-
porali.

De quibuſdam, ſex quæſitis in Alcorano communibus, & de Chriſti ad Mahometum excellentia.

Cap. XV.

CONSEQVENTER mouendæ ſunt dubitationes quædam, & quæſtiones in Alcorano, de quibus cum non

on poſſint rationem reddere Saraceni,nõ
olum vocabuntur ſimpliciter,ſed etiam
ogentur demonſtrationibus coacti in con
iuium veritatis introire. Prima quæſtio
ſt: Quid vult Alcoranũ dicere, quando to-
ies inducit Deum pluraliter de ſeipſo lo-
quentem? Dicit enim in Elimpaceram, ex
perſona Dei: Diximus Angelis adorare
Adam, & reliqua. Et poſthæc per totum
dicit vſq. ad finem libri aliquando plura-
liter de Deo loquens aliquando autem
ſingulariter. firmiſſimum enim eſt omni-
bus Chriſtianis & Iudæis & Saracenis qui
ratione vtuntur, vnum eſſe Deum & ſolũ
& ſimplicem, & non poſſe habere conſor-
tem quendam. Quare igitur pluraliter lo-
quitur de ſe ipſo? Et non poſſunt dicere,
quod Deus loquitur de ſeipſo, & de Ange-
lis. Dicitur enim ibi. Diximus angelis. Eſt
igitur locutio hæc Dei non Angelorum,
ſed ad Angelos.

Item in cap. Sad, dicitur, quod omnes
adorauerunt Adam, præter diabolum.
Omnibus igitur Angelis dixit Deus, Ado-
rate Adam.

Item in multis Alcorani locis inducun-
tur tales quædam locutiones pluraliter de
Deo, in talibus actionibus in quibus ange-
li nequaquam cum Deo communicant, ſi-
cut in creatione mundi, & iuſtificatione

 impij.

impij. Dr enim in pluribus locis Alcorani: Nos,dixit,creauimus cælum, & terram, & quæ ſunt in medio, & non in caſſum iudicauimus hominem, & nos miſimus filium Mariæ, & dedimus ei Spiritum ſanctum, & Euangelium & miracula, & talia quædam in quibus Angeli nequaquam poſſunt communicare cum *Deo*. Angeli enim creati ſunt a *Deo*,ſed non ſimul creant cum *Deo* cælum & terram & quæ ſunt in medio. Et non poſſunt dicere Saraceni quod pluralis illa vox eſt *Dei*,& cuiuſdam alterius intellectus qui excedit creatum,per quem fecit omnia *Deus*.Conſtat enim,quod quicquid eſt præter *Deũ* creatura eſt & a*Deo* creatum, & nulla creatura poteſt eſſe ſimul creatrix cum *Deo*.

Item non poſſibile eſt dicere,quod*Deus* pluraliter loquitur propter diuerſas quæ in eo ſunt qualitates,ſicut in potentia, ſapientia,iuſtitia, & talia quæ Arabes vocãt Saphat. Hæc enim non accidentia ſunt in *Deo*,neque differentiæ,ſed ſunt in ipſa *Diuina* eſſentia. Vnde in *Deo* nullam compoſitionem,nec pluralitatem faciunt, vt per illa *Deus* de ſe ipſo pluraliter loquatur. Quinimo,nec homo, nec Angelus propter eorum differentiam poteſt de ſe ipſo pluraliter loqui:&ſi hæc in homine & Angelo accidentia ſunt & quandam in his compo-

ſitio-

ſitionem faciunt . Et vere talis locutionis modus, Deum videlicet vnum exiſtentem, pluraliter de ſeipſo loqui, ſemel a Moyſe inuenitur in Geneſi illatus. In formatione enim hominis locutus eſt Deus dicens: Faciamus hominem ad imaginem noſtram. Quod dicunt Iudæi vocem eſſe Dei ad Angelos. Quod quidem eſt contrarium diuinæ ſcripturæ, quæ nunquam dicit Angelum ſecundum imaginē hominis formatum eſſe, ſed ſecundum imaginem Dei. Et hoc eſt quod etiam addit Moyſes deinceps poſt illos ſermones, dicens: Et fecit Deus hominem ſecundum imaginem & ſimilitudinem ſui ipſius, ſecundum imaginē Dei fecit eum. Eſt igitur vox illa Patris ad Filium, vel totius Trinitatis ad ſeipſam. Vnus enim & ſimplex *D*eus eſſentia, trinus eſt in perſonis. Et hoc dicere potuiſſet Alcoranum ſimpliciter, niſi timuiſſet poſſe eſſe perſonarum diſcretionem, diſcretione ſecundum eſſentiam. Propter hoc dicit in cap. Elneſan: O ſocietas libri ne vacetis in lege veſtra, & ne dicatis de Deo præter veritatem, quod Chriſtus Ieſus, filius eſt Mariæ, & Apoſtolus *D*ei, & verbum Dei, quod in ea poſuit per Spiritum ſanctū. Ecce hic nominat Deum, & verbum Dei, & Spiritū ſanctum. Sed timens ne propter hæc diuina eſſentia diuidatur, vel multiplicetur, vel

terminetur ſubiungit ſtatim: Et ne dicatis tres Deos, quoniam Deus,Deus vnus eſt. Ecce quantum appropinquauit ad illud quod eſt maxime arduū in fidę modo quodam hoc dicens Ioannis.1.Ioan.5.Pater & Verbum,& Spiritus, & hi tres vnum ſunt. Inducit igitur in Alcorano Mahometus Deum pluraliter loquentem ignorans cauſam.Manifeſta igitur hinc prima quæſtio, quod communiter credimus cum his Deū eſſe vnum,& ſolum & ſimplicem. Ipſi autē habent in Alcorano, Deus habet & verbū & Spiritum ſanctum,& ſic credimus verum & vnum, & ſimplicem Deum. Et proprie de ſe loquitur ſingulariter:propterea autē quod trinus eſt in perſonis aliquando de ſe pluraliter loquitur.

Secunda quæſtio eſt, quod Alcoranum continue meminit Spiritus ſancti, & verbi Dei. Quis eſt ille Spiritus ſanctus & quod eſt illud verbum Dei? De Spiritu ſancto quidem dicit in cap. Elpalceram ex perſona Dei: Dedimus Ieſu filio Mariæ vt faceret prodigia & miracula manifeſta, & perfecimus eum per Spiritum ſanctum: & hoc idem repetit per totum capitulum.

Item dicit in cap.Elempai de Maria inſpirauimus in eam de Spiritu ſancto. Et in pluribus alijs locis ſimilia dicit de Spiritu ſancto.Et nō poſſunt dicere Saraceni creaturam

turam aliquam eſſe, ſicut Angelus quidam ſcilicet bonus, quoniam ſingulariter de eo loquitur tanquam de vno ſancto.ſancti au tem Angeli plures ſunt,& omnes ſunt Dei. Quæ igitur cauſa vt de illo ſingulariter di ceret noſtro & Sancto? Item non eſſet magna laus de Chriſto, quem Alcoranum intendit ſingulariter commendare, quod Deus dediſſet ei Angelum cuſtodem. EtenimDeus facit Angelos ſpiritus,& noſtros Apoſtolos: ſicut dicit Alcoranum in cap.Elmaice.

Item Angeli non ſanctificant homines, ſed Deus immediate,& ſolus:tanquam ſolus Deus poteſt peccata dimittere,ſicut di cit in Alcorano. Prædictus igitur Spiritus verus eſt Deus. Verus autem Deus & qui de prædicto ſpiritu loquitur dicens: Dedimus ei Spiritum ſanctum, & inſpirauimus ex Spiritu ſancto.Quoniam igitur diuina eſſentia vna eſt & ſimplex non poteſt diſcerni, vel diuidi:& ibi eſt dans & datum, dans, qui dicit dedimus, & datus qui dicitur Spiritus ſanctus, qui dicitur datus & inſpiratus. Inter dantem autem & qui datur requiritur vt diſtinguatur perſonaliter ſolum, non eſſentialiter, & ſic ſolis relationibus diſtinguuntur. Et hæc eſt ſola diſcretio quam Chriſtiani in perſonis diui nis faciunt.Hanc eandem omnino quæſtio-

nem

nē quā de Spiritu ſancto quæſiuimus, poſſumus etiam quærere de verbo *Dei*. Dicitur enim in cap. Abraham: dixerunt Angeli Beatæ Mariæ, o Maria Deus præpoſuit te ſupra omnes mulieres. Et poſt hæc dixerunt Angeli: o Maria nuntiat tibi Deus, vel nuntiat tibi verbum eius, & nomen eius Chriſtus Ieſus filius Mariæ. Et in cap. Elneſa dicitur: Ne dicas de Deo præter veritatem, quod Chriſtus Ieſus filius Mariæ Apoſtolus eſt Dei, & verbum Dei quod ipſe poſuit in ea Spiritum ſanctum.

Affirmat igitur omnino Chriſtum Verbum eſſe *Dei*. Quæritur igitur quod ſit hoc verbum *Dei*? vtrum verbum accidentale, vel potius perſonale & reale. Si dicit verbum eſſe vocale ſolum, & accidentale: hoc non poteſt dici, loquitur enim de *Deo* Alcoranum & Euangelium ſingulariter, & de vno verbo tantum: Verbum autem *Dei* vocale & accidentale, quod a *Deo* exit, non vnum ſed multa. Omnia enim bona verba & ſancta & vera verba *Dei* dici poſſunt.

Item non eſſet excellens commendatio Chriſti, quem Alcoranum intendit ſingulariter commendare, ſi propter hoc dicatur verbum *Dei* tanquam verba *Dei* dicens: Non enim ſolus Chriſtus, ſed etiam alij Prophetæ verba *Dei* nunciauerunt, & tamen nullus illorum dicitur verbum *Dei*.

De

De ſolo enimChriſtoEuangelium & Alcoranum dicit,quod ſit verbum Dei. Si autem eſſentialiter verbum capiatur, manifeſtum quod ſempiternum eſſet verbum Dei,& Deus verus. Sicut enim verbum quod procedit ex ore corruptibilis hominis,corruptibile eſt ex neceſſitate: ſic verbum quod ex ſempiterno ore procedit,per quod cælum & terram & quæ ſunt in medio (vt Alcorani verbo vtar)fecit, ſempiternum & incorruptibile eſſe neceſſe eſt. Quicquid ex Deo autem procedit eſſentialiter eſt Deus, & hoc modo Deus eſt Dei verbum. Vnde cum verbũ aliquo modo differat a dicente,& continente verbũ, & in Dei eſſentia non poſſit eſſe diuiſio,ſeu diſtinctio eſſentialis, oportet quod ibi ſit diſtinctio perſonalis, & quod verbum a dicente proprijs, & ſolis relationibus diſtinguatur, ſicut & de Spiritu dictum eſt. Et hoc eſt verbum,quo Deus omnia quæ ſunt dixit, & facta ſunt ſicut & in Alcorano dicitur.Et ſecundum hoc conuenit Alcoranum cum Euangelio Ioãnis qui dicit: Omnia per ipſum facta ſunt: Quoniam igitur ab eo qui loquitur verbum comprehenditur,& intellectualiter gignitur: & quod ab altero generatur, ſecundum ſimilitudinem ſpeciei &naturæ dicitur filius: propter hoc verbum Dei dicimus filium Dei. Sicut ſol

ſi generaret ex ſe talem ſplendorem qui eſſet ſol illum ſolem & ſplendorem diceremus filium ſolis. In hoc tamen eſt differentia, quod in creaturis in quibus eſſe & eſſentia differunt, non poſſunt multiplicari ſubiecta, cum non multiplicatur natura. Vnde & hic alium hominem gignit: *D*eus autem, in quo idē eſt eſſe & eſſentia, ex ſe ipſo verbum gignens, non alium *D*eum generat. *D*iuina enim eſſentia neque diſſimilis eſt, neq. innata eſt multiplicari ſecundum aliquem modum propter ſummam perfectionem & ſimplicitatem. Mahometus igitur audiens Chriſtianos dicentes *D*eum habere filium, neſciuit conſiderare, quod poſſibile eſt eſſe filium abſq. muliere. Et propter hoc nullam aliam adduxit argumentationem, niſi quod *D*eus non poteſt habere filium, quia vxorem non habet. Et non excogitauit quod dixit *D*auid, quē tantum cōmendauit Mahometus, qui præter filium naturalem, dixit *D*eum multos habere filios adoptiuos, dicens, Pſ. 81. Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes; & non ex muliere. Alias tamen licet Mahometū ſimul cum eo intelligere, qui dicit Mariam poſſe habere filium abſque viro: ſed quo modo non cōuenienter conſiderauit, quod *D*eus, & abſq. muliere potuiſſet habere filium. Verum igitur dixit Mahometus, quādo

do dixit Chriſtum Ieſum filium Mariæ & verbum *D*ei eſſe: ſed nō intellexit. Si enim intellexiſſet, dixiſſet: Ex quo eſt filius Mariæ eſt verus homo: ex quo eſt verbum *D*ei eſt verus *D*eus. Non enim eſt *D*eus compoſitus & imperfectus, ſicut homo, cuius Verbum & comprehenſio mentis, & ars & actio non eſt homo. Quicquid autem eſt *D*ei eſt *D*eus. Vnde & verbum *D*ei *D*eus eſt, & intellectus *D*ei *D*eus eſt, & actio *D*ei *D*eus eſt. Alcoranum autem hominē ſolum cepit Chriſtum. Et propter hoc poſt quam dixit quod verbum eſt *D*ei, addidit, quod Ieſus ſic eſt apud *D*eum ſicut Adam quem creauit de limo terræ: & dixit ei, eſto. Et quomodo hoc cum precedentibus conuenit? Cum enim dixerit, quod *D*eus infuderit verbum Mariæ, & ſpiritum eius, ex quo natus eſt Chriſtus, & poſt hæc rurſus opinatnr, vt Adam is ſit quem formauit ex terra: inconueniens igitur verbum *D*ei, & ſpiritum eius terram eſſe. Niſi aliquo modo *D*ei natnram terram ſupponamus: Quod abſit. Eſſet enim verbum eius, & ſpiritus eius, ſicut quædam ſtatua, quæ neq. intelligit neq. ſpirat. Nunc autem *D*eus noſter qui eſt benedictus in ſæcula, videt & audit omnia, & habet verbum incarnatum ex Maria Virgine & Spiritum ſanctum, qui eam obumbrauit, & humani-
tatem

tatem Verbi adimpleuit. Si autem exiſtimant & in Adam verbum Dei, & ſpiritum fuiſſe, non effugient manifeſtum mendacium. Si enim verbum Dei cum carne & terra illius vnitum eſſet, & ſpiritus repleuiſſet Adam, nunquam decipere potuiſſet illum Sathanas, vel fefelliſſet. Verbo tamē ſuo dixit Deus Adæ, Eſto, hoc eodem verbo quo fecit omnia quod quidem ab æterno erat apud Deum. Itaque Chriſtus verus eſt Devs, & verbum Dei. Neque enim verbum Dei minus eſt quam totus mundus. Eſt etiam homo verus ex Virgine Maria genitus: & in quantum homo & Apoſtolus eſt Dei, & Propheta Dei, & ſeruus Dei. Et quantum ad hoc bene dicit Alcoranum in cap. Elneſa, quod neq. Chriſtus, neq. fideles Angeli negabunt eum ſeruum eſſe Dei, ideſt inquantum homo eſt. Non inuenitur tamen in toto Euangelio, quod ipſe Chriſtus dicat de ſe ipſo, quod ſit ſeruus Dei ne errorem inducat. Sed neque palam dixit, Ego ſum Deus: neq. homo, ſed veris & manifeſtis operibus oſtendit, ſeipſum, & Deum eſſe verum & hominem verum & propter hoc dixit: Io. 10. Si mihi non vultis credere operibus credite. Et hæc eſt efficacior probatio, quam ſi verbis ſolis hoc dixiſſet. Dictum eſt autem ſuperius, quare ante paſſionem hoc non dixit

palam.

palam.Apoſtoli autē & Euangeliſtæ prius, & poſthæc alij Prædicatores ſic manifeſta verba,& dixerunt & oſtenderunt, vt totus mundus conuinceretur hoc credere. Mahometus autem poſtquam bene dixitChriſtum eſſe verbum Dei,non ſtetit in veritate,ſed contradixit ſibi ipſi dicens ipſum non eſſe Deum. Tamen dixit quod apud Deum ſe excuſauit, quod patuit ſuperius in nono capitulo manifeſte falſum eſſe, tũ quia dicit quod ipſe Chriſtus dixit Adorate Deum meum & Deum veſtrum, Dominum meum,& Dominum veſtrum. Hæc autem ratio nequaquam conſtat. In quantum enim verus homo fuit, verus ſeruus eſt Dei, vt ſuperius manifeſtum fuit. Contingit ergo de Mahometo, quod de alijs ipſe ſcripſit in cap.Ionæ dicens, quod quidam reprobant, quæ non intelligunt, & quæ non poſſunt exponere.Sicut & ipſe reprobauit myſteriũ incarnationis propterea quod ipſe non intelligebat, nec poterat exponere quæ in Euangelio dicebantur de Chriſto. Et ſecundum eandem rationem, neq. Trinitatis myſterium ſuſcepit non enim potuit intelligere perſonarum diſcretionem abſq. diſcretione, quæ eſt ſecundum eſſentiam. Et quid mirum ſi homo carnalis non percipit excellentiſſima Dei myſteria? Hæc quidem igitur ſufficiant

ficiant de tertia quæſtione.

Quarta quæſtio eſt, quod Mahometus continue in Alcorano laudat legem Moyſi, & Iob & *D*auid, & dicit pſalterium librum eſſe clarum, ſupra autem omnes libros cõmendat Euangelium in quo dicit eſſe ſalutem & deductionem. Quæritur igitur quare neq. habent, neq. legunt Saraceni libros iſtos, neq. interpretantur? Chriſtus enim cum commendaſſet Moyſen & alios Prophetas, Chriſtiani cum hos non haberent, acceperunt illos a Iudæis, & eos in diuerſas linguas transferri fecerunt, habentque illorum libros authenticos, leguntq. eos in ſcholis. *D*icunt autem Saraceni, Iudæos quidem corrupiſſe libros veteris, Chriſtianos Euangelium & libros noui teſtamenti, & quod nihil veritatis remanſit in Mundo, præterquam quod eſt in Alcorano. Sed ante demonſtratum eſt hoc in tertio in cap. quod hoc eſt falſum, & contrarium Alcorano. Item quomodo tantus Propheta, qualem exiſtimant eſſe Mahometum, tantum commendaſſet corrupta exemplaria, & dixiſſet in his eſſe ſalutem, & deductionem? vel quo modo non prædixiſſet in poſterum eſſe corrumpenda? ſed potius contrarium dicit. Quod ſi in ambiguo quodam de Alcorano fuerint Saraceni, quærant ab his, qui ante eos libros legerunt:

gerunt: ideſt a Chriſtianis & Iudæis . Et hoc dicit in cap. Ionæ. Oportebat autem potius dicere: Ne credatis his qui corruptos libros habent. Item in cap. Abraham docet, vt Saraceni quærant auctoritatem legis Moyſi dicens: Afferte Pentatheucum ſi veraces eſtis, & legite in eo: & reliqua. Cauſa autem quod Saraceni non legunt prædictos libros nulla alia eſt, niſi quod ſciunt horum ſapientes quod facile deprehenderetur mēdaciūm Alcorani, ſi ſanctos & veraces libros legerent. Vnde & Alcoranum malitioſe prouidit ſibi ipſi & quatuor medelas ſuppoſuit, vt mendacium eius non manifeſtum conſtitueretur. Quorum vnum quidem eſt, mandare interimi qui Alcorano aliquid dicerent, quod manifeſtum fuit in quarto capitulo. Secundum dicit ne diſputarent cum hominibus alterius ſectæ. Tertium prohibet his credere. *D*ixit enim in cap. Abraham, Ne credatis alicui niſi his qui ſequuntur noſtram legem, & quod in Euangelio eſt ſalus & deductio. *D*icit enim quod Saraceni nihil ſunt, niſi adimpleant legem, & Euangelium. Ergo debent euangelium habere. Quartum ſeparat ſe omnino ab illis & dicit: Mihi mea lex, & vobis veſtra & reliqua. Et poſthæc: liberi eſtis vos a quibus ego facio. & ego a quibus & vos. Et hoc di-

cit in cap. Ionæ. Si igitur Saraceni bene acciperent conſilium Alcorani proculdubio deducerentur. habuiſſent enim Euangelium & legem Moyſi, & alias ſcripturas maxime cum ipſum Alcoranum continue commendet Moyſen, *D*auid, Salomon & alios Prophetas, & frequentiſſime dicat quod alterum alteri non præfert. Et hæc ad quartam quæſtionem. Quinta quæſtio eſt. Quid vult dicere Machometus in Alcorano, quod toties dicit & repetit de ſe ſcribens, Credite in Deum & Apoſtolum, Obedite Deo, & Apoſtolo, ſequimini *D*eũ & Apoſtolum? Scimus enim ſoli *D*eo deberi fidem, honorem diuini cultus, actionem obedientiæ, & ſequelam viæ. Ipſe enim ſolus eſt principium & finis omnium. Apoc. 22. Vnde nullus vnquam Propheta auſus eſt hæc dicere, & Deo ſeipſum in talibns aſſociare: cui nullum vnquam poſſibile eſt ſocium, vel ſimul participem fieri. Dominus enim in lege Moyſi Iudæis de ſe dixit: Scitis quod ego ſum ſolus. 2. Regum. Propter hoc autem & Helias dicit: Si Dominus eſt Deus ite poſt ipſum: ſi autem Baal ſequimini eum. Videtur igitur ex talibus, Mahometum non ſolum dare ſe Deo participem, ſed facere ſe ipſum illius ſocium, & ſimul conſortem. Et ſic dicitur in cap. Elneſa: Non par-

parcet Deus, ſiquis ei dederit participem. Solus autem Chriſtus, neque conſors, neq; particeps Dei, ſed Deus verus & homo verus potuit dicere: Io. 14. Credite in Deum & in me credite. qui tamen nunquam dixit: Credite in Deum & in me, vel obedite Deo & mihi, ne homines crederent eum Dei participem, & conſortem.

Sexta quæſtio eſt: Cum Alcoranum de Chriſto quidem multa dicit, & magnifica è contrario autem pauca de Mahometo, & quidem vilia, quæritur igitur, Quare Saraceni non potius ſequuntur Chriſtum quam Mahometum, & Euangelium quam Alcoranum? Et quia contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, videamus e regione, & intrinſecus, quid Alcoranum de vtroque narret.

Dicit enim Alcoranum, quod Chriſtus ſuæ matri fuit annunciatus per angelum, & ſanctificatus per Spiritum ſanctum, & virtute Dei conceptus, non operatione naturæ, & ex ſanctiſſima Virgine Maria, & ſupra omnes alias mulieres mundas genitus eſt. De Mahometo autem, nihil tale dicit, ſed quod fuit Orphanus, & vagus a *Deo* conductus. Item dicit de Chriſto, quod eſt verbum Dei, & ſecundum hoc nihil potuit ignorare: Mahometus autem fuit Propheta incertus dicit enim

ſe neſcire quid de ſe fiet, ac ſuis: Dicit etiam ipſe: Neſcio vtrum ego aut vos ſumus in rectitudine. Vnde & fertur dixiſſe de Patre & matre ſua: Vtinam ſcirem, quod eſt opus eorum. Item fertur quod ipſe fuit præſtigiatus a Iudæis, acubus ab aliquibus mulieribus in vultum cæreum, immiſſis, & proiectis in puteum. Affirmantque communiter, ipſum Mahometum veneno vitam finiuiſſe, quod aſſumpſit, cum huic Iudæa quædam venam ſecuiſſet. Item ipſe quidem Chriſtus ab Abraam deſcendit, & Iſaac cui facta eſt promiſſio de benedictione, & conſequenda hæreditate. Mahometus autem deſcendit per Iſmael, ad quem non peruenit promiſſio: ſed de eo ſcriptum eſt quod erit ferreus homo, & manus eius contra, omnes &c. Item Chriſtus nullum vnquam peccatum commiſit. Spiritus enim Dei & verbum Dei non potuit peccare. Mahometus autem idolatra fuit, & homicida laſciuus & rapax, multiſque alijs peccatis obnoxius, in quibus Deus, vt dicunt ei pepercit.

Item Chriſtus ſtupenda fecit miracula, & vtilia. Sicut enim dicitur in cap. Elmaide, in fine Chriſtus cœcos illuminauit, leproſos mundauit & mortuos ſuſcitauit; Mahometus autem nullum miraculum fecit

cit ſecundum Alcoranum. Et quæ de eo dicuntur, vel inconuenientia, vel impoſſibilia ſunt, & abſona; ſicut lunam diuiſam reintegrare: vel inutilia ſicut Camelum loqui: vel omnino occulta. Multa enim dixit ſe ipſum in occulto & nocte facere, quæ in die requiſitus oſtendere non potuit. Vnde ei dixerunt: *D*icis te aſcendere in cælum ad Deum nocte. aſcende de die, vt videamus nos, & credamus. Chriſtus autem maxima & magnifica miracula faciebat de die & in manifeſto, & coram multis teſtibus videntibus: Quare manifeſta ſunt opera illius. Præterea Chriſtus quidem magiſter fuit excellens, ſicut dicitur in Alcorano. Et in capitulo Elmeide quaſi ex perſona *D*ei: O Chriſte, conſidera quem dedi tibi Spiritum ſanctum, vt loquaris. Item in cunabulis docui te librum, & ſapientiam & legem Moyſi, & Euangelium. Mahometus autem doctor fuit ignarus, & homo idiota, neſciens aliam linguam niſi ſuam, ignorans etiam interpretationem legis ſuæ. *D*icit enim, ſolum Deum ſcire Alcorani expoſitionem. Item Chriſtus ſecundum Euangelium crucifixus eſt & mortuus, & reſurrexit vere, & aſcendit in cœlos & ſedet ad dexteram *D*ei. Alcoranum autem dicit quod non eſt mortuus, ſed aſſumpſit eum *D*eus.

Quare & ſecundum Euangelium & ſecundum Alcoranum, & in omnem euentum Chriſtus viuit. Mahometus autem omnino mortuus eſt, ſed melior eſt adiutor viuus, quàm mortuus. Omitto alias ſecundum quodlibet excellẽtias, quas de Chriſto Euangelium poſuit. Mirum igitur quare Saraceni non ſequuntur potius Chriſtum quam Mahometum & Euangelium potius quam Alcoranum, cum valde credibile ſit, per meliorem legislatorem meliorem legem datam eſſe, & melius a Deo conſeruatam veracem & incorruptam, ſicut ſuperius demonſtratum eſt in tertio capitulo.

De Euangelij ad Alcoranum excellentia.

CAP. XVI.

EVANGELII autem ad Alcoranum excellentiam, facile ex ſuperioribus dictis poſſumus cognoſcere. Ante enim demonſtratum eſt, nõ eſſe Alcoranum legem Dei, propterea quod neq. vetus neq. nouum teſtamentum hanc teſtantur, & quod neq. in ſtylo, neq. in ſententijs cum alijs conuenit, & quod contradicit ſibi ipſi & quod

nullo miraculo confirmatur,& quod eſt irrationabile, & quod manifeſta continet mendacia,& quod violentum & quod inordinatum,& quod iniquum, & quod ambiguum. Hæc enim omnia per ipſum Alcoranum breuiter ſunt demonſtrata. Verumtamen idipſum Alcoranum legentibus, melius hæc demonſtrantur. Quare nos audacter dicere poſſumus, ſi nobis credere non vultis, Alcoranum legite. Horum autem contraria in Euangelica doctrina manifeſte apparent. Etenim Mahometus precipue,quaſi ſupra omnes Prophetas qui sũt, vel qui futuri ſunt Chriſtum commendauit, & Euangelij doctrinam ſupra omnes diuinas ſcripturas magnificauit. Scimus autem quod nullum ſic eſt, tam eſt validũ, tamque potens teſtimonium doctrinæ, vel vitæ,quam laus ab his qui conantur reprehenſionem inducere. *D*icit autem ipſe Mahometus in Alcorano in capitulo Emeide: Terminauimus viam hominum per Ieſum Chriſtum filium Mariæ,veraciſſimum Prophetam & dedimus ei Euangelium, in quo eſt deductio & lux,& veritas manifeſta. Et in multis locis Alcorani præcipue comendat Euangelium. Etenim ipſum Euangelium in omni loco & lingua excellentiſſime mundo ſeipſum manifeſtat. Quare confidenter dicere poſſem de eo Saracenis: Si

voſtro Mahometo vultis vel nō vultis credere de Euangelio, idipſum Euangelium legite. Et quoniam ſicut dicitur in Alcorano in capitulo Elemphal, volens Deus, quod verificetur veritas per verbum ſuū, & intercidatur gubernatio hæreticorum, & vt veritas verificetur, & vanitas euaneſcat, prouidit & diſpenſauit Deus, ne mundus per ignorantiam periret, vt lex illa, quæ generaliter omnibus & ſola neceſſaria erat, lex ea, quæ eſt Euangelij non in vno loco ſed in diuerſis prouincijs: neq. in vno idiomate, ſed diuerſis, & in omnibus linguis ſcriberetur Hæbraice, Græce, & Latine, & poſthæc fideliter transferretur. In fine autem Euangelii. Marc. 16. mandauit diſcipulis ſuis Chriſtus, vt in vniuerſo Mundo efficaciter Euangelium prædicarent. Quod vt perficere poſſent, dedit eis gratiam linguarum, & virtutem miraculorū. Alcoranum autem Arabice ſolum ſibi ipſi dicit a Deo datum eſſe: & Saraceni firmiter credunt, nullū poſſe hoc ſcire, qui Arabicam linguam ignoret. Sequitur autem, non omnes ſcire Arabicam linguam, neq. poſſe hanc diſcere. Scriptum autem eſt in Alcorano, ſicut & ante demōnſtratum eſt, nullum poſſe ſaluari, præter eos qui ſunt in lege Saracenorum. Quare conuenienter quæri poſſent, ſi ſolos velit Saracenos Deus

ſaluos fieri, & eos qui Arabicam linguam ſciunt. Chriſtianorum autem lex, quæ ſcripta eſt in omnibuslinguis, dicit, quod Deus vult omnes homines ſaluos fieri. Saraceni igitur, qui ſolo nomine ſaluati dicuntur, ſicut ante dictum eſt, & alij omnes, qui ſecundum veritatem ſaluos ſe fieri volunt, diſcantChriſtum eſſe Saluatorem, legantq. Euangelium in quacunque lingua volunt, & inuenient fere cōtraria omnia, quæ prædicta ſunt & demonſtrata ab Alcorano. Inuenientque quod Moyſi lex & Prophetæ ipſum teſtantur, & nullam eſſe Euangelij contrarietatem, ſed potius complemētum & perfectionem omnium aliarum ſcripturarum. Inuenient quoq. in Euangelio ſtylum non metricum vel rythmicum, ſed ſimplicem, & communem, nō quidem propter ſimplicitatem ſcribentium, ſed propter vtilitatem legentium, vt ab omni ſimplici, & idiota conuenienter intelligi poſſet. Modum non habet aſſentatorium, neq. turpia vel deſueta nomina, ſed communia & honeſtiſſima. fabulam autem omnino nullam continet Euangelium: & ſi quaſdā aliquando parabolas apponit ex ipſa verbi conſequentia manifeſte oſtenditur quod parabolice loquitur. Conuenit autem in ſententijs, non ſolum cum alijs ſacris ſcripturis, ſicut dictum eſt, ſed etiam cum Philo-

ſophis,

ſophis,qui de virtutibus,& de extremo hominum fine demonſtratiue, vel rationabiliter tractauerunt. Addit etiam quædam excelſiſſima, ad quæ naturalis humana ratio non poteſt peruenire. Et nequaquam aliquid dicit, cui quis demonſtratiue poſſit inſtare, quia cum demonſtratio contineat verum nihil poteſt eſſe ei contrarium niſi falſum. Speculantibus autem diligenter,nulla contradictio in Euangelijs continetur. Quare non ſolum vnum Euangelium cum ſe ipſo conuenit, ſed etiam quatuor inter ſe,in omnibus neceſſarijs circa fidem ſimpliciter conueniunt: ideſt de incarnatione,doctrina,paſſione,reſurrectione, Aſcenſione Chriſti, & Spiritus ſancti miſſione: &ſi quatuor Euangelia in diuerſis locis & diuerſis linguis,necnon diuerſis auctoribus a principio conſcripta ſunt, vt ante dictum eſt. Quidam tamen ſimpliciores exiſtimauerunt in Euangelio eſſe cõtrarietatem,propterea quod illud quod in alio Euangelio continetur,in alio Euangelio non continetur. Hoc autem non eſt contradictio ſed potius diſpenſatio Dei, quaſi inſpirante Spiritu ſancto,vt quod ab vno Euangeliſta prætermiſſum eſt, alter dicat: quod autem ab vno Euangeliſta ſcriptum eſt,nullus aliorum trium negauit vel contrarium aliquid dixit.

Sed

Sed hi quatuor non omnia opera vel verba Chriſti conſcripſerunt, ſed ſolum quæ ad ſalutem ſunt magis neceſſaria. Quomodo autem doctrina Chriſtiana perfecte miraculis ſit confirmata in ſeptimo capitulo manifeſte demonſtratum eſt: Quare non oportet amplius in eiſdem verſari. Nulla autem eſt in mundo doctrina, vel lex, quæ ſic rationabilis exiſtat, & perfecta ſicut Euangelica, quæ omnes paſſiones radicitus auellit. Non ſolum inordinatam actionem, & exterius verbum prohibet, ſed & inordinatum animi motum, vel intrinſecum affectum ſicut concupiſcentiam, iram inordinatam & ſimilia, ex quibus omnia mala exteriora ſequuntur. Plantauitque & conſeruauit omnia bona in mandato perfectiſſimæ dilectionis Dei veri & proximi. Habita enim amicitia & charitate perfecta, quæ propria bona cum alijs communicare cogit, non eſt neceſſarium iuſtitiam quærere, quæ nos inducit ad reſtituendum aliena.

Item continet Euangelium naturaliſſimum & proprijſſimum mandatum. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines & vos facite ſimiliter eis. Quo ſolo habito non eſt neceſſarium aliud præceptum reſpectu proximi. Non ſolum etiam veritatem continet Euangelium, ſed ſicut credunt

duat

dunt Chriſtiani doctores, ſi vnum ſolum mendacium in Euangelio inueniretur, totum Euangelium merito ſuſpectum haberetur, ſicut ſuperius determinatum eſt in nono cap. Violentiam autem nullam permittit Euangelium, quinimo & ipſam violentiam, & iniuriam patienter ferre ait oportere, dicens: Si quis te alapis percuſſerit ad dexteram genam, verte & alteram, & ſi quis a te capiat pallium ne prohibeas eum, ſed da etiam tunicam. *Luc.6.* Docet etiam pro illata iniuria & odio beneficium & dilectionem reddere dicens. Matt. 5. Diligite inimicos veſtros, benefacite odio habentibus vos & orate pro malignantibus, & his qui vos perſequuntur. Non tamen hoc aduerſatur, ſi quidam Chriſtianorum iniqui non ſeruant hæc omnia. Non enim iniquorum peruerſio prohibet ſanctiſſimæ legis perfectionem & veritatem. Bene ordinatiſſima autem eſt Euangelij doctrina, ſicut ante demonſtratum eſt decimo in capitulo, & temporis ordine & loci, & doctrinæ & materiæ. Incipit enim ab incarnatione Chriſti determinans, quæ ad natiuitatem huius ſunt conuenientia. Et poſt Natiuitatem conuenienti tempore oſtendit doctrinam & ſapientiam eius. Et poſthæc & potentiam, & miracula, & deinceps paſſionem & mortem,

vltimo

vltimo autem Reſurrectionem & in cœlos aſcenſionem. Sane nullum malum poteſt inueniri in doctrina tantæ perfectionis: & ſi inſtabiles,& in docti dicant blaſphemias quaſdam in Euangelio contineri, ſicut de incarnatione Chriſti & paſſione, item de Trinitatis myſterio: de quibus vt ante dictum eſt ſcriptũ eſt in Alcorano quod ipſi reprobant quæ intelligunt. Certiſſima vero eſt lex Euangelica, quia certiſſime ſcitur quo tempore,quo loco a quibus hominibus conſcripta eſt Euangelica doctrina. Certiſſimum etiam eſt, quod conuenientiſſime & facillime intelligibilis eſt,quia credenda proponuntur per reuelationem Dei, & non inueſtiganda per rationem vt ſimpliciores ad eam facile accedere poſſint. Item oportet ſcire quod nihil eſt in Euangelio, quod non poſſibile a nobis intelligi,qui fidei lumine ſumus adiuti. Et licet in ſe certiſſima tamen non ab omnibus intelligitur, ſed ab humilibus ſolum & humilibus corde. Superbi autem & carnales non poſſunt hanc intelligere: quorum intellectus ſic ſe habet ad eam, ſicut veſpertilionis oculus ad ſolem. Sacri autem Chriſtianæ fidei doctores, non tanquam veſpertiliones in nocte volant,ſed attentis oculis tanquam aquilæ veritatis radios in ſeipſis contemplantur: alijs autem ignorantibus,

rantibus, & rationem quærentibus, proprie interpretantur fidei & veritatis myſteria, & non dicunt eis ſicut in Alcorano in cap. Ionæ & in cap. Elcapherim, quod conueniens eſt Saracenos dicere alijs nationibus quæ non credunt,& contradicunt Alcorano: Mihi mea fides & vobis veſtra. Sed ſunt parati ad reſponſionem cuicunq. poſcẽti rationem de fide,& ſpe,quæ in eis eſt Hoc autem eſt proprium ſapientis rationem,& cauſam ſui operis reddere. Aliter enim quilibet fatuus poſſet legem condere,& cõcludere quicquid vellet,& dicere nihil oportet contrarium credere his quæ ab eo poſita ſunt.

De Saracenorum reſponſione ad prædicta.

Cap. XVII.

AD hæc autem conantur reſpondere quidam ſuperſtitioſi, & cõtentioſi Saraceni, dicentes: Non dicimus quod Euangelium non ſit a *Deo* cum Alcoranum hoc manifeſte teſtetur, neque dicimus imperfectum eſſe cum a *Deo* ſit: ſed tam ardua & perfecta continet Euangelium, vt non ſufficiat Mun-

Mundus ea perficere. Quis enim Deum ex toto corde, & proximum ſicut ſeipſum poteſt diligere? Quis poteſt pro perſequentibus & calumniantibus orare? Quis ex toto corde benefacere maleficientibus? Et alia quædam perfectiſſima mandat Euangelium. Quoniam igitur non erat lex quæ potuiſſet ſeruari prouidit mundo Deus per legem ſalutis, & leuia fecit mandata & dedit mundo Alcoranum, quod minime continet difficilia hæc, ſed facile eſt ad ſaluandum homines per ipſum. Vnde dicunt Alcoranum magis eſſe commune, & valde ſufficere ad ſalutem Mundo. Et propter hoc vocant Alcoranum antonomaſtice, legem ſalutis. Dicunt igitur quod Alcoranum ſucceſſit quaſi loco Euangelij, & quicquid boni erat in Euangelio, totum eſt in Alcorano, & quod iam non eſt opus Euangelio. Sed hoc manifeſtum continet mendacium. Non enim poſſibile eſt dicere ad tempus datum eſſe Euangelium, vt putant, vſque ad Alcoranum, & poſthæc Alcoranum ei ſucceſſiſſe ad ſalutem hominum. cum Alcoranum manifeſte teſtetur, quod in Euangelio eſt deductio, & ſalus. Præterea non poteſt dici quod poſtquam dedit Euangelium aduertit, quod mundus non poterit ipſum ſeruare, & correxit ſtilum, & temperauit præceptum, vt Deus facta

noſtra

noſtra putet ab euentu. Sciebat enim Deus a principio, & quid Euangelium continet, & quid homines ferre poſſunt. Præterea & ipſum Alcoranum dicit, quod nihil ſunt Saraceni niſi adimpleant Euangelium & legem Moyſi, vt ſuperius dictum eſt, Chriſti autem ſolum Euangelium adimplere debent.

Item quomodo poſſet Euangelium perfectum dici, ſi non poſſet ſecundum vires ab hominibus ſeruari? Item ſi perfectum eſt Euangelium, & ad ſalutem neceſſaria continet: quid obſtat, ſi quædam alta conſilia continet, quæ magnæ perfectionis exiſtant? hæc tamen non dicit neceſſaria eſſe ad ſalutem. Item, quantum quæque lex magis remiſſibilis eſt, tantum per ſe minus mercede digna. Si igitur Alcoranum eſt remiſſibilius quam Euangelium, non ergo ſimiliter eſt ad ſalutem efficax. Non enim dedit *D*eus legem minoris efficaciæ & ad ſalutem laborioſiorem. Et cõſtat in Alcorano, quod & per ipſum Alcoranum dæmones ſaluari poſſunt vt ſuperius manifeſtum fuit in ſeptimo cap. qui non poſſunt ſaluari per Euangelium. Eſt igitur Alcoranum magis ſalutare, quam Euangelium, ergo & laborioſius & difficilius. Item ſi Alcoranum facilior lex eſt & periculoſior maiore reprehenſione dignum erit

non

non obſeruari. Sed Saraceni eam non ſeruant: periculoſius igitur peccant. Quod autem non ſeruant nec complent manifeſtum eſt.

Bibunt enim vinum, & inebriantur, comeduntque illicita apud eos: non ſeruant ieiunium neque orationem, neque expendunt iuxta eorum facultatem & alia multa, quæ melius ſcit, qui in conuerſatione inter eos experientiam horum capit. Siue facilem hanc dicunt, ſiue difficilem periculum non euadunt. Sed in veritate Mahometus conatus eſt quidem facilem legẽ dare, non tamen permiſſum eſt ſic calamum temperare quin difficilia multa interſeruerit. Continet enim lex illa difficultatem multam ad illam intelligendam. Dicitur enim in Alcorano, quod a ſolo Deo intelligitur. Hoc autem quomodo ſit irrationabile manifeſtum fuit in octauo cap. Item continet etiam difficultatem ad credendum. Dicit enim Virginem Mariam peperiſſe Ieſum, & Deum habere verbum & Spiritum ſanctum, quæ neceſſaria ſunt ad noſtram fidem, & tamen miraculis confirmata. Item difficilis eſt propter opera adimpleri, ſicut circuncidi & non bibere vinum, & cauere ebrietatem per ciceram, & alia quæ ſunt de ieiunio & oratione & de collatione cuilibet ſecundum faculta-

tem ſibi datam a Deo, & multa alia quæ pauci Saracenorum ſeruant. Sicut igitur fuit mundo neceſſarium quod alleuiarentur præcepta Euangelij & daretur Alcoranum leuius: ita poſſet dici ab aliquo quod eſſet neceſſarium, quod daretur alia lex leuior, quæ poſſet ad hominibus obſeruari, & tam Euangelium quam Alcoranum delerentur. Vel ſi pauci ſaluarentur eſſet culpa Dei, qui talem legem dedit quam homines ſeruare non poſſent. Quod ſi hoc eſt inconueniens ſtandum eſt in primo ſcilicet quod Euangelium ſit lex a Deo, ſanctiſſima pariter & obſeruabilis mundo, & quæ vires hominum non excedit.

FINIS.

CHRISTIANAE FIDEI CONFESSIO facta Saracenis.

Incerto Auctore,

SIVE Ricardus Florentinus, quod ſtylus & aliæ quædam circunſtantiæ ſubindicant, ſiue alius hanc fidei Chriſtianæ exomologeſin fecit: pia certe eſt, & ſpiritum Apoſtolicum redolet. Exhibet autem formam profitendi Catholicam, & Orthodoxam Chriſti religionem citra petulantiam, & maledicta rurſumq. ſine omni fuco figuratæ potius abnegationis, quàm confeſſionis. Quod ſi ardentibus votis a Patre meſſis impetraremus aliquot eiuſmodi operarios, qui peritia diuinarum ſcripturarum inſtructi, & amore diuino inflammati adirent nationes alienas a Chriſto, vt ille vir eximius Aegyptum adijt, didicitq. linguam Arabicam & doctrinam iſtius ſectæ proprius inſpexit, mox inde Chriſtianam fidem expoſuit, & eorum dogmata refellit, ſeruata Chriſtiana moderatione, videremus breui fructus copioſos in horrea Domini Dei noſtri colligi.

NOs tales &c. Chriſtianæ fidei Profeſſores, a lõginquis partibus venientes, exiſtentesq. gratia Dei ſanæ mentis: Hodie in nomine Sanctiſſimæ Trinitatis, Patris, & Filij & Spiritus ſancti, vnius ſummi, & omnipotentis *D*ei creatoris, & gubernatoris vniuerſorum, pura & ſincera intentione, & nulla humana paſſione moti corã tua & tuorum terrena & tranſitoria poteſtate nos humiliter præſentamus, ad duo firmiter & conſtanter faciendum. Primo quidem ad profitendum nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, eiuſq. ſinceræ & immaculatæ fidei, atq. ſancti Euangelij veritatem: Secundo ad annunciandum vobis viam extra quam ſalui eſſe non poteſtis. Ad primum cogit nos diuinus honor, atq. amor. Etenim in lege diuina ſcriptum eſt: Diliges *Dominũ* Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua ex tota mente tua. Quæ quidem dilectio ad diuinum pertinet honorem & amorem, qui quidem honor & amor in libera tandem, ſpontanea, & voluntaria coram hominibus confeſſione oſtenditur, & declaratur: Vnde & Dominus Ieſus in Euãgelio ſuo ait: Omnis qui confitebitur me coram hominibus confitebor & ego eum coram Patre meo, qui eſt in cœlis: & qui

eru-

erubuerit me,& meos ſermones hũc filius hominis erubeſcet in maieſtate ſua, & Patris & ſanctorum Angelorum . Ad ſecundum incitat nos zelus & amor fraternus. Vnde & ſuperiori mandato & dilectione Dei immediate adiungitur præceptum de dilectione proximi,cum dicitur. Diliges Dominum Deum tuum &c. ſubiungitur & ſtatim: Et proximum tuum ſicut te ipſum ideſt ad eundem finem, ad eandem ſalutẽ & fœlicitatem ad quam te ipſum diligis,& dirigis diligas & proximum tuum, & eandem ei procures ſalutem. Notum itaque ſit vobis dilectiſſimi, nos eſſe homines iam a pluribus annis diuino cultui dedicatos licet indignos, & peccatores plantatoſque in domo Domini ad meditandum die ac nocte in lege ipſius. In cuius diligenti meditatione, & perſcrutatione veriſſime didicimus, quod fides Eccleſiæ Catholicæ Chriſtianorum, cuius nos ſumus profeſſores, eſt veriſſima nullam in ſe continens falſitatem aut mendacium. Et Euangelium Chriſti eſt lex Domini immaculata, conuertens animas:teſtimoniumDomini fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Iuſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum illuminans oculos, vtpote ab ipſo Deo patre per verbum ſuum,per ſapientiam ſuam, per ipſum vni-

genitum ſuum filium, per quem vniuerſam ex nihilo produxit creaturam, dictata a Patriarchis multis, pſignata, a Prophetis, prædicta varijs enigmatibas, & figuris multis antea ſeculis apud vtrumque populum Dei, ſcilicet qui Iudæorum dicebatur, & gentilem præfigurata. Et tandem per ipsã diuinam ſapientiam humanatam mundo tradita, & manifeſtata mirabilibus ſignis, & portentis confirmata, ab Apoſtolis prædicata: ipſius legislatoris Ieſu Chriſti, ipſorumque ſuorum Apoſtolorum, & innumerabilium ſubſequentium Martyrum ſanguine conſecrata: ſanctorum Chriſti confeſſorum, & doctorum verbis & exemplis multipliciter & mirabiliter declarata: ſanctarum viduarum & virginum diuina potius, quam humana continentia & puritate virginali decorata: ipſorum pœnitentia mirabili purgatione ſuper niuem dealbata. In qua omnem humanum intellectum excedentia prædicantur, voluptates carnis cohibentur: omnia quæ in mundo ſunt contemni docentur: & inuiſibilia, immaterialia, ſpiritualia & æterna, non qualia caro & ſanguis perſuadent, promittuntur. Sed vt cum Alcorano concludamus, in qua eſt directio, & lux, & veritas manifeſta: Quantum igitur ad primum tota mentis noſtræ deuotione, toto cordis noſtri deſiderio,

derio & feruore prædicamus, & confitemur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod eſt ſuper omne nomẽ: itaut in nomine Ieſu omne genuflectatur cœleſtium, terreſtrium & infernorum: & omnis lingua confiteatur quia Dominus Ieſus in gloria Dei Patris. Ipſam etiam quæ de ipſo eſt fidem vnuſquiſque noſtrum ſic cum Eccleſia Catholica ſumma cum deuotione profitetur: Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli, & terræ: & in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit a mortuis. Aſcendit ad cœlos ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Credo in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem: Remiſſionem peccatorum: Carnis reſurrectionem, & vitam æternam. Credimus etiam, quicquid cum his credit ſancta mater Eccleſia: ſiue ad myſterium fidei, ſiue ad diuina præcepta, ſiue ad ſacramenta quibus regeneramur ad vitam ſiue ad Euãgelicam quocunque modo pertineat legẽ. Quantum ad ſecundum annunciamus, prædicamus, & firmiter profitemur, quod Do-

minus noſter Ieſus Chriſtus vere filius Dei, verus Deus, & verus homo eſt via per quam itur ad ſalutem veram, & in cælum aſcenditur, ipſo in Euangelio dicente: Ego ſum via veritas, & vita. Via videlicet qua dirigimur ne erremus: veritas, qua illuminamur, ne decipiamur, vita qua viuificamur ne deficiamus a termino. Vnde quicunque non eſt in hac via, errat: quicunq. hanc non aſpicit veritatem, in tenebris eſt qui hac non viuificatur vita mortuus eſt. Vnde & magnus quidam Euangelicæ legis eximius prædicator clamat loquens de nomine Ieſu: Non eſt aliud nomen datum ſub cœlo in quo oportet nos ſaluos fieri. Hæc eſt igitur via, a qua ſi quis declinat ad dexteram, vel ad ſiniſtram, errat, nec pertinget ad terminũ ſalutis, & fœlicitatis æternæ. Hæc eſt via, quam lex noſtua Euangelica oſtendit, & demonſtrat. Et vt aliquid ſummarie & ſalubriter proferamus: Hæc lex noſtra Euangelica oſtendit prædictam viam in tribus. Primo, qualiter hanc viam videamus, & cognoſcamus, & hoc per fidẽ. Secundo qualiter in via ponamur & ſtatuamur, & hoc per Sacramenta. Tertio, qualiter iam in ipſa poſiti dirigamur, ne ipſam deſeramus, & terminum ſalutis & fœlicitatis attingamus, & hoc per præcepta & virtutes. Quicunq. igitur vult ſaluus

eſſe

eſſe, ante omnia opus eſt ei vt teneat Catholicam fidem, ſcilicet Eccleſiæ Catholicæ Chriſtianorum, prout ipſi Eccleſiæ per Euangelium traditur ad hoc vt illuminetur, & videat, atque cognoſcat hanc viam extra quam non eſt ſalus. Deinde vt ſacramenta Eccleſiæ reuerenter ſuſcipiat vt ponatur in via per quam neceſſe eſt ad ſalutem ambulare. Tandem vt pos ſit terminũ ſalutis, & fœlicitatis ſecure attingere, opus eſt, vt obſeruet Euangelica præcepta & diuina: & ſecundum virtutes theologicas & morales ſuam vitam ordinet, & operetur. Oportet ergo dilectiſſimi pro veſtra ſalute tam de Deo quam de ſupradicta via quæ Chriſtus eſt & plus ſentire, quam in veſtro Alcorano habeatis in quo licet tam de *D*eo, quam de ipſo *D*omino noſtro Ieſu Chriſto vere multa vera & præclara, quæ & nos confitemur habeatis: tamen quia non eadem vt ipſa veritas in Euangelio manifeſtauit, nec ſufficienter: ideo ipſa lex Alcorani non ſufficit ad ſalutem. Tradit enim ipſe Alcoranus de *D*eo, quod vnus ſit, & incorporeus, immaterialis, inuiſibilis, incomprehenſibilis: cui nec particeps nec ſocius eſt, in eius manu vita & mors: ipſe ſuper omnia potens: ſuper omnia benedictus: ipſe creator, gubernator, & iuſtificator animarum, & multa alia quæ cer-

certe & nos credimus,& prædicamus. Sed in hoc,quod negat Deum Patrem non carnaliter ex fœmina cum ſpiritus ſit, ſed ex ſubſtantia ſua intellectualiter ab æterno coæternum genuiſse ſibi filium, & produxiſſe Spiritum ſanctum, mirabiliter errat, & deficit a veritate Eudngelii quod firmiter docet vnum eſſe Deum in ſubſtantia & natura & trinum in perſonis ſcilicet Patrem & filium,& Spiritum ſanctum. Nec filium aut Spiritum ſanctum eſſe participem, aut ſocium Deo, cum vtrumque non participatione,aut ſocietate, ſed ſubſtantialiter & naturaliter ſit Deus, eandem cum Deo Patre indiuiſam, & impartitam habentes deitatis naturam. Quam incomprehenſibilem deitatis altitudinem nemo cognoſcet, niſi primo per humilitatem Euangelio crediderit. Vnde & quidam antiquorum Prophetarum ait; Niſi credideritis,non intelligitis. Et Dominus noſter ipſe in Euangelio loquens ad patrem ait: Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ qui abſcondiſti hæc ſapientibus,& prudentibus,& reuelaſti ea paruulis. Multa inſuper vera, præclara & magnifica tradit de ipſo Domino noſtro Alcorbnus:vt pote quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt filius Mariæ Virginis, omnium mulierum optimæ: quod ſit Dei nuncius, ſuuſq. ſpiritus

tus, verbum cœlitus miſſum Mariæ: vir optimus, ſapiens, Propheta, qui cæcum natũ, atq. leproſum curauit, mortuos ſuſcitauit; quod cum virtute diuina venerit, quod librum legiferum attulerit, omniſque magiſterii peritiam, quod teſtamentum, ac Euangelium, mandatumque filios Iſrael edocuerit, vetus teſtamentum confirmauerit, & quædam prius prohibita licitis annumerauerit. Hæc vtique & plura alia præclare dicta in Alcorano de Domino noſtro Ieſu Chriſto, & nos credimus & cum omni veneratione ſuſcipimus. Sed quia non eadem intentione qua in Euangelio dicuntur, & plurima & maiora prædictis omittuntur, & negantur de ipſo: ideo liber Alcorani non ſolum non ſufficit ad ſalutẽ, ſed omnino eſt contra ſalutem. Prædicta igitur de Chriſto in Alcorano poſita, neceſſe eſt, & aliter intelligere, & vltra ea alia maiora, & altiora de Chriſto credere. Oportet enim credere quod Chriſtus non ſolum eſt Mariæ Virginis, ſed etiam Dei vnigenitus filius conſubſtantialis, & coæqualis per omnia Deo Patri ab æterno, & ſine tempore ac initio vt Dei verbum, vt ſapientia, vt virtus, genitus: per quem omnia facta. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Ma-

riaVirgine,& homo factus ſit. Quod etiam cru:ifixus, mortuus, & ſepultus vere & in propria perſona fuerit. Quod a mortuis tertia die reſurrexerit, aſcenderitque in cœlum propria virtute,vt Deus, vnde venerat:non vt creatura tractus, vt Alcoranus veſter fingit. Sedeatque nunc ad dexteram Patris. Quod tandem in fine ſæculi venturus ſit cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Oportet igitur credere quod Chriſtus ſit verus Deus, & verus homo, Saluator & Redemptor mundi, ſacerdos in æternum ſecundũ ordinem Melchiſedech, agnuſque immaculatus,qui tollit peccata mundi: habens claues regni cœlorum, & omnem in cœlo & in terra poteſtatẽ. Cuius poteſtas æterna eſt & regnum eius incorruptibile. Quod regnet in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Quod Chriſtus ſit ille in quo benedicendæ erant omnes gentes, de quo promiſſio facta eſt Abrahæ in Iſaac filio liberæ, & non in Iſmahele filio ancillæ,teſte ſcriptura: Eijce ancillam & filium eius,quia inIſaac erit tibi ſemen. Quod ipſe ſit ille Meſſias,& propheta magnus de quo Moyſes & Prophetæ ſcripſerunt in lege. Quem Abraham ſummo deſiderio expectauit, vt videret, & tandem vidit,& gauiſus eſt. Qui a Prophetis nominatur

minatur Angelus teſtamenti, Emanuel, Salutare, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Hæc & multa alia tradit Euangelium de via ſalutis, quæ Chriſtus eſt, vt eam videamus & cognoſcamus per fidem. Verum quia modicum proficit cognoſcere & vidare viam ſalutis niſi in ea homo ſit, & ponatur in ea: ideo vltra fidem neceſſaria ſunt Euangelica ſacramenta. Inter quæ primum & ianua aliorum eſt ſanctum baptiſma, de quo ait Dominus in Euangelio Ioannis ad Nicodemum: Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non poteſt intrare in regnum Dei. Et poſt reſurrectionem ſuam aſcendens in cœlum tradens huius Sacramenti formam, inquit diſcipulis. Euntes igitur, & docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis. Et iterum: euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit. Eſt igitur hoc ſacramentum, quo regeneramur ad vitam, neceſſarium ad ſalutem: quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei. Cum igitur Alcoranus prohibeat omnino hanc baptizati regenerationem,

nem,

nem, non aperit, ſed potius claudit regnũ Dei his, qui eum ſequuntur. Neceſſe eſt ergo, vt qui vult ſaluus eſſe & introire in regnum Dei, quod vltra fidem rectam, & Orthodoxam in nomine Sanctiſſime Trinitatis, ſcilicet Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizetur: deinde cibetur cibo celeſti, ſcilicet corpore, & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ipſo dicente in Euangelio: Qui non manducat meam carnem, & non bibit meum ſanguinem non habet vitam æternam. alijſque iuxta exigentiam imbuatur Eccleſiaſticis Sacramentis. Vlterius, quia fruſtra eſt quoad ſalutem, fieri & eſſe Chriſtianum nomine, & operibus ſtare in via & non dirigere ſuos greſſus in terminum: ideo vt perfectiſſima lex ſecundum Euangelium non ſolum oſtendit nobis viam per fidem, ponitque nos in eadẽ per ſacramenta, ſed etiam recte & faciliter dirigit nos in terminum recte quidem per præcepta, & virtutes, faciliter autem per conſilia. Nulla etenim eſt, aut vnquam fuit lex, quæ tam radicitus extirparet vitia, tam profunde inſereret virtutes, tam ardue diuina exequeretur mandata. tam ſuauiter adimplendum perfectionis conſilia demulceret, ſicut eſt Euangelica lex, quæ omnem perfectionis viã continet, & oſten-

dit.

dit. Quæ enim lex vnquam fuit, quæ tam, pie, tam deuote, tam magnifice, & pure Deum colere docuerit: nomen ipſius honorare, Sabbata & Feſtiuitates ſanctificare, parentes amare, proximos diligere, ad imaginem Dei homines factos non occidere: pudicitia ſeruata in omnibus, non ſolummodo non mœchari, ſed nec fornicari, aut pollui quoquo modo: non furtum facere; non latrocinari, non alias opprimere proximum; non contra ipſum falſnm teſtimonium dicere, & quod amplius eſt non ſcandalizare ipſum, nec ei iraſci; non concupiſcere vxorem ipſius, non ancillam, non rem aliam quamcunque in hoc ſæculo. Et non ſolum hæc, ſed etiam quod carnalibus hominibus, videtur impoſſibile diligere inimicos, benefacere odientibus, orare pro perſequentibus, & calumniantibus nos.

Et vt ad virtutes veniamus, ipſa humilitate & manſuetudine ſuperbiam deiicit, benignitate inuidiam vincit, magnificentia, & largitate auaritiam ſuperat, temperantia, & ſobrietate gulam mitigat, patientia iram extinguit, ſollicitudine & diligentia acediam eneruat, caſtimonia vero & pudicitia non ſolum luxuriam & omnem impetum libidinis refrenat, verum multos & plurimos veluti ipſos cœleſtes, & incor

poreos

poreos ſpiritus reddit impaſſibiles omnino. Quid plura? ipſa auertit viſum, ne videat vanitatem: claudit auditum ne inutilia & ſcurrilia audiat: prohibet guſtum, ne illicita concupiſcat; temperat odoratum, ne ad inanes & mortiferas dilabatur ſuauitates; refrœnat & retrahit tactum, ne prohibita quoquo modo tangat, aut amplectatur. Ipſa cogitationes immundas purgat, delectationes noxias fugat; conſenſum ad illicita omnino prohibet; linguam cohibet, ſermones ordinat, mores componit, opera dirigit, omiſſa quæ agenda ſunt reſtaurat, & vt vno ſermone omnia complectamur, ipſa docet Deum timere, & ipſum toto corde diligere, ipſi adhærere, & ab ipſo nunquam in æternũ ſeparari, quod eſt ſumma fœlicitas, & immenſa iucunditas, hic inchoata vtcunque poſſibile per ſpeciem, quæ tandem in alia vita per rei euidentiam complebitur & perficietur ex integro. Quæ fœlicitas & iucunditas eſt finis & terminus viæ, per quam lex Euangelica ſuos ſectatores ducit, & dirigit modo vt dictum eſt.

Qui quidem finis & terminus quem ſalutem & fœlicitatem dicimus, licet ſicut incomprehenſibilis, ita & inexplicabilis ſit, dicente Eſaia Propheta. Oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis

aſcendit,

aſcendit, bonum ſcilicet quod Deus præpa rauit diligentibus ſe : nihilominus vt nos mortales poſſumus, aliquid & breuiter dicemus de ipſo, vt ex ipſa auiditate præmij, animi noſtri non abhorreant arduitatem itineris. Etenim fœlicitas, quam lex Euangelica promittit Chriſtianis non con ſiſtit in poſſeſſione bonorum terrenorum, non in eſu omnigenorum carnium, & fructuum, non in potu vini mellis, & lactis, non in ſuauitate ſonitus aquarum currentium riuulorum ſcilicet, & fontium: non in amplexu, & luxu carnali pulcherrimarum mulierum, & virginum: non in cæteris ad quæ carnalis concupiſcentia, & mortalis fex inſtigat, cuiuſmodi Paradiſum vobis veſter promittit Alcoranus. Sed fœlicitas noſtra Chriſtianorum, quam vitam æternã dicimus, conſiſtit ſubſtantialiter quidem, & eſſentialiter per ſe, & abſque quocunque creato medio in viſione ipſius diuinæ eſſentiæ & naturæ. Vnde Dominus noſter in Euangelio ait: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Et quia tale viſum erit in vidente per amorem, qui transformat amantem in amatum, ad ipſam viſionem ſequitur transformatio quædam & tẽ ſio qua amans deiformis efficietur, & tene bit amatum: immo & vnum erit in reliquo

dicente Domino: Qui manet in me, & ego in eo. Quia Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. qui ad vnionem ſummæ conuenientis, ſequitur dilectio ſumma. Ad illam diuinã, & æternam viſionem, ſequitur inenarrabilis dulcedo, & ſuauitas quam proprio nomine fruitionem dicimus. Et talis, qualem nec mens cogitare, nec lingua valet exprimere mortalium. Quam admirans Dauid Propheta in ſpiritu clamabat, dicens: O quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te? Præter prædictam diuinæ viſionis beatitudinem, qua anima noſtra ex integro fœlicitabitur. habebimus, & in corpore fœlicitatem ſuo modo. Etenim corpora beatorum erunt immortalia, incorruptibilia, ſubtilia denique, & agibilia, & pluſquam ſol modo ſit, ſplendida & refulgentia. Non comedent, neque bibent ibi corporaliter diuinæ viſionis ineffabili ſatietate repleti. Similiter neque nubent neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei. Dicente Domino noſtro Ieſu Chriſto in Euangelio: In reſurrectione enim neque nubent, neq. enim vltra mori poterunt: ſed erũt ſicut Angeli Dei in cœlo & filij erũt Dei. Et iterum: Tunc fulgebunt iuſti, ſicut ſol in regno Patris eorum.

Et

Et ſicut de ſocietate, ita & de conditione ipſorum, quoad huiuſmodi actus corporeos gaudebunt. quia nullum erit ibi cibi deſiderium, nulla ibi exardeſcet libido, nullæ reliquæ paſſiones, quales modo patimur corporis. Non lachrymæ, non luctus, non clamor, non denique vllus dolor, non ægritudines non imbecillitates, non paupertatis metus. Nemo ibi lædetur, nemo iraſcetur, nemo inuidebit proximo. Nulla pulſabit honoris, aut poteſtatis ambitio. Nulla erit tunc diſcordia, ſed cuncta conſona. Nullus erit ibi Diaboli metus: inſidiæ Dæmonum nullæ: timor gehennæ procul: trãquilla erunt omnia, & cum æterna ſecuritate iugis ſplendor. Vere degenerat, qui huius vitæ amore non capitur in qua diuitiæ & delitiæ, & gaudia ſic inchoantur vt finiri non poſſint. Cuius qui amator eſſe noluerit, & præſentem, & perdet vitam temporalem, & hanc æternam de qua loquitur nõ inueniet, atque a morte æterna capietur. Huius æternæ vitæ, & æternæ fœlicitatis, olim magnus Paulus noſter, Ieſu Chriſti deſiderio tractus, de exilio vitæ præſentis conquerens, ſic clamabat: O infœlix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Chriſtus. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.

Abſcondita eſt enim mortalis illa vita: quia quamdiu ſumus in mundo, peregrinamur a Domino. Sed tunc reuelabitur, & manifeſtabitur, cum Dominus Ieſus cœperit pro terrenis cęleſtia, pro temporalibus ſempiterna, pro modicis magna præſtare, & adducere ſecum ſanctos in viſione paternæ gloriæ, & facere ſecum in cæleſtibus cõſidere, ſuique immortalitatem largiri, ad quam ſui ſanguinis viuificatione eos reparauit. O quam glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. O quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. Dicebat Propheta, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Talis profecto eſt fœlicitas Chriſtianorum: talis ſpes noſtra: talis ſancti Euangelij finis, & terminus. Non qualem caro & ſanguis promittit nobis, ſed qualem habent cæleſtes & Angelici ſpiritus. Pro quo obtinendo non mirũ, ſi priores noſtri Patres igne charitatis accenſi, varia, & innumera pertulerunt alacriter & gaudenter tormenta: ſi parentibus, ſi vxoribus, ſi liberis, ſi denique diuitijs, delectationibus carnis, cæteriſq. huius ſæculi bonis ſponte renunciabant, vt ad hanc & velocius, & ſecurius atque liberius pertingerent. Et quia Charitas Chriſti, (quæ quantum in ea eſt, vult omnes homi-

nes

nes ſaluos fieri & ad agnitionem veritatis peruenire) coëgit nos vt dimiſſis omnibus vitæ præſentis commodis à lõginquis partibus, & cum magnis laboribus vſque ad vos veniremus, profiteremurque, & annunciaremus quæ profeſſi ſumus & annunciauimus. Ideo rogamus vos, & obſecramus in eo, qui nos omnes ad ſui imaginem, rationales & intellectuales creauit, vt patiẽter his in ſcriptis ſuſcipiatis, quæ annunciauimus: & vt rationales ad imaginem, & ſimilitudinẽm Dei creati, ſcripta noſtra cum ratione diſcutiatis. Et ſi quid rationi conſonum reperietis, illud vt rationales ſuſcipite. Si quid vero aliter vobis videatur eſſe nunciatum, ecce paratos nos offerimus, etiam quouſque reddamus ſpiritum ad Deum, qui fecit illum in illius auxilio & virtute, qui dixit, Dum ſteteritis ante Reges, & Præſides, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini. dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Ad oſtendendum quod omnia, quæ ſcripſimus, ſancto Euangelio & rationi ſunt conſona. Si autem nec prædicta cum ratione diſcutere nec nos vlterius audire ordine & circunſtantijs ſeruatis debitis, volueritis: excuſamus nos coram Deo & omnibus Angelis, & ſanctis ſuis, & inuocamus in Teſtes cælum & terram & omnem creaturam, quod

iuxta poſſe circa ſalutem veſtram fecimus quod facere potuimus: ponentes animas noſtras pro veſtra ſalute, & charitate. Iuxta Euangelium, quod dicit: Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro Amicis ſuis: & pro laude Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt Deus benedictus in ſæcula. Amen.

FINIS.

Digitized by Google

PIVS EPISCOPVS ſeruus ſeruorum Dei.

ILLVSTRI MORBISANO Turcarum Principi, timorem Diuini nominis, & amorem.

SCRIPTVRI ad te aliqua pro tua ſalute, & gloria, proq. communi multarum gentium conſolatione, & pace: hortamur, vt benigne audias verba noſtra, ne prius damnes, quam iudices, nec prius iudices, quam ſingula diligenter intelligas. accipe quæ ſcribimus in bonam partem, & vſque in finem patiẽter audi: ſi bona ſunt, quæ ſuademus, amplectere, ſin mala, reſpue & in ignem mitte. Neque idcirco Epiſtolam reijcias, quia Chriſtiani hominis eſt, & eius Chriſtiani qui cæteris præeſt. Non enim te odio perſequimur, neque tuo inſidiamur capiti, quamuis noſtræ Religionis hoſtis exiſtas, & armis Chriſtianam vrgeas plebem. Operibus tuis non tibi ſumus offenſi. Diligimus, iubente Domino, inimicos noſtros, & pro perſecutoribus no-

ſtris oramus, Matth. 15. Sapientibus, & inſipientibus debitores ſumus, Rom. 1 & omnes cupimus fieri ſaluos Græcos, Latinoe, Iudæos, Saracenos omnibus optamus bona; ſed ſcimus vera bona neminem aſſequi poſſe, qui extra Euangelium degit, & a Chriſto Domino noſtro eſt alienus. Noli autem aures claudere, aut oculos auertere cum Chriſtum nominamus, quem Mahumetea lex iniqua natum, & Virum ſanctum, & Prophetam magnum, & Virginis filium, & miraculis clarum dicit. Multa tibi per eum, & maxima bona euenient ſi ei credideris, & eius ſacris initiari volueris. Horreſces hæc cum primum accipies, ſed audienda eſt tota lex, deinde iudicium promendum. Audi quo tendimus. Multa tibi & tuis progenitoribus cum Chriſtianis bella fuerunt, multus ſanguis effuſus eſt, multæ vrbes deletæ, ſacræ ædes incenſæ, raptæ virgines, violatæ Matronæ, vaſtati agri, ſcelera perpetrata ſunt quæcunque in mentem venire poſſunt, dum Turca, & Chriſtianus vter imperet, gladio contendit: tibi (vt fama & opera ipſa loquuntur) ingens deſiderium eſt Chriſtianos ſub iugum mittere, & imperium Latini nominis obtinere. Et ſunt fortaſſe, qui hoc facile ſuadent, & omnia tuis armis peruia dicunt. & alij tuas vires amplificantes,

Chri-

Chriſtianas attenuant: alij in diuiſionibus, & odijs, quæ gentem noſtram excedunt, ſpem collocant, haud difficile exiſtimantes eos vinci ab exteris poſſe, qui domi deſident. Nos non ita ignarum te credimus noſtrarum rerum, quin ſcias quanta eſt Chriſtianæ gentis potentia, quam valida Hiſpania, quam bellicoſa Gallia, quam populoſa Germania, quam fortis Britannia, quam audax Polonia, quam ſtrenua Hungaria, quam diues & animoſa & bellicarum perita rerum Italia: ſola Hungaria diu Progenitores tuos, & teipſum fatigauit. Octogeſimum iam annum aduerſus Hungaros Turcarum ſigna feruntur, & adhuc circa Samum, & Danubium hæret vna gens, quæ te tuaſq. vires agitat. Quid facias ſi tibi cum Italis, aut Gallis, aut Germanis res fuerit ampliſſimis, & robuſtiſſimis populis? fortaſſe non deeſt, qui dicat, Iuſtinianum Imperatorem Conſtantinopoli ſedentem miſſo in Italiam, Belliſario cum parua manu militum perditam Romam, & reliqua loca vſque ad alpes recuperaſſe, nec te Iuſtiniano minorem eſſe. Caue ne te fallant adulatores, domeſtica regum, & aſſidua peſtis. Facile Principes magna de ſe loquentibus aurem præſtant, atque idcirco ſæpe decipiuntur. Rarus eſt vero, qui non ſe maiorem credat. Iuſti-

nianus

nianus vniuerſæ Greciæ,& Illirici,& Aſiæ, &Libiæ dominus erat, & Italiam non acquiſiuit,ſed recens perditam recuperauit, & a Gothis gente barbara non ab Italis abſtulit : nondum amor Imperij Romani in mentibus Italis refrigerat, neque vllus erat qui Barbaricum iugum æquo animo ferret . Cuncti arma pro Imperio, & pro patria magnis animis ſuſceperant,nec tam Belliſarius Italis libertatem reſtituit, quam Itali ſuum decus vendicarunt. Tui progenitores nunquam, aut poſſederunt Italiam, aut viderunt,nec tibi ius vllum in ea eſt. Quod ſi pergas Italiam inuadere, ſenties tibi cum viris bellum eſſe. Fatemur, res claras maiores tui egere,nec tua minora ſunt opera. qui Conſtantinopolim expugnaſti,& Peram e regione Genuenſiũ Coloniam, & Peloponeſum magna ex parte in deditionem accepiſti,& in Raſtia, & Valachia non parum agri adeptus es, & ſæpe tuos hoſtes fudiſti, & hoc anno Synopem vetuſtam vrbem Metis Eupatoris patriam,& eius tyrannum cepiſti, & Trapezunte direpta,incolas eius, & Imperatorẽ in captiuitatem abduxiſti:& Ioannem Caſſanum prælio congredi auſum ſuperaſti. Magna hæc tibi videntur, nec nos parua dicimus. At Iulius Cæſar cum de victoria Pontica triumpharet in curru quo vehebatur,

tur, hæc verba iuſſit inſcribi: Veni, vidi, vici. Imbelles eas gentes, & parui momenti exiſtimans, quas Pompeius paulo ante domuerat, & tu hac æſtate ſuperaſti. Alia eſt Italorum natura, aliæ vires, alia ingenia, alij animi. Neſciunt ſubeſſe, qui ſoliti ſunt præ eſſe. Et nunc tota Italia armata eſt equis, & hominibus plena: nec pecunia caret, quæ neruus belli dicitur. Non pugnabis contra fœminas, aut Italiam, aut Hungariam, aut aliam in Occidenti Prouinciam ingreſſus. Ferro hic res geritur, non Aſiaticis ſudibus. Chalybeus thorax pectora tegit, equi ſimul & homines tecti pugnant, ordines ſeruant, nec vano metu pauent. Fortior ſit neceſſe eſt, & manu promptior, & animo præſtantior, qui eos loco depellat. Nec Chriſtiana diſſidia deſiderio tuo conducere putes, haud in his confidas. Vnientur Chriſtiani omnes, ſi quando te audiant interiora Chriſtianitatis accedere. Nec tu melius Chriſtianorum paci conſulere potes quam validis, & magnis copijs Chriſtianitatem inuadens: ceſſabunt priuata odia, vbi publica ſenſerint, & coniunctis viribus aduerſus communem hoſtem arma ſumentur. Nec tu neceſſe arbitreris ad propulſandas tuas incurſiones, ad comprimendum tuum impetum, tuaſq. vires eli-

eludendas totam Chriſtianitatem vniendam eſſe, quod fatemur difficile eſſe. Sed vna ex quatuor nationibus ſatisfuerit, ſuperq. ſatis tuas copias profligare. Atque vt de alijs taceamus complures eſſe in tuo palatio arbitramur, qui terram Italicam luſtrauerunt, & vires, & ingenia noſcunt. Ipſos audi, atque interroga an æquari tuis viribus Italia poſſit, an vinci tuis armis, an tuo Imperio ſubijci. Plus negotij Romanis fuit Italiam acquirere, quam orbi reliquo frœna imponere. Diceret aliquis quod ſupra tetigimus, inteſtina odia quæ gentem noſtram exagitant, introitum tibi in Italiam poſſe præbere: & ſi vnus Principum te excludat, alterum incluſurũ, daturumq. aditum. Sunt diuiſiones ſane, & inimicitiæ, & ſimultates inter Italos plures & graues, & periculoſæ, & vtinam non eſſent: Sed nullus eſt qui Dominum pati non Chriſtianum velit, omnes in fide orthodoxa mori volunt. Nulli animus eſt à religione recedere. Nõ hic inuenies quod tui maiores apud Græcos: qui contendentibus de imperio duobus, nunc vni, nunc alteri minus potenti auxilia miniſtrauere, donec ambos eneruatos, & exhauſtos eiecere, & ſibi principatum arripuere. Aliæ ſunt Italiæ potentiæ, alij regum oculi, alia ciuitatum conſilia. Venetorum Reſpubli-

ea ſapientia, diues, & auro, Chriſto deuota, vt noſtra fert opinio, prius euertetur funditus, quam hoſtem religionis in Italiam patiatur intrare. Atque hæc quidem per ſeſe quando ſtatuerit nullis adiuta vicinis tuas opes euertet. tantum terra marique poteſt. An Florentiæ vrbis magnificentiam ignoras, & vire, & opes, & quantus eſt in ea religionis cultus, quanta erga Ieſum reuerentia, quantus amor? Credis ne fieri poſſe, vt hæc Ciuitas Italiam diuerſæ religionis hominibus aperiri ſinat? Sunt aliæ multæ Vrbes inſignes, multi Principes clari, & magni. Nihil de regno Siciliæ dicimus, quod armis hac tempeſtate concutitnr; non poſſumus multa nobis de illa promittere: licet tamen hoc aſſerere, quod quamquam duo Reges de ipſo litigent, & bello decertent, maluerit tamen vterque regno priuari, quam tuis auxilijs victoria potiri; quod ſi ad te alter confugerit totius Italiæ in ſe odia concitauerit. In Gallia Ciſalpina, quæ & ipſa pars eſt Italiæ, Dux Mediolanenſis in armis excellit, & potentia par Regibus habetur. Nec paruæ ſunt Ducis Mutinæ Vires: aut Genuenſis, qui Liguribus præeſt marinis. Non contemnendus Ducis Sabaudiæ opulentus, & validus in Italia principatus. Adeſt Marchio Mantuanus. Sunt

& alij

& alij complures Vrbium Domini, quibus nihil poteſt eſſe moleſtius, quam nobilem Italiam vanæ ſuperſtitionis ritu fœdari. De nobis & Eccleſiæ Romanæ Ciuitatibus, & Prouincijs tacemus, quoniam noſtram tibi poſſeſſionem haud ignotam eſſe confidimus, quibus ſola cura eſt ſeruandæ, & ampliandæ fidei Domini noſtri Ieſu. Hæc ſi accepiſti ab alijs gaudemus, veritatem enim accepiſti: ſi minus hortamur hæc diſcutias & verum inueſtiges; inuenies nihil nos eſſe mentitos. non folium ſibyllæ vt quidam ait, ſed Euangelij paginam recitamus. Difficile eſt atque adeo difficile, vt impoſſibile dici queat te tua in lege permanentem voti compotem fieri. Si, vt aiunt Imperium Chriſtianorum deſideras dicens quamplurimos Chriſtianos tibi ſubeſſe, & de reliquis idem ſperas non eſt par ratio. Pauciſſimi ſub tuo Imperio Chriſtiani ſunt, qui ad veritatem ambulent Euangelij. Omnes aliquo ſunt errore imbuti, quamuis Chriſtum colant Armeni, Iacobitæ, Marronæi, & alia quædã nomina. Græci a Romanæ Eccleſiæ vnitate aberant cum tu Conſtantinopolim inuaſiſti, neque adhuc decretum Florentinum acceperant, & in errore ſtabant, neque de ſancto Spiritu, neque de Purgatorio igne conſona rectæ fidei ſentientes.
Pauci

Pauci fortaſſe inopes veri Chriſtiani neceſſitate non voluntate tibi obediunt. At vrbes Italiæ potentiſſimas, non eſt tuum cogere. Validiores ſunt, quam tuis queāt exercitibus ſuperari. Noſti quæ acciderūt, cum Taurinum inuaſiſti, quod noſtra ætas Belgradum vocat. Pauci cruce ſignati, innumerabiles tuas copias proſtrauerunt. Non eſt de Italis ſperanda victoria, quibus aduerſa fuit in Hungaris pugna. Quo circa vt eo tandem veniamus quo noſtra feſtinat oratio, & id dicamus, quod ad ſcribendum compulit, tuamque gloriam & tuā ſalutem tibi denique oſtendamus; adhibe his paucis animum. Si vis inter Chriſtianos tuum Imperium propagare, & nomen tuum quàm glorioſum efficere non auro, non armis, non exercitibus, non claſſibus opus eſt.

Parua res omnium qui hodie viuunt, maximum, & potentiſſimum, & clariſſimū te reddere poteſt. Quæris quæ ſit? Non eſt inuentu difficilis, neque procul quærenda, vbique gentium reperitur, ideſt aquæ pauxillum, quo baptizeris, & ad Chriſtianorū ſacra te conferas, & credas Euangelio.

Hæc ſi feceris, non erit in orbe princeps qui te gloria ſuperet, aut æquare potentia valeat. Nos te Græcorum, & Orientis Imperatorem appellabimus; & quod modo

vi

vi occupas,& cum iniuria tenes poſſidebis iure. Chriſtiani te omnes venerabuntur, & ſuarum litium iudicem facient. Oppreſſi vndique ad te veluti commune patrocinium confugient, & toto fere orbe ad te prouocabitur. Multi ſponte ſua ſeſe tibi ſubijcient, & tribunalia tua ſequentur, & tributa præſtabunt. Licebit tibi ſurgentes extinguere tyrannides, iuuare bonos, oppugnare malos, nec Romana Eccleſia te arguet recta via vadentem. Eadem erit erga te charitas primæ ſedis, quæ in cæteros Reges, & tanto maior quanto eris ipſe ſublimior. Facile hoc pacto ſine ſanguine, ſine armis multa poteris nanciſci regna. Vladislaus Lituaniæ Princeps Vituldi frater, cum aſpiraret ad regnum Poloniæ, eſſetque infidelis, vt voti ſui compos fieret, effectus fuit Chriſtianus, & deinde etiam regnum obtinuit.

Cuius nunc filius Caſmirus regnat, alter filius, qui etiam apud Hungaros regnauit in bello contra genitorem tuum geſto ſuperatus occubuit. Quid reris de te fiet Chriſtianis initiato ſacris? Magnus erit ad te concurſus, & fœlicitatis genus exiſtimabitur Chriſtianis, ſe inter ſubiectos tuos annumerari. quippe vt arbitramur ſi Chriſtianus fuiſſes, mortuo Ladislao Hungariæ ac Bohemiæ Rege, nemo præter te ſua re-

gna

gna fuiſſet adeptus. Speraſſent Hungari poſt diuturna bellorum mala, ſub tuo regimine pacem,& illos Bohemi ſequuti fuiſſent. Sed cum eſſes noſtræ Religionis hoſtis elegerunt Hungari viri fortes, & fideliſſimi religionem potius cum bello retinere, quam ea perdita pacem conſequi. Quot ſunt hodie in Epiro, in Peloponeſo, in Macedonia, in reliqua Græcia, in Dalmatia, in Inſulis Aegei Carpathij, & Ionij maris, qui tuum Imperium non alia de cauſa refugiunt, niſi quia alienus es a Chriſti ritu? Ethi modo ad nos, modo ad alios recurrunt, opemque petunt, extrema omnia ſubituri, priuſquam te circumciſum,& alienigenum Dominum ferant. Et nos eis aliquando argento, aliquando frumento, aliquando rebus alijs ſubuenimus. Quod ſi baptizatus eſſes & nobiſcum ambulares in domo Domini cum conſenſu, nec illi tuum imperium tanto tempore formidarent, nec nos eis aduerſus te ferremus opem, ſed tuũ potius brachium in eos imploraremus, qui iura Romanæ Eccleſiæ nonnumquam vſurpant & contra matrem ſuam cornua erigunt. Et ſicut noſtri Anteceſſores Stephanus, Adrianus, Leo, aduerſus Haiſtulphum, & Deſiderium gentis longobardæ Reges, Pipinum, & Carolum magnum accerſiuerunt & liberati de manu tyrannica, imperium a Græcis ad ipſos liberatores

tranſtulerunt: Ita & nos in Eccleſiæ neceſſitatibus, tuo patrocinio vteremur, & vicẽ redderemus accepti beneficij. O quanta eſſet abundantia pacis, quanta Chriſtianæ plebis exultatio, quanta iubilatio in omni terra redirent Auguſti tempora, & quæ poetæ vocant aurea ſæcula renouarentur, Eſai. 12. Habitaret pardus cum agno, & vitulus cum Leone, gladij verterentur in falces, in vomeres, ac ligones rediret omne ferrum, excolerentur agri, euelleretur aſpera domus, terra miteſceret, vici repararentur & vrbes reſurgerent, templa Deo ſacrata, quæ ceciderunt emergerent, collapſa monaſteria, & plena viris religioſis, diuinis omnia laudibus perſonarent. O quanta eſſet tua gloria, qua pacem orbi reddidiſſes. O quanta tibi redundaret fœlicitas, qui ad æterni Paſtoris ouile cunctas redegeris oues. O quantum te omnes amarẽt, obſeruarent & extollerent, qui communis omnium pacis & ſalutis fuiſſes Auctor. Diceret aliquis hanc pacem, hanc vnionem, hac communem lætitiam, haberi poſſe ſub tua lege. Errat qui hoc cenſet: multos Reges, multos populos vnctos eſſe oportet, prius quam tuam legem vbiq. diſſemines. Nec ſi vnies corpora, vnies & animos: ſciũt Chriſtiani ſuam legem ſanctam eſſe & veram & ſalutarem, nec dimoueri ab ea poſ- ... ſunt,

ſunt, quamuis aliqui aut libidine ducti, aut auaritia tracti, aut voluptate illecti, aut metu mortis attoniti, aut cruciatu ſuperati nonnumquam circumcidātur, & in tuos ritus concidant, quorum ſi corda poſſes inſpicere, intelligeres neminem eſſe qui libenter conſultoq. receſſerit ab Euangelio. Oſtendimus ſupra, quantum præcellant Chriſtianæ gentis vires, & quàm difficile ſit, tot nationes Chriſtum colētes euincere. Non eſt quod pacem ſperes ſub lege Mahumetea, in qua non eſt ſalus: (difficultatis experimentum ipſe vides, qui & ſi multis Chriſtianis, hisq. non omnino veris imperas minime tamen eis tuam legem perſuadere potes, minus perſuadebitur veris) quæ non argumētationum rationibus, ſed in ſolo ferro fundata eſt, vt quæ vincere diſputando non ſperat, ſed vinci formidat. Non ſunt Chriſtiani, qui vel bello ſuperari poſſint, vel diſputationibus decipi, quando, & armis excellunt, & rationibus munitiſſimi ſunt non ſolum diuinæ Scripturæ, ſed etiam philoſophicæ. Impoſſibile eſt ſub lege Mahumetea vnionem fieri, ſub Chriſtiana facile fieri poteſt. Et id magna ex parte in tua voluntate cōſiſtit. Tu vnus ſi annuas Turcæ omnes annuent: nec Syri, aut Aegyptij, aut Arabes, aut Lybies aduerſabuntur. Tecum quicquid eſt intra

Helleſpontum, & Euphratem, & quicquid poſſides in Europa conuertetur. Quid faciet baculus Aegyptiorum arundineus quando Chriſtianum te viderit effectum? Quid imbellis Arabs? Quid nudus Afer? Omnibus his Aethiopes imminent qui Presbytero Ioanni parentes, quod Chriſtianus eſt, non poterunt & illis & reliquis Chriſtianis obſiſtere. Noli curſum retinere poſſunt Aethiopes & congregatam aquam dimittere, quæ rumpat aggeres, & totam inundet Aegyptum, atque ſubmergat cum ſidus apparet arcturi. Hiſpani & Siculi facile Mauritaniam inuadunt, & Cathalani cum Genuenſibus. Scis quantum valeant occiduæ claſſes, & quantus eſt terror vel Sirijs, vel Alexandrinis, vel cæteris Orientalibus quando Chriſtianæ triremes ad eos nauigant. Tua certe auctoritas, & animi magnitudo, & in bellis fœlicitas apud omnes admirationi eſt qui Mahumetæam ſequuntur legem. quod ſi te nobis adiunxeris, breui totus oriens reuertetur ad Chriſtum. Vna tantum voluntas pacare Orbem poteſt: & ea tua eſt, ſi ad baptiſmi gratiam ſe conuertat: in te, crudelibus bellis imponere finem, & tantũ præſtare mortalibus bonum, quantum effari non poſſumus.

Quæret aliquis quomodo quieſceret Or-

bis

bis Turcis ad Chriſtum conuerſis, quando nec ipſi Chriſtiani inter ſe concordes exiſtunt, & multa per Italiam, Germaniam, Galliam &reliquas prouincias deſæui unt bella? Diximus: diſſidere inter ſeſe noſtræ gentis homines, non negamus & pluribus in locis ferro contenditur. Diuino olim conſilio ſub Octauiano propter reuerentiam Saluatoris, qui tunc ſecundum carnem natus eſt, ea pax in orbe fuit, quæ nec antea, nec poſtea viſa eſt. Difficile eſt, & propemodum impoſſibile, quieſcere in terris omnia, vbi homines ſunt affectibus ſubiecti reprobis. Illum ambitio exagitat, hunc cupiditas trahit, libido alium impellit. Multa eſt inter mortales belli materia: ſed nō ſunt tā atrocia inter Chriſtianos prælia, q̄ inter Turcas & Chriſtianos Chriſtianus cū Chriſtiano de agri poſſeſſione de regno de Imperio, de gloria contendit: cum Turca de religione, de libertate, de vita. Inter Chriſtianos qui bello vincuntur, poſitis armis, nec vitam, nec libertatē amittunt, & multis etiam patrimonia dimittuntur, principes imperio priuantur, inferiores domum mutant, reliqua tenent. In præliis quæ geruntur, aut cum Turcis, aut cum Sarracenis qui ſuccumbunt, ſi vitam non amittunt in ſeruitutem rediguntur, & multi etiam religioni renunciare

coguntur. Hæc acerbiſſima ſunt & imma-niſſima bella, quæ ſi tollantur (quod in te ſitum eſſe monſtrauimus) pax maxima exoritur, & vniuerſalis quies. Nam reliqua bella huic comparata faciem quodammodo pacis habent, & otij: nec illa tam multa erunt quando vnus adſit, qui ſolo nutu compeſcere poſſit iniurias, qualiter te futurum non ambigimus, ſi cum tua potentia Chriſtianus efficiaris. Videsne quantũ tibi laudis affert baptiſmi lauacrum, quantum cum Chriſto ſublimis, & conſpicuus redderis? Quis prohibet aquam? Quid metuis? Voces fortaſſe Aulicorum times tuorum, quorum non dubitamus dicturos tibi aliquos: Quid cogitas, quid agis, quorſum te tua voluntas trahit? Vis baptizari? Vis Chriſtianus fieri? neſcis quod periculũ agis, oẽs te Turcæ deſeret, & vbi exiſtimas fieri magnus, fies nullus, ex Turcis natus, Turcas deſeres: inter Turcas creuiſti: Turcarum te manus extulit, Turcæ Aſiam, & Græciam gubernant, Turcæ exercitibus præſunt: qui ſi vel minimam famam tuæ mutationis acceperint, è veſtigio ſumptis armis, te deiecto, Imperatorem alium ſuſcipient: tu nudus & expulſus ſi euaſeris, apud Chriſtianos mendicabis panem. Nã quis Turca eſt quem ſuæ Religionis pœniteat, moriemur omnes, prius quam no-

ſtri

ſtri prophetæ iugum excutiamus. Non sūt parua quæ iſti obijciunt, adhibenda eſt & huic parti medela, quam nemo te ipſo melius inuenerit. Noſti tuos homines, & quibus prouincias commiſeris, non ignoras quanta ſit cuique fides, & quis animus nō te latet. Non fit ſine periculo magnum facinus, & memorabile, vilia ſunt quæ paruo emuntur. Diligentia hic & labore opus eſt, perueſtiganda ſunt amicorum cōſilia, noſcenda ſubditorum ingenia, & his vtendum eſt quos fidos, & prudentes videris. Seruiunt tibi non pauci ex Chriſtianis nati, qui quamuis circumciſi ſunt non tamen Chriſtianum nomen oderunt. His exercitus, his præfecturas reddere potes, qui tui ſunt amantiſſimi, & ita regnum ordinare, vt quando velis præſto ſint omnia. Tui ſubditi magna ex parte Græci ſunt, & Armeni (vt diximus) Iacobitæ: qui etſi aliquid erroris habent, Chriſtiano tamen nomine cenſentur, nec aliud magis cupiunt quam te ſimilem eis eſſe & illum Deum colere, quem colunt ipſi. Sperarent meliori ſe loco futuros, qui nunc mancipia quam viliſſima ſunt, tributa exoluunt grauia, iniurijs afficiuntur quotidianis, ad bellum ducuntur inuiti, & inermes cædibus exponuntur priuantur liberis & vxoribus: miſerrima res eſt poſtquam filios educauerunt eos

perdunt,rapiuntur in palacium,pueri circunciduntur, & Maumetheis ritibus imbuuntur. Vident infœlices parentes non modo corpora liberorum verum animas etiã ire perditum, & anguſtiati inter tot calamitates plorare non poſſunt maiora mala timentes. Nemo horum te diligit. neque enim natura fert vt eos amemus a quibus patimur mala. Quod ſi te Chriſtianum cernerent mirum in modum diligerent, fœlicitate& tuam cuperent,&omnibus ſtudijs tuam gloriam quærerẽt, & filios ſuos & ſeipſos quàm libentiſſime tibi donarẽt. Magna eſt horum multitudo & pro ſua religione conſtantia. quod ſi prudenter eos tractaueris, nihil tibi de rebellione Turcarum verendum erit, qui medios inter Chriſtianos ſeſe videntes tuæ potius voluntati conſentient,fortunas & dignitates ſeruaturi, quàm mortis periculo ſe ſubijciant.

Non ſuademus rem nouam, aut inſuetam,tutum eſt iter quod oſtendimus, multi hoc & magni Reges ingreſſi ſunt. Apud Francos ex gentili &Idolatra Chriſtianus effectus eſt Clodoueus, & ſimul cum eo regni proceres baptizari non recuſarunt. Apud Hungaros Stephanus noſtris initiatus ſacris, omnem illam gentem Chriſto acquiſiuit. apud Veſogotos,qui longo tẽ-

pore

pore in Hiſpania regnauerunt, & vſque in hæc tempora eiuſdem gentis ſanguis imperat. Richardus Lemugildi filius ſuadente Leandro Epiſcopo Arianæ renunciauit hæreſi & cum omni gente ſua catholicam fidem complexus eſt. Apud Longobardos Agilulphus, ſuaſu coniugis Theudelindæ, reliquit Idola & cum omni populo Chriſtianæ ſeſe legi ſubiecit. Apud Hiberos qui ſunt in Aſia, imperante Conſtantino maiore, rex Gentis cum coniuge & omni nobilitate atque plebe, ad prædicationem vnius captiuæ mulieris, relicta Idolorum inſania baptizatus eſt. Sed quid moramur, & non exemplum illud adduximus quod omnium eſt maximum? Conſtantinus ipſe Imperator ac monarcha viam apperuit, quam tu & tui ſimiles ingredi abſque vlla cunctatione poſſetis. omnes qui eum præceſſerant Imperatores, excepto Philippo gentiles fuere: Iouem, Mercurium, Apollinem, & alia quæ ſunt monſtruoſa nomina tanquam Deos colebant. Senatui & omni populo Romano, ſtultitia Chriſtus erat. Proponebantur paſſim edicta, quæ Chriſtianos comprehendi iubebant: & niſi ſacrificarent Idolis, crudelibus modis interfici; nihil vilius erat nomine Chriſtiano, infame genus, & maleficum habebatur omnium, qui

Chriſto crederent. Sub Nerone, ſub Domitiano, ſub Diocletiano crudeliſſima in Chriſtianos deſæuit perſecutio. At Conſtantinus acceptis Imperij faſcibus poſtquam perſuaſus eſt à Syluestro, prædeceſſore noſtro, in ſimulachris dæmonia coli, & vnum tantum Deum eſſe cum Patre & Spiritu Sancto Chriſtum Ieſum, & in Euãgelica tantummodo lege ſalutem inueniri; non eſt cunctatus Chriſti fidem amplecti; non dixit Senatus mihi aduerſus erit, reſiſtet populus, copiarum Duces alienabuntur, imperio deijciar. Sed alto animo iactans in Deo ſpem ſuam, legem edidit, qua publice Chriſtum coli iuſſit, & eam fidem teneri ab omnibus Imperij ſubiectis, quam Beati Apoſtoli Petrus & Paulus Romanis tradidiſſent. nec propterea ſiniſtri aliquid ſibi accidit, ſed tunc potiſſimum excellens & glorioſus euaſit, cum in vexillis ſuis crux Domini Ieſu appoſita reſplenduit. Viderat per quietem in aere ſignum crucis, & vocem audiuerat dicentem: In hoc Conſtantine vinces. Parauit vexilla crucis, erexit, ciuilibus bellis finẽ impoſuit, ſuperauit hoſtes, barbaros afflixit, imperium ampliauit, pacem ſubditis dedit, eccleſias aperuit, concilia Sacerdotum celebrauit, hæreſes eliminauit, lucem quam acceperat ab Euangelio cunctis gen

tibus

tibus communicauit. Magnificus, & excellens ſuper omnes Cæſares inuentus Græcis, & Latinis noſtris celebratus. Imperauit annos ſupra triginta, ſedem Imperij apud Byzantium erexit, & ampliatis ciuitatis mœnibus, multiſque tum publicis, tũ priuatis ędificijs magnifice conſtructis, de ſuo nomine Cõſtantinopolim appellauit: & plenus dierum apud Nicomediam edito teſtamento, quo filios imperij ſucceſſores reliquit vt Chriſtianum decet, ſacramentis Eccleſiæ receptis, e vita deceſſit. Quid erat quod ille amplius in terra poſſet optare? imperio potitus eſt omnium maximo, vita ei & longa fuit, & paucis obnoxia morbis, inimicos humiliatos vidit: & quod hominibus dulciſſimum eſſe ſolet, hæredes ampliſſimæ fortunæ filios dimiſit. Nec alienum fuerit tantum Imperatorẽ, qui Chriſtianam fidem tantopere ampliauerit, in alio ſeculo cum Chriſto regnare, vt eſt credere, cui ſeruiuit in hoc dum viueret. Quod ſi oĩbus qui patriã auxerint, iuuerint, defecerint, certũ eſt eſſe in cælo diffinitum locum in quo beati æuos ſempiterno fruantur, ſicut Philoſophi doctiſſimi tradiderunt: multo id certius de illis ſperandum eſt, qui pro lege Domini, vel ſeruanda, vel augenda ſummis ſtudijs contenderunt: Sicut de Conſtantino oſtenſum

eſt:

eſt: quem ſicut in terra fœlicem fuiſſe dicimus, ita & in cœlo beatum credimus. Eadem proculdubio euentura tibi eſſe cõfidimus, ſi nobiſcum ſapiens Chriſtum colas, & magnum Conſtantinum imiteris: quemadmodum Romani cum ſuo Imperatore ſunt effecti Chriſtiani, ita & Turcæ vna tecum baptizabuntur, eritq. tuum regnum ſuper omnia quæ ſunt in orbe, & nomen tuum nulla ſilebit ætas, latinæ te litteræ, & Græcæ & Barbaræ celebrabunt, nemo inter mortales erit, qui te potentia, aut gloria præcedat. Magna ſunt hæc quæ promittimus, maiora quæ ſequuntur. De regno, de potentia huius ſæculi, de gloria humana ſumus loquuti.

Caduca hæc & incerta ſunt, & fluxa, omnes morimur, omnia nata occidunt, & omnia orta ſeneſcunt, breuis eſt humanæ proſperitatis curſus, cito regnum deficit, nulla potentia longa eſt, gloria quoque clari nominis, quamuis de maximis rebus diu perſeueret, finitur tamen aliquando, & cũ tempore deficit. Nihil eſt inter Mortales non mortale, conterit omnia tempus. Eſto duret per multa ſæcula nomen, quæ dulcedo poſt obitum laudis? aut damnatus eſt homo in altera vita, & nihil prodeſt ei fama quæ remanſit: aut ſaluatus eſt & ea nõ eget beatitudine donatus æterna, quæ om

ni

ni ex parte pleniſſima eſt. Filios, ac nepotes præclara maiorum nomina iuuant: & nobis quoque dum viuimus, dulce eſt talẽ hæreditatem poſſe relinquere, quæ ſit poſteritati ſolatium. Eſt id quidem aliquo modo bonum, ſed meliora quærenda ſunt & ſtabilia bona quæ vere noſtra ſint, neq; vnquam nos deſerant.

Philoſophi quos Peripateticos vocauit antiquitas tria bonorum genera poſuerũt: & alia eſſe animi dixerunt, alia corporis, alia externa.

Stoici ea duntaxat bona exiſtimarunt, quæ animum excolerent hoc facit iuſtitia, prudentia, moderatio, fortitudo, & quæ ſunt aliæ in animo dotes. Egregiam corporis formam, roboris multitudinem, nobilitatem, clientelas, opes inter bona non acceperunt: quæ neque ſunt in poteſtate noſtra, neque poſſeſſori fœlicitatem præſtant. Sed neque illæ quatuor virtutes, quæ principales exiſtimantur, tranquillam homini mentem reddunt: niſi aduniãtur illis tres, quas theologicas appellant, & in animo ſitæ ſunt, fides, ſpes, charitas. Triſtis eſt & in anxietate moratur, & torpet, & angitur, & nihil boni operatur, qui ſpe futuræ vitæ priuatus eſt. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo, qui eſt vltimum hominis bonum, & finis in quem tendimus. Charitas

tas diuino amore feruet, curioſa eſt animæ noſtræ, & proximo conſulit, quem iubet lex vt tanquam nos ipſos diligamus. Si ergo animi bona cupimus, & moralibus virtutibus opus eſt, & theologicis: neque in his vlla eſt nobis cum tua lege contentio. alia ſunt in quibus diſcrepamus. Fatebitur tua lex, & vitam æternam in altero ſæculo reperiri, & his itineribus ad eam perueniri.

Dicet fidem neceſſariam eſſe, verum nō eam fidem quam nos recipimus amplectetur. Laudabit charitatem, ſed alia eius officia eſſe dicet, quam Chriſtianus. Sine ſpe non poſſe bene homini eſſe fatebitur: ſed ſpei finem longe diuerſum a noſtro recipiet. Pax erit in nominibus bellum in rebus. faceſſat nunc hæc contentio, & quomodo vera & æterna bona ex fide Chriſti conſequi poſſis, & animæ tuæ conſulere, quæ immortalis eſt oſtendamus. Etſi enim huius ſæculi quæ dicuntur bona concupiſcis & inter mortales magnus videri vis, non tamen animæ tuæ oblitum te credimus, nec ex illorum numero cenſemus, qui cum Epicuro, & alijs quibuſdam delirantibus Philoſophis extingui animam ſimul cum corpore putauerunt.

Nec rurſus te ſine Deo eſſe cenſemus, ſicut olim de Callecis in Hiſpania tradi-

tum eſt, qui nullum colebant Deum: & de Pythagora quem ferunt dicere ſolitum eſſe, non liquere ſibi an Deus aliquis eſſet. Quæ diſputatio adeo impia iudicata eſt, vt ab Athenienſibus Author eius eiectus ſit, & libri in quibus ea continebatur exuſti.

Poſſidonius ſcripſit Epicurum de Deo nihil ſenſiſſe, ſed ea quę de dijs locutus eſt, inuidiæ depellendæ cauſa dixiſſe. Stultorũ hæc eſt aſſertio ſicut in Propheta legimus. Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus. Haud equidem te adeo rudẽ exiſtimamus vt cælum credas Rectore carere, & hanc pulcherrimam mundi machinam caſu emerſiſſe & omnia fieri fortuito: ſed arbitramur te Deum vnum confiteri, & in eum credere, qui cælum creauit, & terram, & omnia quæ in eis ſunt, & quæ creauit non negligit. Nec te ignorare cenſemus incorruptibiles eſſe animas hominum: & cum è noſtris corporibus migrant, in alias regiones transferri, & bonas læta ſortiri loca, malas ad ſupplicium rapi: quod non ſolũ in Euangelio noſtro ſcriptum eſt, & in Prophetis, ſed tua quoque lex idem docet: quamuis in hoc mundo temporalia, quæ putantur bona, caſu quodam fortuito euenire non recte arbitratur.

Socrates, & Plato, & Ariſtoteles Philo-

ſo-

ſophorum principes, de mundi regimine, de immortalitate animarum, de *Deo*, eadem crediderunt quæ Chriſtiani: quamuis aliqua nouæ legis arcana, quæ nondum edita erant, ignorauerunt. Platonis in epiſtolis hæc verba leguntur: Credendum eſt autem ſemper veteribus, ſacriſq. ſermonibus nobis aſſerentibus animam eſſe immortalem, iudiceſque habere, ac pœnas dare maximas cum a corpore fuerit ſeparata, quod intelligendum cum male vixerit. Non eſt hic locus apud te altius examinandus, qui pro tua lege Deum eſſe intelligis, qui omnia videt, & omnia iudicat: & animas corporea mole ſolutas, pro ſuis operibus in alio ſæculo, vel præmia recepturas, vel ſupplicia non dubitas: Quæ cum ita ſint ſtultum cognoſcis terrenis rebus ita aliquem inhærere, vt cæleſtia negligat: & dum corpori ſtudet animam perdat. Breue eſt omne quod viuimus æuum, etiã ſi Mathuſalem, aut Neſtoris annos poſſimus attingere, quicquid æternitati comparatur momentaneum eſt. Quotus quiſque reperitur hodie qui centeſimũ videat autumnum? Quotus qui octogeſimum impleat annum? Vita hominis (vt inquit Propheta) in his ſeptuaginta anni in potentatibus, aliquando ad octoginta protenditur, vlterius labor & dolor. Quotus iterum

rum ex eis qui naſcuntur ad perfectam peruenit ætatem, quam multi moriuntur Infantes? quot pueros extingunt morbi, pauciſſimi Iuuentutem ſuperant. Anguſtiſſima eſt vita hominis, & incerta, mille inſtant in omnes horas pericula; mille mortis fauces vitæ noſtræ inſidiantur; minima res curſum noſtrum interrumpit. Alieno hic arbitrio ſumus; vocat nos Deus quando vult, & vbi vult; & cum minime credimus tunc citamur. Peremptoria monitio eſt, nec licet prouocare, aut contra niti; parendum eſt altiſſimo Domino; & villicationis ratio reddenda. Sapiunt, qui ita vitam inſtituunt, vt vocati, alacri animo abeant; & coram Iudice, qui nihil ignorat impauidi conſiſtant in die illa tremenda & amara nimis in qua nihil amplius mereri licet, & omnis ſpes ac metus ex his quæ acta ſunt pendet, nec ſupplicare iuuat, neque negare. Eſt igitur de anima curandum, quæ poſt hanc vitam, aliam habet vitam in qua vel dolet, vel gaudet. Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur (inquit in Euangelio Dominus) animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? aut quã commutationem dabit homo pro anima ſua? viuimus ac ſapimus, ac Deo ſimiles ſumus; hæc melior pars noſtri eſt rebus

omnibus precioſior dimiſſo corpore in alias regiones ingreditur. Corpus in terra iacet & in puluerem conuertitur, & vſque ad vltimum, maximumque iudicium ſenſu carebit : tunc vero pro meritis, quæ illi cum anima fuere communia, vel ad gloriam vel ad pœnam reſurget. Quid Nino prodeſt latè per Aſiam imperaſſe? quid Semiramidi eius vxori?quid Dioniſio, quid Herculi ad Indos vſque penetraſſe? quid Idam thirſo, Scithiæ, atque Aſiæ iugum impoſuiſſe? quid Nabuchodonoſor ad Gades vſque perrexiſſe? quid Oſiridi dimiſſa Aegypto per Syriam & Aſiam in Thraciam duxiſſe copias? quid Agamemnoni, Ilium exuſſiſſe? quid Cyro, Perſarum imperium conſtituiſſe? quid Alexandro magno illud euertiſſe, & vſque ad Hiſpaſim in Orientem, & ad laxartem fluuium ſeptentrionem verſus arma tuliſſe? quid Annibali Italiam vexaſſe? quid Scipionibus Cartaginem deleuiſſe? quid Pompeio oriẽtales reges debellaſſe? Quid Iulio Cæſari ſubacta Gallia Romanum Imperium inuaſiſſe? quid Hunorum Regi Attilæ, Pannonia, Germaniaque protrita, Aquileiam in Italia ſubuertiſſe? Quid Tamerlano, tot Aſiæ, Siriæque vrbes incendiſſe, atque auum tuum prælio ſuperaſſe? quid genitori tuo Amirato, ſæpe

de

de Græcis ſæpe de Hungaris triumphaſſe quid cœteris Regibus, atque Imperatoribus res magnas & claras geſſiſſe prodeſt ſi abſque cognitione veri Dei mortui ſunt & nunc eorum animæ apud inferos cruciantur? laudantur hic & ardent illic? Quę famæ voluptas in cruciatu eſſe poteſt? quæ dulcedo gloriæ in doloribus? Dura vox eſt eorum, qui vel in tauro Phalaridis beatitudinem eſſe dicunt. Non bene cohabitant dolor & voluptas; nec vllus eſt in fœlicitate mœror. In cœlo plena fœlicitas eſt, apud Inferos plena miſeria: cum eo ventum eſt, nihil iuuat gloria, quæ præceſsit, & fama ſæculi. Studendum igitur eſt vt poſt obitum qui per omnes ſe horas infert certus & incertus animabus noſtris bene conſulamus. Præueniendus eſt pijs operibus dies mortis, & omnes actus noſtri ita dirigendi vt Deo placeamus Ipſe eſt enim finis omnium, & ſummum bonum, ad quod aſpiramus: & ipſa beatitndo cuius cupiditas omnibus mortalibus ineſt. Quærendum eſt iter ad eam. Id recta fides oſtendit, & operatio Iuſtitiæ: quia nec iuſtitia ſine fide, nec fides ſine Iuſtitia ſufficit. Iuſtus ex fide viuit, vt ſcriptum eſt: & ſine fide nemo acceptus Deo. Tua lex vt aiunt in ſua quemque Religione ſaluari hominem

omnibus precioſior dimiſſo corpore in alias regiones ingreditur. Corpus in terra iacet & in puluerem conuertitur, & vſque ad vltimum, maximumque iudicium ſenſu carebit : tunc vero pro meritis, quæ illi cum anima fuere communia, vel ad gloriam vel ad pœnam reſurget. Quid Nino prodeſt latè per Aſiam imperaſſe? quid Semiramidi eius vxori?quid Dioniſio; quid Herculi ad Indos vſque penetraſſe? quid Idam thirſo, Scithiæ, atque Aſiæ iugum impoſuiſſe? quid Nabuchodonoſor ad Gades vſque perrexiſſe? quid Oſiridi dimiſſa Aegypto per Syriam & Aſiam in Thraciam duxiſſe copias? quid Agamemnoni,Ilium exuſſiſſe? quid Cyro, Perſarum imperium conſtituiſſe? quid Alexandro magno illud euertiſſe, & vſque ad Hiſpaſim in Orientem, & ad Iaxartem fluuium ſeptentrionem verſus arma tuliſſe? quid Annibali Italiam vexaſſe? quid Scipionibus Cartaginem deleuiſſe? quid Pompeio orietales reges debellaſſe? Quid Iulio Cæſari ſubacta Gallia Romanum Imperium inuaſiſſe? quid Hunorum Regi Attilæ, Pannonia, Germaniaque protrita, Aquileiam in Italia ſubuertiſſe? Quid Tamerlano, tot Aſiæ, Siriæque vrbes incendiſſe, atque auum tuum prælio ſuperaſſe? quid genitori tuo Amirato, ſæpe

de

de Græcis ſæpe de Hungaris triumphaſſe quid cœteris Regibus, atque Imperatoribus res magnas & claras geſſiſſe prodeſt ſi abſque cognitione veri Dei mortui ſunt & nunc eorum animæ apud inferos cruciantur? laudantur hic & ardent illic? Quę famæ voluptas in cruciatu eſſe poteſt? quæ dulcedo gloriæ in doloribus? Dura vox eſt eorum, qui vel in tauro Phalaridis beatitudinem eſſe dicunt. Non bene cohabitant dolor & voluptas; nec vllus eſt in fœlicitate mœror. In cœlo plena fœlicitas eſt, apud Inferos plena miſeria: cum eo ventum eſt, nihil iuuat gloria, quæ præceſsit, & fama ſæculi. Studendum igitur eſt vt poſt obitum qui per omnes ſe horas infert certus & incertus animabus noſtris bene conſulamus. Præueniendus eſt pijs operibus dies mortis; & omnes actus noſtri ita dirigendi vt Deo placeamus Ipſe eſt enim finis omnium, & ſummum bonum, ad quod aſpiramus: & ipſa beatitndo cuius cupiditas omnibus mortalibus ineſt. Quærendum eſt iter ad eam. Id recta fides oſtendit, & operatio Iuſtitiæ: quia nec iuſtitia ſine fide, nec fides ſine Iuſtitia ſufficit. Iuſtus ex fide viuit, vt ſcriptum eſt: & ſine fide nemo acceptus Deo. Tua lex vt aiunt in ſua quemque Religione ſaluari hominem

cenſet, ſi alioquin caſtè, iuſtèque viuat, niſi Mahumetæa traditionē relicta ad aliā tranſierit. Dicunt & in tua lege ſcriptum eſſe (eſt enim ſibi ipſi ſæpe contraria) nulli ſalutem patere, niſi in ea. Nos contra ſentimus, & certi ſumus, viam vitæ ſoli Chriſtiano, ſi bene agat apertam eſſe. Ait enim veritas noſtra in Euangelio, Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluabitur qui non crediderit, condemnabitur. Tu ergo ſi futurum credis ſæculum, ſi vis fieri ſaluus, ſi animæ tuæ bene conſultum cupis, vt fidem Romanæ Eccleſiæ (extra quam non eſt ſalus) & baptiſmum recipias oportet. His duabus clauibus fide & baptiſmo, aperiuntur paradiſi portæ. Illis tamen qui oppoſite ad fidem viuunt, nihil proderunt: nam fides ſine operibus mortua eſt. Euangelio præbendæ ſunt aures, & Chriſti doctrina ſequenda, quæ nullum fallit. Diceres, nolle tuæ legi noſtram præponere, aut Mahumetem relinquere prophetam magnum. Rogauimus ab initio, vt benigne audires: itidem nunc petimus, & nunc maxime attentis auribus, & pia mente opus eſt, & iudicio recto, quando ad radicem arboris infructuoſæ ad mouemus ſecurim. Audi ſeriem rerum noſce hiſtoriam fidei, præbe aures vero, cui per raro eſt in altis ædilibus locus.

Caliſthenem Philoſophum crudelibus mo dis lacerum, in cuſtodiam rapuit Alexan der, qui vera loquens, diuinum cultum homini denegauit: & Clitum Philippi lau des commemorantem lancea transfodit. Timent homines exempla; & videntes melius adulatoribus ſuccedere, quam re-cta monentibus ad nugas ſe conuertunt; & quæ placent loquuntur. Antigonus ali-quando vnus ex ſucceſſoribus Alexandri, qui regnauit in Aſia inter venandum mu-tata veſte relictis comitibus, errabun-dus apud agreſtes homines in vili tugu-rio pernoctauit incognitus: & combibens de ſe ipſo tanquam de altero percuncta-tus aſtantes, omnia quæ fecerat mala ab eis audiuit. Mane quæſitus atque inuen-tus, cum veſtem allatam atque regium ornatum vidiſſet: Date (inquit) purpu-ram, quam vt primum indui, verum de me niſi hac nocte nunquam audiui. Et Auguſtus mortuo Varo, idcirco ſe ipſum ſupra modum dolere aiebat, quia non eſſet à quo verum audiret. Ad pauperes Philoſophos relegata eſt inquiſitio veri, qui propterea ſapientiæ amatores vocan-tur, quia veritati ſeruiunt & nolunt de-cipi. Turpe eſt cuique homini errare, maxime regi: qui ſi per ſe ipſum non ſatis intelligit, propè habet Magiſtros, quos

Et ambos cum preuaricati eſſent ex paradiſo derecit, atque in eis humanum genus morte damnauit. Iuſsitque laborioſam vitam & ærumnis plenã agere. Ab his propagata creatura rationalis, cùm rurſus animo rebelli diuinam Maieſtatem contemneret, & in vitia quoque prolaberetur aquarum diluuio deleta eſt. Noe cum con iuge & ſex alijs animabus in arca ſaluatus eſt, & ab his omnes homines, qui modo ſunt, & poſt diluuium fuerunt, originem ducunt. Tres filij Noe Sem, Cam, & Iaphet, redeuntibus aquis in locum ſuum humanam gentem reparauerunt, adeo vt traditum ſit prius quam Noe moreretur, quatuor millia hominum ex ſuis & filiorum lumbis exiuiſſe ex quibus etiam iniqui emerſerunt, Nemrot filius Cam, & qui cum eo in contumeliam Domini turrim Babel ædificare cœperunt. In ea diuiſum eſt labium vniuerſæ terræ, & confuſione impeditum opus. Secuta eſt peccatum peſſimum Pentapolitana ſubmerſio, & Abraam & tot inuenti Religioſi: in ſemine Abraam benedictæ ſunt gentes, & circumciſionis pactum cum eo percuſſum eſt fuit enim Iuſtus & placuit Deo in operibus ſuis cũ filiũ Iſaac diuino imperio immolare non detrectaſſet. Neque Iſaac Patris viam deſeruit: cui natus eſt Iacob,

qui alio nomine dictus eſt Iſrael: & huic duodecim filij fuerunt, à quibus duodecim tribus emanarunt. Is cognito quod Ioſeph quem putabat extinctum magnus & potens eſſet in Aegypto cum reliquis filijs ad eum migrauit. Multiplicatum eſt illic Iudæorum ſemen, & in gentem magnam cum creuiſſent Iſraelitæ, ſurrexitque Rex alius qui Ioſeph, & opera eius ignoraret, grauiſſimis laboribus oppreſſi ſunt, & contumelijs innumerabilibus affecti. Et miſerante Deo per manus Moyſi & Aaron ſeruitutem effugerunt, & ſicco veſtigio rubro mari traiecto, per annos quadraginta cibo cæleſti vitam in deſerto egerunt. Et circa montem Sinai diuinam legem in tabulis lapideis acceperūt acceperunt; acquiſita eſt terra promiſſionis, ſed non tota in manu Moyſi. Poſt obitum eius mirabilia fuerunt opera Ioſue, & aliorum Iudicum: inter quos etiam Prophetæ claruerunt viri excellentiſſimi. Succeſſerunt deinde Reges & alij Prophetæ in populo Dei, & non ſine cœleſti numine conſeruata eſt gens Hebræa: & prophetæ quidē interpretati legem, ſalubria tradidere præcepta, virtutem extollentes & vitia effulminantes, & multa per illos ſcripta ſunt diuinitus reuelata; quæ de futuris notitiam præbuere. Non tamen pau

ſophorum priucipes, de mundi regimine, de immortalitate animarum, de *Deo*, eadem crediderunt quæ Chriſtiani: quamuis aliqua nouæ legis arcana, quæ nondum edita erant, ignorauerunt. Platonis in epiſtolis hæc verba leguntur: Credendum eſt autem ſemper veteribus, ſacriſq. ſermonibus nobis aſſerentibus animam eſſe immortalem, iudiceſque habere, ac pœnas dare maximas cum a corpore fuerit ſeparata, quod intelligendum cum male vixerit. Non eſt hic locus apud te altius examinandus, qui pro tua lege Deum eſſe intelligis, qui omnia videt, & omnia iudicat: & animas corporea mole ſolutas, pro ſuis operibus in alio ſæculo, vel præmia recepturas, vel ſupplicia non dubitas: Quæ cum ita ſint ſtultum cognoſcis terrenis rebus ita aliquem inhærere, vt cæleſtia negligat: & dum corpori ſtudet animam perdat.

Breue eſt omne quod viuimus æuum, etiã ſi Mathuſalem, aut Neſtoris annos poſſimus attingere, quicquid æternitati comparatur momentaneum eſt. Quotus quiſque reperitur hodie qui centeſimũ videat autumnum? Quotus qui octogeſimum impleat annum? Vita hominis (vt inquit Propheta) in his ſeptuaginta anni in potentatibus, aliquando ad octoginta protenditur, vlterius labor & dolor. Quotus iterum

rum ex eis qui naſcuntur ad perfectam perueniat ætatem, quam multi moriuntur Infantes? quot pueros extinguunt morbi, pauciſſimi Iuuentutem ſuperant. Anguſtiſſima eſt vita hominis, & incerta, mille inſtant in omnes horas pericula; mille mortis fauces vitæ noſtræ inſidiantur; minima res curſum noſtrum interrumpit. Alieno hic arbitrio ſumus, vocat nos Deus quando vult, & vbi vult: & cum minime credimus tunc citamur. Peremptoria monitio eſt, nec licet prouocare, aut contra niti; parendum eſt altiſſimo Domino, & villicationis ratio reddenda. Sapiunt, qui ita vitam inſtituunt, vt vocati, alacri animo abeant, & coram Iudice, qui nihil ignorat impauidi conſiſtant in die illa tremenda & amara nimis in qua nihil amplius mereri licet, & omnis ſpes ac metus ex his quæ acta ſunt pendet, nec ſupplicare iuuat, neque negare. Eſt igitur de anima curandum, quæ poſt hanc vitam, aliam habet vitam, in qua vel dolet, vel gaudet. Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur (inquit in Euangelio Dominus) animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? aut quã commutationem dabit homo pro anima ſua? viuimus ac ſapimus, ac Deo ſimiles ſumus: hæc melior pars noſtri eſt rebus

 omni-

omnibus precioſior dimiſſo corpore in alias regiones ingreditur. Corpus in terra iacet & in puluerem conuertitur, & vſque ad vltimum, maximumque iudicium ſenſu carebit : tunc vero pro meritis, quæ illi cum anima fuere communia, vel ad gloriam vel ad pœnam reſurget. Quid Nino prodeſt latè per Aſiam imperaſſe? quid Semiramidi eius vxori? quid Dionisio; quid Herculi ad Indos vſque penetraſſe? quid Idam thirſo, Scithiæ, atque Aſiæ iugum impoſuiſſe? quid Nabuchodonoſor ad Gades vſque perrexiſſe? quid Oſiridi dimiſſa Aegypto per Syriam & Aſiam in Thraciam duxiſſe copias? quid Agamemnoni, Ilium exuſſiſſe? quid Cyro, Perſarum imperium conſtituiſſe? quid Alexandro magno illud euertiſſe, & vſque ad Hiſpaſim in Orientem, & ad laxartem fluuium ſeptentrionem verſus arma tuliſſe? quid Annibali Italiam vexaſſe? quid Scipionibus Cartaginem deleuiſſe? quid Pompeio orietales reges debellaſſe? Quid Iulio Cæſari ſubacta Gallia Romanum Imperium inuaſiſſe? quid Hunorum Regi Attilæ, Pannonia, Germaniaque protrita, Aquileiam in Italia ſubuertiſſe? Quid Tamerlano, tot Aſiæ, Siriæque vrbes incendiſſe, atque auum tuum prælio ſuperaſſe? quid genitori tuo Amirato, ſæpe

de

de Græcis ſæpe de Hungaris triumphaſſe quid cæteris Regibus, atque Imperatoribus res magnas & claras geſſiſſe prodeſt ſi abſque cognitione veri Dei mortui ſunt & nunc eorum animæ apud inferos cruciantur? laudantur hic & ardent illic? Quę famæ voluptas in cruciatu eſſe poteſt? quæ dulcedo gloriæ in doloribus? Dura vox eſt eorum, qui vel in tauro Phalaridis beatitudinem eſſe dicunt. Non bene cohabitant dolor & voluptas; nec vllus eſt in fœlicitate mœror. In cœlo plena fœlicitas eſt, apud Inferos plena miſeria: cum eo ventum eſt, nihil iuuat gloria, quæ præceſsit, & fama ſæculi. Studendum igitur eſt vt poſt obitum qui per omnes ſe horas infert certus & incertus animabus noſtris bene conſulamus. Præueniendus eſt pijs operibus dies mortis, & omnes actus noſtri ita dirigendi vt Deo placeamus Ipſe eſt enim finis omnium, & ſummum bonum, ad quod aſpiramus: & ipſa beatitndo cuius cupiditas omnibus mortalibus ineſt. Quærendum eſt iter ad eam. Id recta fides oſtendit, & operatio Iuſtitiæ: quia nec iuſtitia ſine fide, nec fides ſine Iuſtitia ſufficit. Iuſtus ex fide viuit, vt ſcriptum eſt: & ſine fide nemo acceptus Deo. Tua lex vt aiunt in ſua quemque Religione ſaluari hominem

cenſet, ſi alioquin caſtè, iuſtèque viuat, niſi Mahumetæa traditionē relicta ad aliā tranſierit. Dicunt & in tua lege ſcriptum eſſe (eſt enim ſibi ipſi ſæpe contraria) nulli ſalutem patere, niſi in ea. Nos contra ſentimus, & certiſſimus aliam vitæ ſoli Chriſtiano, ſi bene agat apertam eſſe. Ait enim Veritas noſtra in Euangelio, Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluabitur qui non crediderit, condemnabitur. Tu ergo ſi futuram credis ſæculum, ſi vis fieri ſaluus, ſi animæ tuæ bene conſultum cupis, vt fidem Romanæ Eccleſiæ (extra quam non eſt ſalus) & baptiſmum recipias oportet. His duabus clauibus fide & baptiſmo, aperiuntur paradiſi portæ. Illis tamen qui oppoſite ad fidem viuunt, nihil proderunt: nam fides ſine operibus mortua eſt. Euangelio præbendæ ſunt aures, & Chriſti doctrina ſequenda, quæ nullum fallit. Diceres, nolle tuæ legi noſtram præponere, aut Mahumetem relinquere prophetam magnum. Rogauimus ab initio, vt benigne audires: itidem nunc petimus, & nunc maxime attentis auribus, & pia mente opus eſt, & iudicio recto, quando ad radicem arboris infructuoſæ ad mouemus ſecurim. Audi ſeriem rerum noſce hiſtoriam fidei, præbe aures vero, cui per raro eſt in altis ædilibus locus.

Ca-

Caliſthenem Philoſophum crudelibus modis laceratum, in cuſtodiam rapuit Alexander, qui vera loquens, diuinum cultum homini denegauit: & Clitum Philippi laudes commemorantem lancea transfodit. Timent homines exempla; & videntes melius adulatoribus ſuccedere, quam recta monentibus ad nugas ſe conuertunt; & quæ placent loquuntur. Antigonus aliquando vnus ex ſucceſſoribus Alexandri, qui regnauit in Aſia inter venandum mutata veſte relictis comitibus, errabundus apud agreſtes homines in vili tugurio pernoctauit incognitus: & combibens de ſe ipſo tanquam de altero percunctatus aſtantes, omnia quæ fecerat mala ab eis audiuit. Mane quæſitus atque inuentus, cum veſtem allatam atque regium ornatum vidiſſet: Date (inquit) purpuram, quam vt primum indui, verum de me niſi hac nocte nunquam audiui. Et Auguſtus mortuo Varo, idcirco ſe ipſum ſupra modum dolere aiebat, quia non eſſet à quo verum audiret. Ad pauperes Philoſophos relegata eſt inquiſitio veri, qui propterea ſapientiæ amatores vocantur, quia veritati ſeruiunt & nolunt decipi. Turpe eſt cuique homini errare, maxime regi: qui ſi per ſe ipſum non ſatis intelligit, prope habet Magiſtros, quos

interroget: tantum placeat audire, nec pudeat diſcere quod ignorat. Tria ſunt hominum genera, vt inquit Heſiodus. Primi & optimi ſunt, qui per ſeſe omnia noſcunt. His proximi, qui recta monentibus auſcultant. Tertij prorſus damnandi ſunt, qui neque ipſi vident, neque videntibus credunt. Sed nulla in re periculoſius erratur, quam in his, quæ pertinent ad fidem neque vtilius inuenitur verum. Recte ad Antipatrem de Alexandro ſcribit Ariſtoteles, monens ne pro tot exercitibus, victorijſque & ſubiugatione Orbis terrarum glorietur, ſed cogitet, quod ſi quid de Deo recte cognoſcat non minori gloria dignus eſt, quam ipſe pro tantis rebus geſtis tantaque potentia. Et in Ethicis: ſapientem inquit eſſe amiciſſimum Deo. Sapiens autem nemo exiſtimandus eſt, quia à recta fide eſt alienus. In his vero quæ ſunt fidei, neque tuus legifer ſatis intellexit, neque tu in hanc vſque diem ſatis didiciſti. An vero recta monẽtẽ audire,& ſequi velis,futurus dies oſtendet. Si vero hæc quæ ad te ſcribimus audieris, ſignum erit ad diſcendum parati. Si feceris quæ monemus eris proculdubio ſapiens. Nemo hominum ſapientiam contemnit, nemo odit, nemo eſt qui nolit eſſe ſapiens. Verum primus ſapien-

pietię gradus eſt nolle errare,& verū quā libentiſſime audire: maxime in his rebus, vnde homini eſt ſalus ſicut eſt religio,quæ ordinatur ad æternam vitam. Audi ergo verum circa religionem. Si non ſcribimus verum argue ſcribentes, & deſpice tanquam ſtultos. Sed noli falſum dicere niſi cognoueris falſum eſſe. Et narrabimus breuiſſime ab initio mundi vſque ad obitum Saluatoris Chriſti noſtri, legis arcana. Deinde aliqua de tua lege dicemus, eaque conferemus adinuicem,& quantum interſit oſtendemus, conabimurque quantum ex alto dabitur, lucem tibi oſtendere, per quam poſſis ad eam lucem peruenire, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Cum creaſſet Deus in principio cælum & terram, & maria & lucem,& ſolem, & lunam & alia ſydera & pla ntas, & herbas, & volucres & piſces,& quadrupedum genus in exterminabile(vt ſcribitur ſapientiæ ſecundo) ac reptilia, & alia animantia poſtremo Adam creauit, & in ſufflauit in eum ſpiraculum vitæ & poſuit eum in paradiſo deliciarum, & fecit adiutorium ſimile ſibi Euam ex coſta eius eductam. Gen. 2. Et data licentia qua poſſent cæterarum plantationum deguſtare fructus vt abſtinerent à plantario prudentiæ imperauit.

Et ambos cum preuaricati eſſent ex paradiſo deiecit, atque in eis humanum genus morte damnauit. Iuſsitque laborioſam vitam & ærumnis plenã agere. Ab his propagata creatura rationalis, cum rurſus animo rebelli diuinam Maieſtatem contemneret, & in vitia quoque prolaberetur aquarum diluuio deleta eſt. Noe cum coniuge & ſex alijs animabus in arca ſaluatus eſt; & ab his omnes homines, qui modo ſunt; & poſt diluuium fuerunt, originem ducunt. Tres filij Noe Sem, Cam, & Iaphet, redeuntibus aquis in locum ſuum humanam gentem reparauerunt, adeo vt traditum ſit prius quam Noe moreretur, quatuor millia hominum ex ſuis & filiorum lumbis exiuiſſe ex quibus etiam iniqui emerſerunt, Nemrot filius Cam, & qui cum eo in contumeliam Domini turrim Babel ædificare cœperunt. In ea diuiſum eſt labium vniuerſæ terræ, & confuſione impeditum opus. Secuta eſt peccatum peſſimum Pentapolitana ſubmerſio, & Abraam & tot inuenti Religioſi: in ſemine Abraam benedictæ ſunt gentes, & circumciſionis pactum cum eo percuſſum eſt fuit enim Iuſtus & placuit Deo in operibus ſuis cũ filiũ Iſaac diuino imperio immolare non detrectaſſet. Neque Iſaac Patris viam deſeruit: cui natus eſt Iacob,

qui alio nomine dictus eſt Iſrael & huic duodecim filij fuerunt, à quibus duodecim tribus emanarunt. Is cognito quod Ioſeph quem putabat extinctum magnus & potens eſſet in Aegypto cum reliquis filijs ad eum migrauit. Multiplicatum eſt illic Iudæorum ſemen; & in gentem magnam cum creuiſſent Iſraelitæ, ſurrexitque Rex alius qui Ioſeph, & opera eius ignoraret, grauiſſimis laboribus oppreſſi ſunt, & contumelijs innumerabilibus affecti. Et miſerante Deo per manus Moyſi & Aaron ſeruitutem effugerunt; & ſicco veſtigio rubro mari traiecto, per annos quadraginta cibo cæleſti vitam in deſerto egerunt. Et circa montem Sinai diuinam legem in tabulis lapideis acceperũt acceperunt, acquiſita eſt terra promiſſionis, ſed non tota in manu Moyſi. Poſt obitum eius mirabilia fuerunt opera Ioſue, & aliorum Iudicum; inter quos etiam Prophetæ claruerunt viri excellentiſſimi. Succeſſerunt deinde Reges & alij Prophetæ in populo Dei, & non ſine cœleſti numine conſeruata eſt gens Hebræa: & prophetæ quidẽ interpretati legem, ſalubria tradidere præcepta, virtutem extollentes & vitia effulminantes, & multa per illos ſcripta ſunt diuinitus reuelata; quæ de futuris notitiam præbuere. Non tamen pau

ca perpeſſi ſunt aduerſa Iudæi cum legem Domini contemnerent, & in traditionibus Patrum non permanerent. Ceperunt eos Chaldæi & in ſeruitutem redegerunt. Et nunc Siri, nunc Arabes, nunc Aegytij in eos arma verterunt. Multæ fuerunt eorum tribulationes, multæ calamitates ac miſeriæ: ſed de omnibus liberauit eos Dominus, cum ad Deum clamauerũt, & tota mente redierunt: quia cor contritum & humiliatum non deſpicit Diuina Maieſtas. Hæc vt arbitramur communia tibi nobiſque ſunt, & in Alchorano Mahumetæo magna ex parte continentur. Verax igitur & tuo & noſtro Iudicio lex Iudæorum: verax Moyſes & Dauid, & Salomon & Iſaiſas, & Ieremias, & Ezechiel, & Daniel, & veraces omnes Prophetæ Domini: vera Iudæorum fides, qui ante Chriſtum in lege permanſerunt: mendaces omnes gentes, quæ coluerunt Idola. Notus ante Chriſtũ ſolum in Iudæa Deus. Nihil hucuſque contendimus. Concedis hæc niſi fallimur omnia. In his quæ ſequũtur diſcordia erit. Sed nos in luce ambulamus, neque offendimus ad lapidem pedes noſtros: & ne de cœtero tu quoque offendas, magnopere cupimus, & vltro ne decipiaris, lumen offerimus. Tu creatura Dei es, & ouis eius ſed errabunda extra

tra

tra caulas in alienis paſcuis, procul ab ouili Dominico letiferum capis cibum, & peſtifera aleris herba. Nos boni Paſtoris exemplo, qui relictis nonaginta nouem ouibus in deſerto, vnam quæ aberrauerat, ſecuti ſumus, teque quærimus, & in viam ſalutis optamus reducere. Dolemus te virum excellentem nobilitate, moribus Illuſtrem, geſtarum rerum gloria clarum imperio magno præditum, & pluribus naturæ dotibus eminentem, non incedere in vijs Domini, non noſſe mandata eius, non eſſe in lege ſua. Compatimur tibi, & tuorum ſubditorum infœlicitatem deploramus, qui tecum pereunt. Nec te credimus libenter errare, cuius naturam bonam eſſe confidimus. Ignorantia veri te retinet: Tuite parentes, & ſe ipſos per ignorantiam decepere, cum progenitoribus laberis. Sed timenda eſt ſcriptura quæ ait: 1.cor. 14. ignorans ignorabitur. Quod ſi cæteris in rebus præcipuam curam, exactam diligentiam, ſummum ſtudium adhibeas, ne quis fallat te, circa religionem potiſsime curandum eſt ne fallaris, in qua tanto cautiorem te eſſe oportet, quanto in ea cum maiori periculo delinquitur. Cæterarum rerum ignorantia hæc quæ ſunt temporalia in hoc ſæculo adimere poteſt. Religionis error alte-

rius

rius vita bona, id eſt animæ fœlicitatem deperdit? Quod ne tibi accidat, ſi nobis aures, & fidem præſtiteris, facile adiumento erimus. Audiſti ea quæ de veteri teſtamento diximus, nunc de nouo agendum eſt, in quo plurimum diſcordamus. Audi quæ ſubiungimus, ſic & tuę legis tenebras odio habebis vt ſperamus, & noſtram legis lucem amabis. Duo in veteri teſtamento vaticinia reperiuntur, quorum alterum eſt: Non auferetur ſceptrum de Iuda, neque dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, ſiue (vt Chaldæi dicunt Meſſias, alterum eſt quod ait: Cum venerit. ſanctus ſanctorum ceſſabit vnctio veſtra. His vaticinijs prædictum eſt in aduentu Chriſti Iudæos, & regnum amiſſuros eſſe, & Sacerdotium ſicut; & factum eſt, Regnum, quod Iudæorum fuerat, Idumæi acceperunt. Regnante nãquè Primo Herode Antipatris filio, genere Idumæo, & alienigena Chriſtus ex Maria Virgine natus eſt Dei filius, verus Deus & verus homo, qui Sacerdotium Iudæorum ad Chriſtianos tranſtulit, Petro ſibi ſucceſſore delecto, in quem Pontificis maximi poteſtatem transfudit, neque vlterius apud Iudæos paſtoralis ouium cura permanſit, dicente Domino ad Petrum: Paſce oues meas. Paſtor ipſę bonus &

 Pon-

Pontifex magnus Chriſtus: Paſtores deinceps & Põtifices Chriſtianos, nõ Iudęos eſſe conſtituit, quãuis Petrus & alij plures ex Iudæis nõ amplius Iudęi ſuum ſummũ Pontificiũ acceperunt. Atque in hunc modum Iudaica ceſſauit vnctio, & translatũ eſt ſacerdotium. Quo facto & lex ipſa translata eſt dicente Apoſtolo: Quia tranſlato Sacerdotio, nec eſſe eſt etiam vt legis translatio fiat Hebr. 7. Deus igitur qui multifarie multiſque modis olim Patribus in Prophetis locutus fuerat, nouiſſimè per filium ſuum, quem conſtituit hęredem vniuerſorum, per quem fecit & ſæcula, allocutus homines, nouam legem edidit, & noua dedit præcepta, quibus ſeruatis vitam mererentur æternam. In tempore igitur, quod in altiſsimo indiuiduæ Trinitatis conſilio ab æterno fuerat diffinitum, regnante apud Hebræos Herode, Imperante apud Romanos Auguſto, quieſcente mundo, & aduentum Domini mirabili, & inaudita prioribus ſeculis pace honorante, miſſus eſt Gabriel Angelus de cœlo qui Mariæ fœlicem conceptionem & Sacratiſſimum partum annunciaret. Sed ante præcurſor natus eſt Ioannes qui pœnitentiam prædicaret. Luc. 1. Concepit virgo de ſpiritu Sancto, vt prædixerat Angelus, & ſeruata dignitate virginitatis

filium

filium ſimul & Dominum peperit. Natus eſt Chriſtus Saluator octauo Calendas Ianuarias, & in ipſis Calendis circunciſus eſt, & iuxta vocem Angelicam Ieſus appellatus, quia ſalutem attulit humano generi. Plurima de infantia Saluatoris ſcripta ſunt, nec dubium eſt quin omnis eius ætas ſignis, & miraculis plena fuerit. Sed Eccleſiæ noſtræ grauitas, & acre Iudicium ea tantum recipit, quæ certa ſunt Apocrypha prętermittit. Duodecimus Saluatoris annus memoriam habet quia templum ingreſſus, cum legis Doctoribus diſputauit, & aliqua ex parte ſplendorem ſuæ diuinitatis oſtendit. Sed circa trigeſimum annum, fulgor ille plenius emicuit. Tunc enim baptizatus eſt à Ioanne & Iohannem ipſe baptizauit, & paterna vox audita eſt: Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui. Conuertit aquam in vinum, & innumerabilius coruſcauit miraculis. Elegit ſibi diſcipulos, quos vocamus Apoſtolos. Et circumiens regiones, & mentes hominum & corpora ſanauit ægrotantium: & faciens ipſe quę docebat; toto triennio prædicauit Euangelium. Per Iudęam, & vicinas prouincias, beatiſſima vox intonuit. Quæ vita hominum eſſę deberet, oſtendit excellentiſſime, & præcepta tum vetera innouauit,

tum noua, prioribus multum vtiliora inſtituit: abdita & obſcura quæ erant in veteri lege, multa reuelauit, & obſcuros prophetarum ſenſus aperuit, & quæ de ſe prædicta fuerant, palam expoſuit: myſterium Sanctæ Trinitatis oſtendit, & vnitatem in Trinitate monſtrauit, docens tum Patrem tum filium tum ſpiritum ſanctum diuinis honoribus proſequendum & hos tres vnum eſſe Deum. Prædixit non modo mortem ſuam, verum etiam genus mortis, & quod tertia die reſurgeret, & quod aſcenſurus in cælum, rediturus eſſet in fine ſæculi Iudicare viuos,& mortuos. Comprehenſus eſt ſicut ipſe voluit, & traditus Pilato Præſidi, qui eum neci daret. Teſtes in eum citati ſunt nec eſt inuenta mortis cauſa: quia peccatum non fecit, nec repertus eſt dolus in ore eius. Maximum crimen obiecerunt, quia filium Dei ſe fecit, & regem dixit; & propter veritatem occiſus eſt crucifixus atque ſepultus: & Iuxta verbum ſuum reſurrexit à mortuis: & quadraginta diebus cum diſcipulis commoratus, cum eos confirmaſſet, & corroboraſſet, atque in orbem ire iuſſiſſet, Euangelium diſſeminaturos tandem videntibus illis eleuatus eſt & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum aſcendit in cælum & ſedet ad dexteram Dei Patris omnipoten-

tentis; & inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & redditurus vnicuique ſecundum opera ſua. Interea ſpiritus ſanctus ab eo miſſus omnia ſuggerit Eccleſiæ quæ neceſſaria ſunt ad vitam æternam. Hæc nos Chriſtiani firmiter credimus, hæc eſt fides noſtra, quam cunctis gentibus prædicamus, & impartiri omnibus cupimus. Hæc ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus per fideles manus immutilata, & incorrupta ad nos vſque delata ſunt. Hæc vos Turcæ & Saraceni magna ex parte negatis; etſi enim Chriſtum ex virgine natum & ſanctum virum, & Dei flatum & prophetam magnum, & mirabilium operum effectorem & adhuc viuentem confiteamini; Deum tamen & Dei filium eſſe inficiamini, nec ſibi, nec ſancto Spiritui diuinitatem conceditis, & Trinitatem perſonarum in Diuinis reſpuitis, & Chriſti mortem deridetis, quem translatum & alium ſibi ſimilem loco ſuo interfectum arbitramini nec eius aduentum in extremo Iudicio expectatis: & alia non pauca Chriſtianæ legis reijcitis, & plurima creditis quæ apudnoſtros riſu digna videntur quæ non dimttemus intacta. Atque nos credimus non ſolum ex noua lege, ſed ex veteri inuitamur. Vos Mahumeti & Alcorano eius, fidem tantummodo adhibetis,

&

& hominem mortuum ſine conteſte, ſine ratione, ſine miraculis ſequimini. Nos viuo credimus viuit enim veſtro teſtimonio Chriſtus: nos Deo præſtamus aures, & ſignis & rationibus, ſacris ducimur teſtimonijs. Quod ſi nos audies monſtrabimus breuiter noſtræ legis ſplendidam lucem, & tuæ obſcuram caliginem detegemus. Sed opus eſt pijs & attentis auribus quando fidei ſublimitas attingitur, & magni Dei panduntur arcana. Sæpe iocis, & inanibus fabulis te præſentem adhibuiſti, & leuiores audiſti narrationes: non eſt cur hæc grauia contemnas, aut ea neceſſe recuſes ex quibus tua pendet ſalus. Non eſt anima nobilis cui non inſit veritatis amor, non eſt homo qui nolit ſaluus fieri. Audi ergo qui generoſus es, audi quæ te ſaluare poſſunt: Quid eſt inter Chriſtianos, Turcaſq. controuerſiæ in quo ſimul contendimus? quæ diſſidij cauſa? Sane non alius diſcordiæ fomes eſt, niſi quia circa diuinitatem non eadem ſapimus, de Patre, de Filio, & Spiritu ſancto contendimus: hoc eſt præcipuum diſſidium, quo ſublato facile omnia componentur. Attingemus hęc, & quæ ſit inter nos de diuinitate diſſenſio latius exponemus. Nos in Deo tres dicimus perſonas eſſe Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum dicitis, ſed

Deum tantummodo appellatis, & hunc vnicum eſſe dicitis creatorem cæli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt. Nulla eſt de vnitate contentio. Non latent nos verba Moyſi, dicentis in exordio legis: Audi Iſrael Dominus Deus tuus vnus eſt. Et rurſus in lege ſcriptum eſt: Exod.29. Ego ſum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti, non erunt tibi Dij alieni præter me. Et rurſus: Ego ſum qui ſum. Et ſi quæſierint nomen meum vade & dic eis, Qui eſt, miſit me ad vos. Et in cantico Exodi dicitur: Dominus omnipotens nomen eius. Quæ teſtimonia vnum eſſe Deum, & vnum Dominum manifeſte declarant, & vnam poteſtatem, & vnam naturam. Nam Deus naturæ, Dominus poteſtatis eſt nomen. Fatemur idem quod vos de vnitate diuinitatis. Hic amicitia eſt atque concordia, vobis vnus Deus eſt, & nobis vnus. Dicitis principium omnium rerum eſſe Deum, nos idem affirmamus. In quo igitur diſſentimus? Multa ſunt quæ de Deo aliter Chriſtiani dicunt, aliter Saraceni, ſeu Turcæ. Vos Deum corporeum dicitis, nos incorporeum. Vos fortuita eſſe quæ hic in terra geruntur arbitramini, nec curare de his Deus nos gubernare eum, qui creauit omnia non dubitamus. Vos Deum Patrem in diuinita-

te negatis : nos Patrem & Filium cognoſcimus. Vos Spiritum ſanctum ex Diuina maieſtate reijcitis: nos ponimus & veneramur. Mittamus alia, hæc aggrediamur in quibus plus põderis eſt. Nos Chriſtum Dei filium dicimus, vos negatis. Cur negatis? ſane quia nec vxorẽ habet Deus, ex qua filium procreare poſſet. Quod ſi vxor ei fuerit, filioſq. genuerit, mundus qui vnius imperio regitur, in plures diuiſus dominos diu ſtare non poſſet. In vnitate concordia eſt, quæ ſeruat imperia, in pluritate diſcordia, quæ maxima regna ſubuertit. Sed qui tam rudis, tam vecors, tam demens Chriſtianus eſt, qui generare Deum ex connubio, & permixtione fœminæ arbitretur? Non ſumus adeo hebetes Chriſtiani vt tantum nefas admittamus. Saracenis ſuaderi hoc poſſit, qui Deo, & corpus, & caput & manus, & cætera membra concedunt. Nos Deum ſpiritum eſſe aſſerimus, incorporeum, immortalem, æternum, & incomprehenſibilem: qui dum ſeipſum intelligit in mente ſua, verbum concipit, quod nos filium Dei eſſe dicimus: nec aliud eſt in Deo ſeipſum noſſe atque intelligere, quam Deum eſſe: nihil eſt enim in Deo niſi Deus. Deum autem cuius eſt verbum, nominamus Patrem: & proceſſum ipſius verbi, genera-

tionem Filij dicimus. Nec veritas hæc de verbo Dei apud Chriſtianos tantum illuxit: Gentiles philoſophi ante Chriſti aduentum, eadem quæ nos aſſerimus, nonnulli affirmarunt. Si quidem Platonici philoſophi in ſuis libris apertiſſime dixerunt, quod in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deũ, omnia per ipſum facta ſnnt & ſine ipſo factum eſt nihil. Et reliqua ferme omnia comprobant de verbo Dei, quæ Ioannes in Euangelio ſuo tradit, vſque ad Incarnationem verbi, quam ignorarunt: quia nondum natus erat Chriſtus, & alta legis myſteria abſconderat Deus à ſapientibus huius ſæculi, quę reuelauit paruulis. Quod igitur Platonici verbum Dei nominant, & Deum eſſe dicunt, nos filium vocamus ex Deo genitum, & Deum eſſe fatemur: nec ruinam mundi ex filij generatione timemus, quando vnus duntaxat filius eſt. & Pater, & Filius vnum ſunt, vna poteſtas, vna voluntas, vna maieſtas, nec verbum conceptum ab intellectu concipiente diſcordat. Obſcura hæc verba videbuntur: at ſi voles pręſto erunt qui lumen afferãt, & apertiſſima omnia reddant. Et tu ſolem hunc corporeum cernis, qui noctem abiens, & diem efficit rediens: hic a ſe ipſo

ſo

ſo lucis producit radios. Hæc productio, generatio quædam eſt in ſole: & radij ſolis, filij ſolis eius non inconuenienter vocantur. Quæ ſimilitudo quamuis multifarie eſt inepta: nam ſolis plures ſæpe vidimus radios, Deo vnicus tantum eſt Filius: in eo tamen conuenit, quia vna eſt, & ſolis & radiorum ſubſtantia, & vna eſt Patris & Filij Diuinitas atque eſſentia: quamuis comparatio corporalium rerum nulla ſatis cum diuinis quadrare poteſt. Sed accipe teſtimonia, & qui ratione non capis cede auctoritati. Vetus teſtamentum & Iudæis,& Chriſtianis, & Saracenis commune eſt. Eructauit (inquit Dauid ex perſona Dei) cor meum verbum bonũ. Hoc eſt quod Dei filium dicimus & vnigenitũ Patris æterni,non ex carnali coniugio,aut humano complexu, ſed ex corde Dei ideſt intellectu productum aſſerimus. Et rurſus. Filius meus es tu, ego hodie genui te. Hodie dicit, quia Deo nec heri præterijt nec cras imminet. Sed hodie ſemper adeſt,cui præſentia ſunt omnia. Iterum ante Luciferum (inquit) genui te: vt intelligas, quia non loquitur de Salamone Dauid, ſed Deus pater de filio Deo, quia ante Luciferum nemo fuit. Et in libro Prouerb. legimus: Sapientiam Dei, quæ Dei filius eſt,dicentem Prou. 8. Non-

dum erant abiſſi & ego iam concepta eram, ante montes & colles ego parturiebar. Nunquam enim Pater ſine Filio fuit, nec ſine Patre filius. Et hoc eſt quod in Euangelio inquit Ioannes: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum & Deus erat verbum. Quæ myſteria profunda & alta cum non intelligeret Arrius, nec Mahumetes negare maluerũt veritatem Dei quam ſuam ignorantiam confiteri, & ſuas ineptias imprudenter ingerere, quam aliorum ſapientiam humiliter diſcere. Stulta hæc & damnoſa pertinacia eſt. Deo enim & Prophetis eius oportet credere; & ſi quid eſt cuius rationem non capimus, debemus cum Paulo dicere: O altitudo diuitiarum ſcientiæ & ſapientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius & inueſtigabiles viæ eius. Fatentur Iuriſconſulti non omnium, quæ a maioribus ſuis inſtituta ſunt, rationem reddi poſſe, & tamen legi parendum eſſe, quia non ſine cauſa condita fuerit: quanto minus arcana Dei licet cognoſcere? plurimæ ſunt occultæ cauſæ, ad quas nulla potuit curioſitas hominum peruenire; quia ſicut oculi noctuæ ad ſolem, ita noſter intuitus ad ea quæ ſunt diuinitatis. Non eſt ergo mirandum, ſi neque generationem Filij, nec Spiritus ſan-

ꝺi proceſſionem, neque Trinitatem in di-
uinitate intellexit carnaliter homo, vel
Arrius, vel Mahumetes. Sed illud in eis
damnabile ac deteſtabile fuit, quod ſacræ
Scripturæ, diuiniſq. teſtimonijs non ac-
quieuerunt; nam quid opus eſt argumen-
tis vbi Deus ipſe loquitur? De Pythago-
ricis traditum eſt, quod in diſputando ſo-
liti erant dicere, ipſe ait. Ipſe autem erat
Pythagoras tamquam eius auctoritati nõ
liceret aduerſari: quanto minus Deo, qui
verax eſt, & omnis homo mendax? Sed
negabis hæc eſſe Dei quæ afferimus teſti-
monia. De his poſterius dicemus. Nunc
de Spiritu ſancto agendum eſt, cui tua lex
diuinos honores abrogat. Non eſt huiuſ-
modi erroris Mahometes inuentor. Arrij,
& Neſtorij, & Macedonij hæc olim demen
tia fuit, quos ſacra Patrum conſilia dam-
nauerunt; ſed eorum virus apud Aegy-
ptios, & Arabes aliquandiu latuit; & po-
ſtremo auctore Mahumete, & magiſtro
eius Sergio, late diffuſum eſt. Ne mouea-
ris dum vera loquimur, caue ne ſequaris
cœcos, diſce Spiritum ſanctum eſſe Deum,
& tertiã in Trinitate fore perſonam. Di-
ximus paulo ante Deum Patrem, dum ſe
cognoſcit, verbum concipere & Filium
gignere. Nunc quod ſequitur adijcimus
cognitioni annexam eſſe appetitiuã quan-

dam operationem, cuius principium voluntas eſt: Inter operationes vero, quas voluntas producit, præcipua eſt amare. Adhibe hic aures, & mentem erige. In Deo perfectam & abſolutam fateri cognitionem oportet, & amorem pari modo, cuius proceſſus per appetitiuam operationem exprimitur, ſicut & verbi generatio per intellectiuam: & alia eſt operatio qua intelligit, alia qua appetit. Intellectiua ex his completur, quæ ſunt quodammodo in ipſo intelligente: nam ſicut ſenſibilia in ſenſu, ita intelligibilia in intellectu dicimus eſſe. Appetitiua autem complementum accipit ſecundum quemdam ordinem, vel motum ad eas res, quæ obijciuntur appetitui, & occultum quoddam principium ſui motus habet. Ea vero quæ principio feruntur arcano Spiritus nomen acceperunt, nam & ventos ſpiritus eſſe dicimus: & in Scripturis procellarum ſpiritus appellantur, quia non apparet afflationis ſpiritus initium. Reſpirationem etiam & arteriarum motum ab intrinſeco, & occulto principio manantem, vocamus ſpiritum: atque hoc modo congruenti quadam ſimilitudine, quantum diuina humanis verbis indicari poſſunt, diuinus ipſe amor à Patre Filioq. procedens Spiritus dictus eſt. In nobis duplici ex cauſa

ſa procedit amor. Aliquando ex corporea, & materiali natura: & is plerumq. immundus eſt,& menti noxius. Aliquando ex ipſa proprietate ſpiritualis naturæ cum bona intelligibilia & rationi conuenientia adamamus: & hic purus eſt amor, & laudabilis, & animæ ſalutaris. In Deo corporalis amor ſeu materialis locum nõ habet, ſed ille tantum reperitur qui ſimplex eſt & nitidiſſimus,& puriſſimus quem Spiritum ſanctum appellamus. Nec nos intellectuali & ſancto amore quicquam proſequimur, niſi quod intellectu concipimus. Conceptio autem (vt diximus) quæ fit ab intellectu, verbum eſt, atque ita neceſſe eſt amorem ex verbo oriri. Amat enim Deus quod de ſeipſo intelligit ideſt,verbum quod concipit intelligendo. Verbum autem Dei, dicimus filium *Dei*, qui & ipſe Patrem nouit, & amat: atque ita fit, vt amor ipſe, cui ſanctus Spiritus eſt nomen ex Patre Filioq. procedat, ſitq. cum Patre & Filio pariter *Deus*. Nam ſicut diuinum intelligere eſſentiæ diuinitatis eſt, ita & amare. Et ſicut *Deus* ſe ſemper intelligit,ita & ſe ſemper amat: & omnia amat,ſuam bonitatem dum amat. Rurſuſq. ſicut *Dei* filius, qui eſt verbum *Dei* in natura diuina ſubſiſtens,Patri coæternus perfectus & vnus *Deus* eſt, ita &

Spi-

Spiritus Sanctus *Deus* eſt Patri & Filio coæqualis & coæternus. Et quia omne quod ſubſiſtit in natura intelligibili apud nos perſona dicitur, apud Græcos ὑπόστασις conſequens eſt vt tres perſonas in diuinitate ponamus, quia tres ſunt ſubſiſtentes, Pater, & Verbum, & Spiritus ſanctus; neque has perſonas dicimus eſſe per eſſentiam diuerſas, ſed per ſolas relationes diſtinctas, quæ ex proceſſione Verbi & amoris proueniunt. Atque in hunc modum Chriſtiana religio diuinitus illuſtrata, diſtinctas tres perſonas confitetur in diuinis non tres Deos ſicut Mahumetes falſo opinatus eſt: ſed Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnum eſſe ab æterno Deum aſſerimus: nec tamen ipſum Patrē, qui Filius eſt, nec Filium qui Pater eſt, nec Spiritum ſanctum qui Pater eſt aut Filius. Vna eſt enim Patris, & Filij, & Spiritus ſancti eſſentia, in qua non eſt aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus: quamuis in perſonis, alium Patrem, alium Filium, alium Spiritum ſanctum diuina docente auctoritate, dicamus. Nec ſimilitudo in his quæ creata ſunt ſummæ deeſt Trinitati. Inuiſibilia Dei (ſicut Apoſtolus ait) per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Sempiterna quoque virtus eius ac diuinitas relucet, quippe in

ani ma

anima noſtra, quæ diuinæ Trinitatis eſt imago. Eſt enim anima noſtra ſubſtantia quædam incorporea, & ratione prædita & actus quidem ſiue forma organici corporis quæ dum corpus mouet, & regit ſui meminit,ſe intelligit,& ſe diligit: quibus in rebus quædam apparet Trinitas memoriæ,intelligentiæ,& amoris. Tria hæc ad ſeipſa reperiũtur, quia non eſt amor ſine memoria, nec memoria ſine notitia. Nam quis meminit aut amat quod neſcit? Inſeparabilia ſunt hæc à ſemetipſis, & tamen quodlibet eorum,& ſimul omnia vna eſſentia ſunt & vna vita in anima vna.Differunt tamen quia memoria non eſt intelligentia vel voluntas, nec intelligentia voluntas ſiue amor. Quod ſi hæc diligenter inſpicias, inuenies ſummæ illius Trinitatis atque vnitatis veſtigium,& imaginem quandam qnamuis imparem. Quicumq. enim ſempiternam & incommutabilem naturam per memoriam reminiſcitur, intuetur per intelligentiam, amplectitur per dilectionem. Profecto reperit in ſemetipſo ſummæ Trinitatis imaginẽ, non tamen omnino ſimilem, ſed qualemcumq. ita vt in ſimilitudine magna inueniatur diſsimilitudo.Etſi enim homo meminit,intelligit,& diligit, non tamen memoria eſt,nec intelligentia, nec dilectio,
ſed

ſed ſunt hæc in eo & in vna ſubſtantia, nõ ſicut accidentia in ſubiectis quæ poſſunt abeſſe, ſed ſubſtantialiter exiſtunt in anima, & vnus homo eſt qui habet hæc tria, non ipſe eſt hæc tria. In ſimplici vero natura, quæ Deus eſt quamuis vnus ſit Deus, tres tamen perſonæ ſunt, vt dictum eſt, & ipſe Deus eſt hæ tres perſonæ. Sed illud ſatis ad rem noſtram eſt, quia tria hæc aliquo modo vnum ſunt. Reperitur & ſub alijs nominibus, & alio modo in noſtra natura illius ſummæ & ineffabilis Trinitatis imago. Nam mens & notitia eius, & amor tria quædam ſunt: mens enim nouit ſe, & amat ſe, nec amare ſe poteſt niſi etiam nouerit ſe. Duo quædam ſunt mens & notitia eius: Duo etiã ſunt mens & amor eius. Cum ſe nouit mens & ſe amat, manet Trinitas: ſcilicet mẽs amor, & notitia. Et hæc tria quamuis diſtincta inuicem ſint, vnum tantum eſſe dicuntur, quia in anima ſubſtantialiter exiſtunt: & eſt ipſa mens quaſi parens, & notitia eius quaſi proles eius. Mens enim cum ſe cognoſcit notitiam ſui gignit, & eſt ſola parens ſuæ notitiæ. Tertius eſt amor, qui de ipſa mente & notitia procedit, dum mens cognoſcit ſe, diligit ſe: non enim poſſet ſe diligere, niſi cognoſceret ſe: amat enim placitam prolem notitiam ſuam. Et ita

amor

amor quidam complexus eſt parentis & prolis: nec minor eſt proles parente, cum tantam ſe nouerit mens quanta eſt; nec minor eſt amor parente, & prole, ideſt mente & notitia. Conſiderat hæc rationalis homo, & videns tria in vna eſſentia concurrere, extendit ſe ad contemplationem Creatoris, & intelligit vnitatem in trinitate, & trinitatem in vnitate, & vnũ Deum colit, vnam eſſentiam, & vnum principium ſicut Patriarchæ & Prophetæ, atque Apoſtoli tradiderunt. Sed audiamus iam tandem ipſos, & diuinæ legis auctoritatem, & teſtimonia in medium afferamus ſine quibus vana eſt omnis argumentatio. Deum Patrem omnes ſacræ litteræ confitentur, & Dei nomen paternitatem ad omnia refert. Etſi Filium dicimus, non poſſumus Patrem negare. De Filio adducta ſunt teſtimonia legis ergo & Pater oſtenſus eſt, ſicut & Saluator ait: Io. 14. Philippe qui videt me videt & Patrem meum. Nunc de Spiritu ſancto quod cœpimus proſequendum eſt. In Geneſi 1. legimus, Quia Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Quis tunc Dominus niſi Deus fuit, & cuius Spiritus niſi Dei? Et quomodo Dei ſpiritus niſi Deus? Deus eſt quicquid Dei eſt, nec aliquid illi immixtum eſt. Incompoſitus eſt, ſimplex eſt,

&

& purus Deus. In Iob 33. ſcriptum e
Spiritus Domini fecit me, & ſpiraculu
omnipotentis Dei viuificauit me.
ſunt hæc opera non hominis. Quis fec
hominem niſi Deus? eſt igitur ſpiri
Domini, propter quod dictum eſt in Pſal.
Spiritus Domini repleuit orbem terra
& hoc quod continet omnia ſcientia
habet vocis. Quis hic Spiritus niſi De
quis impleat orbem niſi Deus, cui cæl
ſedes eſt, & terra ſcabellũ pedibus ei
Et apud poetas Deum ire per omnes ter-
ras, tractuſq. maris, cœlumq. profundum,
traditum eſt. Et rurſus: Eſt ne ſedes Dei
niſi terra, pontus & aer, & cælum, & vir-
tus? Propter quod recte ait Dauid Pſal.
138. Quo ibo a ſpiritu tuo? Oſtendẽs non
eſſe locum in quo poſſet fugere ſpiritum
Domini qui eſt vbique. Eſſe autem vbi-
que, implere & continere mundum ſoli
Deo tributum eſt. Deus igitur ſanctus
Spiritus eſt, qui hæc præagit, & futura
prænoſcit & prædicit, ſicut ſcriptum eſt
Reſponſum, accepit Simeon a Spiritu ſan-
cto, quia non moreretur niſi videret Chri
ſtum Domini. Non eſt cur Deum nege-
mus, qui Dei efficit opera. Non igitur ſo-
lus Pater Deus eſt, neque ſolus Filius, ſe
Spiritus ſanctus cum Patre ſimul, & Fili
Deus eſt. Quia non aduerſatur ration

trini-

trinitas perſonarum in vnitate Diuinitatis, quemadmodum ſuperius oſtenſum eſt. Sed iam Trinitatem ipſam ex ſacris Codicibus demonſtremus & Moyſen ante omnes audiamus, cuius hæc ſunt verba in capite libri, quem Geneſim noſtri vocāt: In principio creauit Deus cœlum & terrā. Terra autem erat inanis & vacua, & ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Tria commemorat, Deum, principium, & ſpiritum. Ideo in Deo Patrem intelligimus: in principio, Filium: in ſpiritu Domini, Spiritum ſanctum. Et accipiatur principium hoc in loco pro Filio, ſicut in Pſalmis Pſ. 109. de ſuo filio dicit Deus: Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus Sāctorum ex vtero ante Luciferum genui te. Atque ita in exordio naſcentis mundi, trinitas ipſa in diuinis perſonis adducitur. Hic ſi placeret interſeri poſſet de Heloenim ſecundum Hieronymum ad Marcellum. Tentans diabolus primos parentes, interpoſito ſerpente & ſuadens, vt edāt de ligno prohibito: Eritis (inquit) ſicut dij ſcientes bonum & malum. Quod perinde accipiendum eſt, ac ſi diceret: Eritis ſicut Diuinæ perſonæ, quibus ignotum eſt nihil. Et cum eijceretur Adam de paradiſo, inquit Dominus: Ecce Adam factus eſt ſicut vnus ex nobis, quibus nobis?

bis? Patre ſcilicet, & Filio & Spiritu ſancto. Sed manifeſtius eadem Trinitas oſtenditur cum dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Cum ait faciamus, & noſtram, plures perſonas inducit. Cum dicit, imaginem, vnitatem diuinitatis oſtendit. Nec ſolitarius eſt cum dicit, faciamus: neque aliena a ſe loquitur, qui noſtram ait. Duo ſunt pluralia verba, faciamus & noſtram, vt videatur Pater cum Filio, & Spiritu ſancto miſcere ſermonem, quod non ſono vocis, ſed intellectu expreſſius eſt. *Dixerat*, creauit Deus cœlum & terram; Deus & creauit, ſingularia ſunt, quia vnus eſt Deus, & vna diuinitatis eſſentia ſubiungitur, faciamus, & noſtram, vt pluralitas in perſonis intelligatur. Idem & Pſalmiſta canit Regius, dum ait: Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Quid manifeſtius dici potuit? In conditione cœlorum, tres perſonæ concurrunt *D*ominus, Verbum, & Spiritus. *D*ominus Patrem exprimit, in Verbo Filium accipimus: Spiritus is eſt quem ſanctum vocamus. Et rurſus Propheta, vt trinitatem perſonarum in diuinitate cognoſcas, ter Deum prouocat in benedictione, Pſal. *66*. Benedicat nos (inquit) Deus noſter, benedicat nos Deus,

&

& metuant eum vniuerſi fines terræ. Trina Dei confeſſio Trinitatē exprimit perſonarum, & cum ſubditur; metuant eum omnes fines terræ, vnitas aperitur Diuinitatis. In Pſal. quoque 44. Multum expreſſe Trinitatem innuit, cum dicit Filio: Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi. Et poſtea ſubdit: Propterea vnxit te Deus Deus tuus: ideſt Pater, & Spiritus ſanctus, & cum ſequitur, præ participibus tuis: myſterium quoque Incarnationis aperit, de quo ſuo loco proſequemur. Et Iſaias 6. in viſione ſua clamantia introducit Seraphim: Sanctus ſanctus ſanctus Dominus Deus ſabaoth. Ter ſanctus ad tres perſonas refertur; & ſemel Dominus, & ſemel Deus dicitur: quia vnus eſt Dominus, & vnus eſt Deus. Et rurſus idem vates ex perſona Chriſti loquitur & dicit: Dominus meus miſit me, & Spiritus eius, Dominus meus (inquit) ideſt Pater meus, miſit me, ſcilicet Filium: & ſpiritus eius qui eſt ſanctus Spiritus. Quis hic non intelligat Trinitatem? Non latuit Prophetas hoc myſterium. Poſſent & alia plura huiuſmodi teſtimonia ex veteri Teſtamento afferri, quæ Trinitatem plane oſtendunt; planius tamen locutus eſt in Euangelio Dominus, qui cum in orbem mitteret Diſcipulos: Euntes (inquit) do-

cete omnes gentes, & baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Tres nominauit perſonas. In nomine, dixit, nō in nominibus, vt eſſentiæ vnitatem in perſonarum Trinitate monſtraret. Et Ioannes Euangeliſta, qui de pectore Domini veritatem hauſit, in Epiſtola ſua Tres (inquit) ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt. Et Apoſtolus Paulus Rom. 11. Miſit (inquit) ſpiritum filij noſtri in corda noſtra. Et alibi: Spiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum habitat in nobis. Et iterum: Ex ipſo (inquit) & per ipſum & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria. Ex ipſo dicit propter Patrem: & per ipſum propter Filium: in ipſo propter Spiritum ſanctum. Non dicit ex ipſis aut per ipſos, ſiue in ipſis; nec ipſis, ſed ipſi gloria, inquit, vt trinitatem ſimul & vnitatem cognoſceremus. Atque his teſtimonijs, & auctoritatibus illuminata eſt deſuper Chriſtiana Religio. Summa enim fiducia confitetur, & prædicat vnum Deū eſſe, qui eſt cauſa cauſarum, principium, & finis omnium rerum, & omnis auctor creaturæ, & ſummum bonum, & nihilominus tres perſonas in Deo recognoſcit, & Trinitatem in vnitate veneratur: cui qui aduerſatur, ſalutis expertem ſe reddet, &

am-

Digitized by Google

ambulat in tenebris & veritas non eſt in eo. Tu vero ſi ſapias de tenebris emerges: & candida luce perfuſus, ſacratiſſimam Trinitatem & cognoſcendo coles, & colendo cognoſces. Nec aduerſaberis ſacroſancto Euangelio, in quo legitur: Verbum caro factum eſt. Negat tuus legifer Incarnationem Verbi. Nam cur (inquit) factus eſt Deus homo, & in ligno crucis paſſus, qui alio modo genus humanum redimere poterat? Negat tua lex Chriſti necem, & alio ſuo loco interfectum exiſtimat: nec Deum incarnatum cognoſcit, neque crucifixum aut mortuum. Nos vtrumq. prædicamus, quia factus eſt Deus homo, & paſſus eſt, & propter ſalutem hominis hæc facta eſſe teſtamur. Ait enim de ſeipſo Dominus: Venit Filius hominis ſaluare quod perierat. Conſtabat primi parentis errato, omnes homines culpa teneri: clauſa erat paradiſi porta, nec mortalibus patebat in cœlum aditus. Decebat ſummam Dei bonitatem, hominē, qui ceciderat reparare, nec miſerum eſſe perpetuo ſinere, qui ad beatitudinem perfruendam creatus fuerat. Sed obſtabat iuſtitia Dei, quæ pro peccato ſatisfactionem exigebat. Dignus erat infinita pœna, qui maieſtatem offenderat infinitā. Nec homo tanti erat, vt infinitam poſſet

redimere culpam. Stabat hinc Diuina iuſtitia vltionem petens, illinc diuina bonitas miſerandum eſſe contendens. Audienda fuit vtraque vox, quia vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas. Quare & ſi poterat *Deus* aliter humanæ imbecillitati conſulere (eſt enim omnipotens) hic tamen conuenientiſſimus fuit modus quem elegit, vt aſſumpta humana natura, ipſe pœnas ſolueret. Factus eſt *Deus* homo, vt homo fieret *Deus*: Veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cœlo proſpexit. Coniuncta eſt humanitas diuinitati, vt acciperet de plenitudine bonitatis quod ſuæ defectum ſuppleret infirmitatis. Fuit hic modus ſaluandi humani generis diuinæ bonitati conueniẽs. Satisfactum eſt iuſtitiæ ſimul, & miſericordiæ, ſatisfactum eſt amori & odio. Placuit hoc diuinæ potentiæ, quæ omnem defectũ noſtrum ſua virtute ſuperat. Placuit & ſapientiæ quæ nihil fruſtra, nihil non decenter, ac conuenientiſſime facit. Et licet neceſſitate abſoluta, qua neceſſarium dicimus, ſine quo aliud eſſe non poteſt Incarnatio Verbi neceſſaria non fuit; eo tamen modo quo neceſſarium accipitur id, quo conuenientius & congruentius perueniatur ad finem dicere nõ pudet ad reparationem hominis Incarnationem filij

Dei

Dei neceſſariam fuiſſe. Ego ſum Deus, ego ſum Dominus, & non eſt alius abſque me Saluator, ex perſona Chriſti (inquit) Iſaias, quia non poterat homo ſaluare ſeipſum, cur neceſſarium fuit vt homo fieret Deus, & Deus ſaluaret hominem. Propter quod pulcherrime, & ad propoſitum aptiſſime, inquit, ex noſtris Profeſſoribus vnus in hunc modum, de myſterio diuinæ Incarnationis: Suſcipitur a maieſtate humilitas, a virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad deponendum conditionis naturæ debitum, natura inuiolabilis eſt vnita paſſibili. Deuſq. verus & homo verus in vnitate reperitur, vt quod noſtris remedijs congruebat, vnus atque idem hominum, Deiq. mediator & mori ex vno & reſurgere poſſet ex altero. Niſi enim eſſet verus Deus non afferret remedium: niſi eſſet verus homo non præberet exemplum. Intelligis quam conuenienter filius Dei carnem aſſumpſerit, vt Deus & mortem obierit vt homo. Sed quæris teſtimonia antiquæ legis; non negabimus preſto sũt: Ecce (inquit Iſaias) Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod interpretatur nobiſcum Deus. Quomodo nobiſcum Deus eſt? niſi quia Verbum caro factum eſt & habitauit in nobis. Et iterum

rum eiuſdem Prophetæ verba ſunt: Puer natus eſt nobis & Filius datus eſt nobis, cuius imperium ſuper humerum eius, & vocabitur nomen eius Admirabilis, conſiliarius, *Deus* fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. An non hic myſterium Incarnationis plane oſtenditur? Et quæ tunc futura erant tanquam præterita manifeſtantur? Puer (inquit) natus eſt nobis, quia natus eſt in humana prauitate; & datus eſt Filius quemadmodum Ioannes ait: Quia ſic *Deus* dilexit mundum, vt filium ſuum daret vnigenitum. *Datus* eſt Chriſtus ex diuinitate, natus ex humanitate, natus ex virgine. Cuius imperium ſuper humerum eius: quod eſt imperium ſuper humerum eius: quod eſt imperium Chriſti niſi lignum crucis in quo pependit, mundum vicit aereas poteſtates debellauit, & ſubacto, triumphatoq. diabolo, regnum ſuum potenter intrauit. Oportuit enim Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam, vt inquit ipſe in Euangelio Lucæ. Imperium igitur ſuper humerum eius fuit: quia crucem geſtauit humeris: quamuis eo fatigato Simon Cyreneus angariatus ſit eam tollere. *Dicitur* admirabilis propter ſigna & prodigia, quæ fecit, lumen cœcis, auditum ſurdis, claudis ambulationem, debilibus fortitudinem,

&

& mortuis vitam reſtituens? Conſiliarius appellatur, propter Euangelica conſilia, quæ adiecit antiquæ legi. *D*eus aſſeritur, ne putares purum hominem natum; nam *D*eus humanæ naturæ coniunctus eſt. Fortis quia ſpoliauit infernum, & portas aereas confregit, & vectes ferreos diſſipauit. Pater futuri ſæculi, quia cœlum aperuit electis, & regnum homini præparauit æternum poſt hanc vitam in cæleſti Hieruſalem. Princeps pacis, quia nato Chriſto, clauſum eſt apud Romanos templum Iani, & mira pax exorta eſt: & gloria in excelſis *D*eo cantauerunt Angeli & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Oſtendit & alio loco idem Iſaias 45. incarnationem Verbi, dicens: *D*ominus enim Iudex noſter, *D*ominus Legifer noſter, *D*ominus Rex noſter, ipſe veniet, & ſaluabit nos, quod perinde accipiendum eſt, ac ſi dicat carnem accipiet, & mortem pro nobis ſubibit. Et rurſus vere tu es *D*eus abſcōditus, Deus Iſrael Saluator. Abſconditus (inquit) quia in carne latuit ſaluator Iſrael, quia ſua morte noſtram mortem redemit. Et ne putes temporalem eſſe ſalutem ſaluationis genus addidit: Iſrael ſaluatus eſt (inquit) in *D*omino: ideſt in virtute *D*omini. Et ſubdit ſalute æterna: quam conſecuti ſunt om-

nes, qui ex Iſrael Chriſto crediderunt. Apertiſſimum teſtimonium eſt Iſaiæ. Sed audi Ieremiam 23. ſua ſunt hæc verba: Ecce dies venient, dixit *D*ominus, & ſuſcitabo germen iuſtum ex ſemine *Dauid*, & regnabit Rex, & ſapiens erit, & faciet iudicium: & in diebus illis ſaluabitur Iuda, & habitabit Iſrael confidenter: & hoc eſt nomen quod vocabunt eum *Deus iuſtus*. Conſidera verba & attende myſteria. Suſcitabo (inquit) germen iuſtum, ideſt Chriſtum ſanctum, & iuſtum ex ſemine Dauid ſecundum carnem: quia ex proſapia regia, & ſanguine *Dauid* Maria mater Domini nata eſt. Et regnabit Rex. quomodo regnabit? Sane quemadmodum ipſe apud Matthæum in Euangelio dicit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*, quod eſt Regem eſſe. Et ſapiens erit, ſapientia creata ſcilicet, quę hominis eſt, & increata quæ Dei eſt, & quæ eſt ante ſæcula. Et faciet iudicium, diſcretionis ſcilicet, & diſcuſſionis; nunc diſcretionis, dum eligit ex mortalibus quos vult, & alios ſuo arbitrio dimittit: & in fine ſæculi diſcuſſionis, quando reddet vnicuique ſecundum opera ſua. In diebus illis ſaluabitur Iuda: ideſt quicunq; crediderint & baptizati fuerint ſalui erunt. Et habitabit Iſrael confidenter, in ſtatu Eccleſiæ

trium-

triumphantis. Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum, *D*eus iuſtus: vt ſcias quia Chriſtus ex ſemine Dauid natus eſt, non ſolum homo, ſed etiam *D*eus eſt: nec alteri quam Chriſto hæc verba conuenire poſſunt. Accedat & alius Propheta Baruch nomine, quid ille ait: Hic eſt: (inquit) Deus noſter, & non æſtimabitur alius aduerſus eum: hic adinuenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt & cum hominibus conuerſatus eſt. *D*ocent hæc omnia incarnationem Verbi, & hominem factum Dei filium manifeſtant. Nunc de morte audi, & eos contemnito, qui Chriſtum volunt eſſe translatum, & nondum mortuum, ſed incredibili dementia circa diem ſupremũ iudicij cum omnibus Angelis interficiendum putant. Et nefandam audaciam & ſtultitiam alias inauditam dimittimus: Angelos quorum incorporea ſubſtantia eſt & immortalis: Chriſtum interfectum negant & aiunt interficiendum. At *Da*uid Pſal. 68, ex perſona Chriſti: Quæ non rapui tunc exoluebam (inquit) quia non peccauit & pœnas dedit, pro alieno delicto mortem ſubijt. Quod manifeſtius Iſaias 53. oſtendit, dicens: Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros

ipſe

ipſe portauit: ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. omnes enim nos quaſi oues errauimus, & vnuſquiſq. in via ſua declinauit: & Deus poſuit ſuper eum iniquitatem, expiandis omnium noſtrum. Et ſubditur: Oblatus eſt quia ipſe voluit, & nō aperuit os ſuum. Et paulo poſt: tradidit in mortem animã ſuam, & cum ſceleratis deputatus eſt: ipſe multorum peccata tulit, & pro tranſgreſſoribus rogauit. Si vidiſſet Propheta paſſionem Chriſti, vix potuiſſet apertius loqui. Nec Ieremias tacuit tormenta Domini, qui eum ex ligno crucis ita loquentem inducit. O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus. Et ipſe Saluator de ſe ait: Ecce aſcendimus Ieroſolimam, & filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget. Et iterum alibi: ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Et ne de morte dubites, ſcribit Euãgeliſta Io. 3.

Cum accepiſſet Ieſus acetū, dixit conſummatum eſt, & inclinato capite emiſit ſpiritum. Prophetæ Chriſtum moriturum, & a mortuis reſurrecturum prædixerunt: Euangeliſtæ & obijſſe in cruce, & ſepultum reſurrexiſſe tertia die affirmant. Certa res eſt, nihil ambiguitatis habet, veritati omnia conſonant. Reſurrexit Dominus aſcendit in cœlū, & venturus eſt iterum vt faciat iudicium in fine ſæculi. Tua lex non recipit, quia non ſapit de Chriſto, quæ ſapere oportet. Cuius alterum aduentum non ſolum Euangelium, ſed antiqui etiam Vates oſtendunt; ſicut paulo ante de Ieremia diximus. Conteſtis eius eſt Daniel, dicens: Ecce in nubibus cœli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & ſequitur: Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, & omnes populi tribus, & linguę ſeruient ei quibus in verbis viri doctiores iudiciū Chriſti facile inueniunt, in fine mundi. Et ipſe Chriſtus de ſeipſo loquitur: Dico vobis quod vos, qui ſecuti eſtis me in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede Maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et in actibus Apoſtolorum legimus, conſtitutum eſſe Chriſtum à Deo Patre viuorum & mortuorum iudicem. Hæc nos de Deo ſenti-

mus, hæc & firmiter credimus, hæc ſalubriter prædicamus; æternam vitam promittentes omnibus qui Chriſto credunt, & in Trinitatis nomine baptizati opera faciunt Euangelio digna. Quæris quæ ſit iſta vita æterna, quid agat illic homo, qua voluptate lætetur & quam beatitudinem aſſequatur. Reſpondemus cum Euangelio Ioannis 17. Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Summa tibi fœlicitas erit videre Deum in ſua natura, & eius perfrui bonitate. Gaudio noſtræ mentis hinc ſatiabimur, hinc implebimur, hinc ſumma fœlicitas erit hærere Deo, & Deũ cognoſcere. Videmus enim nunc per ſpeculum (vt ait Apoſtolus) tunc facie ad faciem, & in nubilo teſte Iob: In facie Domini videbimus lumen; & ſatiabimur cũ apparuerit gloria eius: & erimus ſibi ſimiles, vt ait Ioannes. Nec oculus vidit (inquit Iſaias) nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ promiſit Dominus diligentibus ſe. Et Apoſtolus non eſſe condignas paſſiones huius ſæculi dicit ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Tua lex in alia vita flumina lactis & mellis, & vini promittit & cibaria delicata, & vxores multas, & concubinas, & virginum coitus, & Angelorum in tur-

pibus

pibus obſequijs miniſteria, & quicquid caro depoſcit. Bouis hæc paradiſus, & Aſini potius, quam hominis eſt. Nam quis mortalis eſt, hominis habens faciem qui per omnẽ vitam ſuã corpori ſeruiat? quis non aliquando in mentis receſſum abit, quis non paſcit intellectum aliquando & a ſenſibus recedit ſpeculando? An non eſt honoris & gloriæ voluptas multo iucundior, & diuturnior, quam cibus ipſe vel potus? Bibit ſapiens, atque edit vt viuat. Tua lex ideo vitam appetendam homini exiſtimat, vt edat & bibat. Sicut in hoc ſæculo carneus fuit legifer tuus, ita & in futuro carni ſtudendum putauit: neque curauit ſatiare mentem, cui omne ſtudiũ fuit implere ventrem: atque in ea re ſummum bonum eſſe putauit, quod neque gentiles Philoſophi pręter paucos, admiſiſſent inter quos ſumma fuit de ſupremo bono diſſenſio. Alij in doloris priuatione fœlicitatem poſuerunt, vt Didonius: Alij in honeſtate voluptati coniuncta, vt Calipho, & Synomachus: alij in ſcientia, vt Herilus: alij in ſola virtute atque honeſtate, vt Zenon & Stoici: alij in bonis animi & corporis & fortunæ, vt Ariſtoteles, & Peripatetici. Soli Ariſtipus & Epicurus, & eorum ſchola ſummum bonum in voluptate locauerunt; atque his tua lex con-

Digitized by Google

conformis eſt, qui fex omnium Philoſophorum, & fœtidum fuere cœnum. Nec tamen in illo errore fuerunt vt hanc fœlicitatem in alio ſæculo expectarent, quibus futuræ vitæ ſpes nulla fuit mortalem animam exiſtimantibus. Noſtri Philoſophi ſummum bonum nec in terra, nec in ſenſu, ſed in cœlo & in Deo quærendum cenſent, & eo ſatiandam mentem exiſtimant, Et natura inſtituit nos, vt cœlum aſpicientes, eo votis omnibus aſpiremus, ſicut eſt illud Poëticum: Os homini ſublime dedit, cœlumq. videre iuſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus. Quis neſcit finem his præſtare, quæ ſunt ad finem ſomnia hæc corporea oblectamenta eo reperta ſunt, vt ſpes hominis conſeruari & in ſuũ finem, qui eſt Deus per hæc adduci poſſet. Quis aut ederet, aut biberet, aut procreandis liberis operam daret, niſi eſſet in his aliqua delectatio? At hęc non eſt finis hominis, qui ad Deum factus eſt & niſi ad Deum veniat nunquam quieſcit; nec per carnales delectationes ad Deum ipſum peruenitur: ſed quanto his magis immerſus eſt homo tanto eſt ab ipſo Deo remotior. qui tanto aliquando eo beatior exiſtit, quanto Angelicæ diuinæ naturæ magis ac magis adhæret: nec curat carnalia deſideria qui, qui bonis fruitur ſpiritualibus.

bus. Sicut ignis & aqua ſimul eſſe non poſſunt, ſic delitiæ ſpirituales carnalibus non cohęrent: trahunt illæ ad ſe humanam naturam, & totam in ſe rapiunt, neque ſentire ſinunt quæ caro appetit. Guſtato ſpiritu deſipit omnis caro, vt inquit vnus ex noſtris. Tua lex in paradiſo voluptates admittit, quas nec Solon, nec Lycurgus permiſit in terra. Quot fœditates de cibo & potu & alijs voluptatibus oriuntur, quas in paradiſo nefas fuerit nominare? aut enim gignerentur ſine fine homines, & implerent omnia nunquam morituri: aut fruſtra eſſet permixtio maris & fœminæ ſine fructu, quæ etiam in hoc mundo damnatur. Dicis quid ergo fœminis opus eſt, ſi non eſt coitus? Dicimus & nos; quid opus eſt coitu ſi non eſt generatio? Propter voluptatem dices. At hæc fœda voluptas eſt, & indigna, quæ paradiſum non ingreditur. Nam quomodo illic permiſſa erit hæc turpitudo, quæ hic tanquam obſcœna prohibetur? & tantum propter ſobolem, aut euitandi maioris mali cauſa permittitur? Hippocrates diuinę vir ſcientiæ, venereum coitum partē eſſe quandam morbi deterrimi exiſtimabat, quem noſtri comitialem dixerunt. Quis igitur habens aliquid humani pudoris (vt verbis cuiuſdam Gentilis vtamur)

vo-

voluptatibus iſtis duabus coeundi, atque comedendi, quæ homini cum ſue atque cum aſino communes ſunt, gratuletur? Non ſunt hæc, quæ pia mens in cœlo requirat. Dicis iterum. Igitur non erit plena fœlicitas in paradiſo, ſi aliquod defuerit oblectamenti genus. Ergo vt exiſtimas, cum varijs rebus oblectentur homines, ſaltatione, venatione, piſcatione, ludo, lucro, canto, cibo, potu, venere, & alijs quampluribus eadem omnia in paradiſo tuo requires, & cum Virgilio dices: Quæ gratia currum, armorumq. fuit, viuis quæ cura, nitentes paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos. Vana hæc Philoſophia eſt, quam nulla vnquam Ciuitas bene inſtituta recepit. Nos (vt diximus) mentis gaudia, & ſpirituales delitias quærimus. Beatitudo noſtra quam expectamus in altera vita, eſt ipſa Dei viſio, qua nihil optabilibus inueniri poteſt. Videbit enim beatus animus, & quæ ſunt in cœlo, & quæ ſub cœlo. Quid erit quod eius aſpectum fugiat, qui videbit videntem omnia? Quæ nunc videntur obſcura de Deo, de Trinitate, de Incarnatione Verbi, de proceſſione ſancti Spiritus, de Sacramentis Eccleſiæ, de cæteris arcanis tunc aperta erunt & manifeſta: nullum deerit oblectamentum, nihil requiret

vltra

Digitized by Google

vltra plenus animus. Nam quid pleno opus eſt? nihil illi deeſt, qui nihil cupit. Deſideria noſtra implebit optimus, ac maximus Deus in quo omnia bona inſunt, nec vllũ cupiditatibus noſtris relinquet locũ. Erit Deus omnia in omnibus, q. ſine fine videbitur ſine fine amabitur, ſine defatigatione laudabitur. Quæ lingua dicere vel qui Intellectus capere ſufficit illius Ciuitatis ſupernæ quanta ſint gaudia, Angelorum choris intereſſe, cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſſiſtere præſentem Dei vultum cernere, incircumſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici incorruptionis perpetuæ munere lætari: neque illic beatitudo humani corporis in epulis erit, aut in vino, aut in coitu. Ex redundantia beatitudinis animæ glorificabitur corpus ipſum, & ſimilitudinem eius induet. fulgebit tanquam ſol in conſpectu Dei, teneritati eius nulla reſiſtet materia, leuitas & agilitas infinita ſpacia in ictu oculi permeabit, nihil erit quo amplius lædi poſſit: inuiolabile erit & impaſſibile, more animæ, & ita totus homo exultabit, & dicet cum propheta: Cor meũ & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Nec fruſtra erit differentia ſexuum, aut artus reliqui ſuperfluent. reſurgent viri & fæminæ

integris membris, & non ſolum in ſpecie ſed in ipſo indiuiduo humanæ naturæ perfectio reintegrabitur: nec tamen animales operationes aderunt, nec commixtio maris & fœminæ, quia ceſſabit cauſa propter quam fuerat introducta. Erit enim completa multitudo hominum à Deo pręfinita, nec vllus erit carnalis appetitus, nec pulſabit tentatio Inimici, non patebit inſidiæ locus: cum peruentum fuerit ad triumphum pax ibi inconcuſſa, & quies & ſumma concordia vigebit. Vides inter tuam & noſtram Beatitudinem, quantum intereſt. noſtra fœlicitas nobiliori hominis parti, id eſt animæ reſpondet: tua viliori, id eſt, corpori. Noſtra mentalis eſt tua carnalis: noſtra fulgens & nitida tua obſcura & fœtida: noſtra cum angelis & ipſo Deo communis eſt, tua cum ſuibus & alijs pecoribus: noſtram docti omnes Philoſophi laudant, tuam vituperant: noſtra cælo digna eſt, tua etiam in terra repræhenditur. Sed dices in ſacris etiam codicibus conuiuia reperiri quæ futura videtur in cęleſti Ieruſalē potu ciboque plena. Inquit enim Iſaias 29. faciet Dñs exercituum omnibus populis in mōte hoc conuiuium pinguium. Et in ſapientia legimus Prou. 9. Miſcuit vinum, & poſuit menſam. Et Iterum: venitè & comedite panem

nem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis. Et in Eccles. Cibauit illum Deus pane & vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ potauit illũ. Et Dominus apud Lucã: Luc. 22. Ego (inquit) diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Omnia hæc & his ſimilia, ſpiritualem habent intelligentiam: quia de menſa ipſa ſapientiæ non corporalis vel cibus vel potus aſſumitur ſed mentalis, qui ſuauiſſimus eſt ac mundiſſimus: & hic eſt quem nos expectamus in futuro ſæculo. Tanto eſt igitur noſtra dignior quam tua fœlicitas, quanto nobilior, & diuinæ Beatitudini propinquior. Sed attingamus nonnullas alias tuæ legis ineptias, quæ tum ſacris litteris aduerſantur, tum Philoſophicas rationes excludunt. Dicit legifer tuus, quod tetigit eum Deus manu ſua inter humeros & vſque ad medullam dorſi eius penetrauit frigus. Quod perinde eſt ac ſi corporeum eſſe Deum affirmet; quia tactus non eſt niſi per corpus. Nos incorporeum dicimus Deum Ait enim Ieremias ex ore Dei. Ier. 24. Cælum, & terram ego impleo, quod non poſſet fieri ſi corporeus eſſet. Et propterea dicit in pſal. Dauid: ſpiritus Domini repleuit Orbẽ terrarum. Spiritus (inquit)

 Domi-

Domini, non corpus Domini. Et Ioannes in Euangelio, ſpiritus eſt Deus. Philoſophi Deum purum actum eſſe dicunt, principium omnium rerum, naturę omnino ſimplicis, & æternæ. Quod ſi corporeus eſſet, eſſet compoſitus ex Elemētis, aut alia materia: & poſterior ſuis partibus, neque ſimplex, neque purus, neque origo omnium rerum: & creaturas haberet ſe ipſo excellentiores, Angelos ſcilicet (nobiliora ſunt enim ſpiritualia, quā corpora) quod eſt opinari abſurdū, ne dicamus aſſerere. Nec ſimul ſtare poteſt vt cauſa cauſarū ſit Deus (ſicut Philoſophi volūt & recte volūt) & cōpoſitus inueniatur. eſſet enim ab alio compoſitus: & illum nos potius diceremns Deum qui compoſuiſſet. Non eſt igitur corporeus quia compoſitus non eſt. Nec mouemur quia in ſacris litteris & caput & manus & pedes, & oculi. & digiti, & cor, & vterus & huiuſmodi attribuantur Deo: vtitur enim ſpiritus ſanctus qui loquitur iu ſcripturis vocabulis, quæ ſunt in vſu per ſimilitudinem quamdam. ſicut dicit Ezechiel ex perſona Dei. Ego viſiones multiplicaui eis, & in manibus Prophetarum aſſimilatus ſum eis Eſt enim naturale homini per ſenſibilia ad intelligibilia peruenire, & omnis noſtra cognitio à ſenſu capit exordium.

Atque

Atque idcirco ſpiritualia nobis in ſacris codicibus ſub metaphora corporalium exhibentur: atque ita fit, vt etiam rudes aliquid capiant, qui alioqnin eſſent diuinæ ſapientiæ minus Idonei auditores Dixit præterea tuus Mahumetes omnium peccatorum cauſam eſſe Deum, & exclamans his verbis vtitur. O Deus quibuſnis bonam quibuſuis malam viam præbes. Nos mortale peccatum auerſionem quandam eſſe dicimus ab vltimo fine: nec poſſibile cenſemus, Deum qui vltimus finis eſt, voluntatem cuiuſpiam à ſe auertere eſſet enim ſibi ipſi contrarius. Et ſi Deus omnia diligit quæcunque fecit (vt eſt illud ſapien:Sap. 11. Diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti) quomodo conſentaneum eſt, vt peccati cauſa ſit ipſe Deus? Cum dicit in pſal. Dauid Odiſti omnes qui operantur iniquitatem. Et in Et in Eccleſ. 15. Legimus Omne excrementum erroris odit Deus. Contraria ſunt amor & odium. Audi vlterius intolerabilem tuæ legis errorem. Si nobis (inquit) aduerſa incumbunt, incubuerunt & cæteris, ſunt enim iſti dies caſus atque fortunæ. Negat diuinam prouidentiam curare mortalia. Nos de diuina ſapientia dicimus, quod attingit à fine vſque ad finem fortiter & diſponit omnia ſuauiter

nec ſummæ Dei bonitati conuenit ea negligere, quæ creauit. Propter quod inquit apud Matth. Dominus: Omnes capilli capitis veſtri numerati ſunt: Addit Mahumetes Angelos creatos & flamma ignis & peccare & mortuos eſſe. Nos cum Propheta dicimus, quod Deus fecit Angelos ſuos ſpiritus, & creauit eos ex nihilo. Et Philoſophos nobiſcum ſentientes habemus, quos omnes Angelos quos vocāt intelligentias, incorporeos eſſe dixerūt: nec peccatum in Angelis reperiri poſſet cenſemus qui Deum in eſſentia videntes omnia vident, & omnia intelligunt ad ſuam perfectionē neceſſaria: nec eſt in eis ignorantia peccati mater, nec ſubiectam corruptioni naturam angelicam arbitramur, in qua non eſt materia, quæ ſeparari poſſit à forma ſed ipſa forma per ſe ſubſiſtit incorruptibilis & immortalis. OriginIs præclari, & excellentis ingenij viri, ſicut multa extant præclariſſima opera, ita & nonnulli errores pernicioſiſſimi reperiuntur. Inter quos vnus ille eſt, quia *Dæmones* per Dei miſericordiam liberandos eſſe aliquando à pœnis aſſeruit. Hunc ſequutus eſt Mahumetes, qui ſaluandos per Alcoranum malos Angelos affirmat. Nos cum Iſaia de omnibus damnatis ſiue hominibus, ſiue angelis, vnam ſententiam habe-

habemus, quod vermis eorum non morietur; & ignis eorum non extinguetur. Et Saluator in Euangelio damnatis in vltimo Iudicio ignem æternum repromittit diabolo & Angelis eius præparatum. Quid quod tuus legifer animam humanam portionem eſſe aſſerit animæ Dei: ſic nonnulli Philoſophi palam tradiderunt, & Manichæi ſequuti ſunt. Nos humanam animam ad imaginem & ſimilitudinem Dei factam dicimus, ſicut ſcriptum eſt in Geneſi; faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: quod de anima dictum eſt non de corpore. Quod ſi anima hominis portio eſſet Dei, eſſet vtique Deus; nec eſſet homo non Deus, quod ſtultiſſimum eſt: cum manifeſtum ſit labi hominis animam à bonitate in malitiam, à veritate in errorem, à gaudio in triſtitiam à ſpe in deſperationem: quod eſt à Dei ſubſtantia penitus alienum. Nec illud verum eſt, quod in veſtra lege traditur, animas hominum ex materia productas eſſe omnes. Aſſerunt enim Philoſophi ab intrinſeco eſſe homini Intellectum, & quod innato, ſit ſpiritus vitæ iuſſu Dei. Et Theologi rationales animas omnes ex nihilo creatas dicunt. Et Adam cum factam vidiſſet fœminam, Hoc os (inquit) ex oſſibus meis, & caro de carne mea non

dixit anima de anima. Et Propheta in pſa. 32. qui finxit ſingulatim corda eorum. Ponitur enim cor pro anima quia ſedes eius in eo eſt. Et Deus ſibi animarum productionem reſeruauit propter eorum dignitatem, qui per Iſaiam ait: Omnem flatum ego feci. quod intelligitur de flatu ſpirituali, qui eſt rationalis anima. Præterimus quod cœlum ex fumo factum dicitis. quod ſi verum eſſet corruptioni ſubiaceret. Præterimus quod ſolem, & lunam æqualis ab initio virtutis & luminis tuus propheta teſtatur: nos dicimus cœlum ex nihilo creatum, & duo luminaria magna feciſſe Deum ab initio: luminare maius, vt præ eſſet diei, & luminare minus vt præeſſet nocti. Ad illud tranſimus, quod in veſtra lege dulciſſimum, & ſaluberrimum eſſe putatis, vxores multas ducere. quod ſi Deo placuiſſet creato homini ab initio non vnam tantum ſociam præbuiſſet ſed plurimas, nec dixit Deus. Relinquet homo Patrē & matrē & adhærebit vxoribus, ſuis ſed vxori ſuæ dixit. Nec amicitia inter virum & vxorem vera eſſe poteſt, vbi non eſt æqualitas cum vir pluribus miſceatur, mulier vero tantum vni adhæreat, cuius eſt in alias plures diſtractus amor. Nec propterea numerus hominum augetur qui a plures vni nubant fœminæ

minæ: nam totidem viri priuati coniugio ſine prole decedunt & præſertim cum mulieres numero pauciores exiſtant. Iniqua inſuper res videtur, & naturali aduerſa libertati vnius vrbis Ciuium, alios multiplici matrimono vti, alios in ſolitudine degere. Nec propterea ea laudanda conſuetudo, quod in veteri lege pleroſque ſanctos viros pluribus vxoribus fuiſſe coniunctos legimus, quia non id ex lege, aut ex voluptate fecerunt, ſed Diuina quadam diſpenſatione, & ad ſobolem procreandam, quæ creſceret in cultu Dei. tacemus de diuortio, quod permittitur apud vos contra legem Euangelicam, & de adulterio & fornicatione & alijs ſceleribus, quæ licet antiqua lex deteſtetur, & noua prorſus abominetur apud vos tamen conceſſa videntur. Non eſt quod omnia tuæ legis errata percurramus, quando neque nobis ſcribendi, neque tibi legendi ſatis eſt otij & tu ipſe pro tuo ingenio multa intelligis adeo ſtulta eſſe, vt nulla poſſent ratione defendi. Tota de Deo quæſtio eſt, huc omnia referuntur totum in hoc conſiſtit vt Chriſtum Ieſum Deum eſſe credamus: quo conceſſo neceſſe eſt eius legi obedire, & eius verbis credere, qui verax eſt, & mentiri non poteſt. In eius lege Trinitatem

de qua

de qua ſupra diximus in vnitate diuinitatis comperimus, & incarnationem verbi, & proceſſionem ſpiritus ſancti, & reliqua omnia, quæ retulimus vſque ad extremum Iudicium. Quod autem Chriſtus Deus ſit, iam ſupra oſtenſum eſt ex veteri lege atque prophetis: licet etiam ex tua lege monſtrare, quæ Prophetam & ſanctum virum fuiſſe Chriſtum aſſerit. Si Propheta & Sanctus ergo verax: ſi verax & Deus. Nã Deũ ſe ipſe teſtatus eſt, dicẽs. Io. 10. & 14, Ego & Pater vnũ ſumus: & qui videt me videt & Patrẽ, & ſi creditis in Deũ & in me credite: & alia multa huiuſmodi per quæ diuinitas Chriſti colligitur, & æqua cum Patre & Spiritu ſancto Maieſtas. Bene eſt igitur, vt legem noſtram amplectaris quæ verax eſt, & ſalutaris à Deo data; & tuam relinquas, in qua non eſt veritas, neque ſalus: homo illã tulit peccatis & ignorãtia plenus. Intellexiſti quãta adduximus ex veteri lege teſtimonia, quibus Deus oſtẽditur & homo Chriſtus Ieſus, & pro noſtra ſalute ſupplicio crucis affectus. Audiuiſti ſacras Sancti Euangelij atteſtationes & ipſius Chriſti voces, quem tua lex ſanctum habet. Quid igitur obſtat baptiſmo? quis prohibet aquam? quid moraris? Ingredere iã tandem ſalutis iter cũ præcellentibus viris & magnis Imperatoribus

ribus, ad æternam ſalutem ſub Chriſto peruenics. Diximus de Conſtantino ſeniore, & Philippo, qui rempublicam tenentes in Chriſtum credidere. Poſt Conſtantinum creati Cæſares idem iter ſecuti ſunt, & in fide noſtra obierunt excepto Iuliano Apoſtata, qui ex Monana cho Cęſar factus tranſiuit ad idola, quę vitam laxiorem promittebant. Sed ille in bello Parthico pœnas dedit, & ſagitta confoſſus in incertum miſſa, coactus eſt ca dens dicere Viciſti Galilæe, ſic enim per contumeliam vocabat Chriſtum fuerunt & aliqui ſchiſmatici & hæretici, qui & ſi Chriſtiano cenſebantur nomine non tamen recta inceſſerunt via Imperatores Chriſtiani nullo errore polluti inuenti ſunt Iouinianus, Gratianus, Iuſtinianus, Valentinianus, Iuſtinus, duo Theodoſij, Arcadius, Honorius, Carolus magnus, Ludouicus, & plures Franci & Teutonici tres Othones, Henrici aliquot, & nõpauci ſub alijs nominibus. Præterimus alios Reges fama claros, qui vel in Gallia, vel in Hiſpania, vel in Anglia, velin alijs Prouincijs Chriſtianis, ſacris initiati fuerunt & in Domino mortui, ad vitam creduntur migraſſe beatam. Cum his non eſt quod te pudeat Chriſti iugum ſubire, & ſub eo regnare per quem reges regnant, & legum condi-

conditores Iuſta decernunt. Multos inuenies reges, qui colentem Chriſtum honorabunt. Et ſi enim aliquando horrebant Reges Chriſti nomen, & propter Idoia Chriſtianos perſequebantur poſtea tamẽ propter Chriſtũ Idola deleuerũt. Honeſta hæc ſocietas eſt, qua cũ te vocamus in viã ſalutis, veritatis, & pacis: illa nihil dignitatis habet, cum qua te tua lex in deuia rapit. Nam præter Othomanorum familiam, de qua natus es, & illuſtres progenitores tuos, quis eſt qui magnopere laudari inter Saracenos queat? Colebatur Saladinus quidam, & aliqui pauci nomẽ habent qui res memoria dignas geſſere. At Chriſtianorum excelleitiſſima nomina omnes hiſtorias impleuerunt. Noti ſunt in Siria, & in Aegipto & in Aſia Godefridus, Balduinus Boamundus Tanc-redus, Conradus, Philippus, & alij admodum multi, qui ab extremis Galliarum & Germaniæ finibus cum Ingentibus copijs Ieroſolimam petiere, iterque ſibi per medios hoſtes parauere ferro. Hos tibi comites damus. cum his te Chriſto iungere cupimus honeſtiores hi ſocij ſunt quam Aegiptij effœminati, aut in belles Arabes. Tua origo (ſicut accepimus) Scythica eſt inter ſcythas multos fuiſſe viros in armis claros, memoriæ traditur,

qui

qui veſtigalem Aſiam pluribus ſæculis te-nuerunt, & Aegiptios vltra paludes eie-cerunt. Non ſunt comparandi aut Aegi-ptij aut Arabes ſcythico generi, non eſt forti, & ignauo æqua Societas. Mirandum eſt tantum potuiſſe ſuis feſtinationibus Arabes, vt Audaces & præſtantes Scythas in ſuam ſocietatem adduxerint. Quid dicimus ſocietatem? non eſt hæc ſocietas: ſeruitus eſt, quando eorum legi ſubiectus es, quæ vtinam lex eſſet, & non deceptio ac præſtigium, Confirmior tibi cum Chriſtianis ſocietas erit fortibus viris facile admittuntur fortes, virtus virtuti placet. Pulchra & ſtabilia ſunt inter æquales conſortia, ſi eadem religio eſt, idemque cultus Dei. Age igitur, Accipe Chriſtianos ſocios, accipe fidem & baptiſmum qui te hic in terris faciet magnum quoad vixeris & poſt obitum in cælo beatum reddet. Audiſti promiſſa Euangelica, & quomodo cuncta quæ diximus veteris legis auctoritate probantur. Sed times ne te decipiamus. Recordaris tui legislatoris, qui aſſerit legem & prophetas à Iudæis, Euangelium à Chriſtianis eſſe corruptum tantumque de veritate vel noui teſtamenti, vel veteris remanſiſſe, quantum Alcorano continetur exploratum id forſitan arbitraris & verum eſſe, atque id-

circo

circo teſtimonijs noſtris non adhibes fidē nec baptizari audes aut in Chriſtum credere. Vtinam tam bonus fuiſſet tuus legifer quam callidus, tam verax, quam verſutus, tam Iuſtus, quam iniquus: tota eſt artificioſa & fraudulenta lex eius. Nam qui diuinum ſibi abeſſe auxilium non ignorabat ad humanas confugit aſtutias. Cupiebat legem edere, quæ ſibi nomen daret famamque etiam per flagitia exoptabat, vt Heroſtratus ille, qui Dianæ Epheſiæ templum incendit. Et animaduertens antiquam & nouam legem, quamuis honeſta eſſet duram tamen vulgo videri, & ſeruatu difficilem: ſuam ipſe edidit, quæ voluptatem humano generi amicam permitteret; ſic enim facile fieri poſſe exiſtimauit, vt innumerabiles populi in ſuas traditiones concederent. Nam gentiles quamuis laxiori lege tenerentur, quam Chriſtiani, continentiam tamen, & modeſtiam, & frugalitatem commendabant, Philoſophos auſcultabant virtutis amatores neque ſinebant ſuos Ciues corrumpi vitijs, aut voluptate marceſcere. Creuit igitur ſecta Saracenorum, licentia vitiorum. Placuit vxores ducere quot vellent, eaſdemque dimittere cum diſplicere cœpiſſent, habere concubinas quamplures, & in omne libidinis genus poſſe

pro-

prouolui. Indulgere ventri cuncta quæ vellet, & ori præter vinum, & vniuerſis immergi voluptatibus. Et ſi enim aliqua ieiunia in lege tua præcipiuntur, id etiam ad irritandam voluptatem factum eſt. Nam Saraceni diem ieiunantes, nocte quæ longa eſt epulantur & bibunt. Nec aliam ob cauſam vini vſus interdictus eſt, niſi quia noceret in ardenti terra, qualis eſt Arabia, & maior eſt in frigidis voluptas poculis. Hoc vnum ergo in Mahumeto intentum fuit, vt legem propagaret ſuam ea præcipiens, quæ grata eſſent Auditoribus, & maxime plebibus, quæ iumentis ſimiles exiſtunt: nec fefellit eum opinio in hac parte. Placuit noua lex, & breui tempore ita coaluit, vt in multis populis gentibus, ac linguis reciperetur, cuius fundamenta in voluptate iacta fuerūt Verum ſicut agricola non imprudens, poſt quam vineam pl antauit, foſſam circunducit & ſepem ne deſtruatur à feris ita & Mahumetes ſuam legem conſeruare, ac munire ſtatuit. Animaduertit, homo ſagax duobus modis ſuum dogma conuelli poſſe atque confundi auctoritate ſcilicet & ratione, atque aduerſus hæc duo, quæ poterant inueniri remedia non neglexit. Authoritati appoſuit, quod paulo ante retulimus, antiquam ſcilicet & nouam

legem

legem deprauatam eſſe, nec quicquam veri reſtare, niſi quod Alcoranus haberet Rationi arma obiecit, iubens ne quiſpiam de ſua lege diſputaret, neue rationem quæreret: in eum qui contra niteretur, ferro vindicandum eſſe. atque huiuſmodi vallo ſuam legem callidus veterator communiuit. Sed non eſt hic adamantinus murus neque ferreus, neque ex viuo lapide: fragili materia eſt, creta, & luto munita domus, facile oppugnabitur, neque reſiſtit telis noſtris, facile ruunt ædificia in arena fundata. Aggrediamur hæc telis tuæ legis munimēta. Corruptionē in primis ſacrarũ litterarũ obijcitis hoc ei probãdũ fuerat, qui factũ aſſerit: nobis ſatis erat negare factũ libet tecũ aliter agere, & apertã tui legislatoris calumniam oſtendere. Lex Iudaica, quam Moyſes & Prophetæ tradiderunt, antequam Mahumetes naſceretur, pluribus ſæculis ſcripta fuit, & multis in locis promulgata, & in alienas translata linguas nec fuit vnus interpres, ſed plurimi rogante Ptolomeo Philadelpho, ſeptuaginta presbiteri legem interpretari ſunt, & conſona dixerunt. Aquila etiam, & Theodotion, & Symmachus & alij vetus teſtamentum traduxerunt. facta eſt antiqua lex, & Græca & latina multis ætatibus, antequam tua promul-

garetur

garetur. Impletæ ſunt omnes bibliothecæ Moſaica, & aliorum Prophetarum traditione Alexandriæ, Romæ, Athenis, Carthagine, Syracuſis, Toleti, Lugduni, & in omnibus locis, quæ inſignia eſſent; ſiue apud Græcos, ſiue apud Latinos vetus teſtamentum ex Hebraica veritate traductum, & habebatur, & publice legebatur. Quis ille Iudæus tam potens fuit, qui corrumpere legem vbique gentium potuit? Nondum natus erat Chriſtus, cum ſeptuaginta Interpretũ editio facta eſt: quo tempore nulla erat cauſa corrumpendæ legis, cum nulla eſſet cum Chriſtianis nondum natis de lege contentio: nec propter alios oportebat legi aliquid detrahere, qui legem non acceperant: nec propter ſe qui talem acceperant & laudabant; ſi qua corruptio interuenit, in ea potuit interuenire quæ apud Hebræos remanſit; non in ea quæ inter Latinos Græcos diuulgata eſt, & per infinitas diffuſa prouincias: quanquam nec Iudaica corrupta eſt, quæ vſque in hanc diem cum Græca, & Latina traditione concordat, difficilis, ac pene impoſſibilis fuiſſet corruptio in tot manibus. Mahumeti leue fuit vnum codicem corrumpere, & illum tanquam verum his tradere, qui ſibi ab initio crediderunt. Quod ſi ſunt multi hodie apud vos codices vnius

continentiæ, non tamen idcirco veritas in eis eſt : ab vno enim, qui falſus erat emanantes, omnes falſitatem continent, quia non defluunt ex amaro] fonte dulces riuuli. Quærimus ex te magne princeps, ſi te Iudice duo rationum codices afferantur, quorum alter ex altero tranſcriptus exiſtat, & in eo de quo facta eſt tranſcriptio, Sempronius mille debere talenta ſcriptus eſt, in exemplari duo millia, cui potius fidem dabis? aut non exemplo, magis quam exemplato? Hebræi parentes antiquæ legis exiſtunt, & apud eos exempla legis habentur, apud alios exemplaria. Rurſus ex te quærimus, quatuor inueniuntur rationum libri apud quatuor negotiatores Seium, Caium, Titium, & Sempronium. In eo quum Sempronius produxit, creditor ipſe Lucij in centum talentis ſcriptus inuenitur, in alijs debitor, cui credes? quid reſpondebis? an non tres libros vni præferes? Certè non dubitabis præferre. Si ita iudicas ſoluta quęſtio eſt, Quatuor libri habent vetus teſtamentum: vnus eſt Hebræorum, alter Gentilium, & tertius Chriſtianorum, vltimus Saracenorum, qui à cæteris diſcrepat: mendax enim eſt. nam reliqui conformes inueniuntur. Nã & Græci, qui Gentiles erant ante Chriſti aduentum, & Latini ante Mahumetem vetus te-

ſtamentū non alio modo habuerunt quàm nos hodie habemus. Hoc fortaſſe inficiari poſſes, quia non reperiuntur hodie gentiles, qui bibliotecas habeant veteres. Sed interroga Iudæos, inuenies vera eſſe quæ dicimus. Et adhuc extat Ioſephus Hebræus, qui translationem antiquæ legis in manu Ptolemæi, quem nominauimus, emanarunt, quæ vſque in hanc diem perſeuerant, & Hebraicæ veritati concordant. Stulta eſt igitur Mahumeti fictio, & turpis inuentio, nec quicquam habet veriſimile, nec tam confuſione, quàm irriſione digna eſt. Quod diximus de veteri teſtamento, idem licet de nouo intueri, quod nec ab vno ſcriptum eſt, nec in vna lingua, nec in vno loco, nec in vno tempore, & tamen vna ſententia eſt, & vnica concordia. Quod Græci habent, hoc Latini, hoc Hebræi, hoc Siri, Armenī, hoc omnes Barbari Chriſtum colentes: quamuis Hæretici aliqui ad tuendum errores ſuos corrumpere nonnullos codices auſi fuerunt. Quid ages? quid dices? cui fidem adhibebis? an ſoli Saraceno, an Latino, an Græco, an Hebraico? Multo antiquior eſt Chriſtiana lex, quam Saracena. Miſit Chriſtus adhuc in terra exiſtens diſcipulos ſuos in Orbem vt prædicarent Euangelium omni Creaturæ. Audita eſt in omni terra Euan-

gelij tuba, ſicut ſcriptum eſt: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Vulgata eſt recepta lex Chriſti per totum Romanum Imperium, priuſquam tuus legifer prodiret in lucem. Et idem Euangelium, quod nũc habemus, omnes gentes ſuſcepere. Nec fuit maioribus noſtris, aut facultas corrumpendi rem adeo vulgatam, aut neceſſitas cum non eſſet Mahumetes cum quo de fide contenderent. Corruptio ei neceſſaria fuit, qui nouam legem edere voluit, veteri & nouæ contrariam. Nec dubiam faciet Iuſtus iudex, quin Chriſtiano maior fides adhibenda ſit de Chriſti lege quàm Saraceno: ipſe enim conſeruator eſt ſuæ legis & manet in traditione Patrum. Saracenus ab ea receſſit, & Inuentiones ſequitur nouas, quas ſui maiores ignorauerunt. Euangelia apud nos quatuor recepta ſunt, quę ſumma diligentia, ingẽti ſtudio, & acri diſcuſſione S. Patres in generalibus Concilijs non prius amplexi ſunt, quã eſſe veriſſima multis modis recognouerunt. Non eſt igitur quod tuus legifer de corruptione ſacrarum litterarum poſſit obijcere. De Ciuitate Domini, quæ eſt Eccleſia inquit in pſal. Dauid. pſal. 47. fundauit eam Deus in æternum. Non eſſet fundata in æternum Eccleſia ſi fundamen-
tum

tum eius, quod eſt Euãgelium violari, aut corrumpi potuiſſet, nec verũ fuiſſet, quod ait Propheta Baruch, loquens de lege Dei: lex quę eſt in æternum. Nec illud ſtaret: In æternum permanet verbum tuum, & in ſæculũ ſæculi veritas tua. Nec Iſaias vera fuiſſet de Chriſto locutus dicens: Iſa. 9. Super ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit vt confirmet, & corroboret illud in Iudicio, & Iuſtitia vſque in ſempiternum. Nos Gabrieli Angelo credimus, qui de Chriſto Mariæ Virgini ſic ait: Oſeæ 1. Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid Patris eius, & regnabit in Domo Iacob in æternum. Quomodo regnabit Chriſtus in domo Dauid? niſi per fidem. Quomodo per fidem, niſi per Euangelium in æternum. Quomodo per Euangelium in æternum, ſi corruptum eſt Euangelium? Mendax lingua, falſa calumnia. Ego vobiſcum ſum (inquit Dominus) vſque ad conſumationem ſæculi. Et Oſeæ Prophetæ verba ad Eccleſiam conferuntur: ſponſabo te mihi in fide vſq. in æternum. Et ad Petrum Vicarium ſuum inquit Saluator: Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ Inferi non præualebunt aduerſus eam. Et iterum: Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. Præualuiſſent portæ Inferi, & defeciſſet fi-

 des

des Petri, ſi falſum eſſet Euangelium quod ſequimur. Sed manet fides magni Paſtoris in Eccleſia Romana, quæ nunquam inuenta eſt erraſſe, neque errabit in æternum. Magiſtra eſt enim, & mater omniū fideliū, & diſciplina veritatis. Caue Mahumetes, caue magne Princeps, ne ſequaris errorem Porphyrij Siculi, qui tuæ legi conſona dicit. Is ex Chriſtianiſmo ad Idola tranſiens ait ſe Deos conſuluiſſe quid de Chriſto ſentirent: & illos reſpondiſſe bonum virum fuiſſe Chriſtum, ſed peccaſſe Diſcipulos eius, qui Diuinitatem ei attribuerant, quam ſibi ipſi nunquam arrogaſſet. Hoc Deorum teſtimonium eſt, id eſt Idolorum, quæ tu Dæmonia eſſe non dubitas. An non intelligis fraudem? an non vides tui legiferi, & dæmonum eſſe vnum argumentum, vnam concluſionem vnam fallaciam, & Chriſto Diabolum inuidere, eiuſque gloriæ, & Maieſtati detrahere? cuius conſilio, atque ſuaſu tua lex edita eſt, Euangelicæ, atque Moſaicæ contraria? Dices pari modo, Chriſtianam legem Moſaicæ aduerſari, namq; iuſſit Moyſes plurima quæ Chriſtus vetat: ea permittens, quæ ille vetuit. Neſcis antiquæ legis arcana, quæ diu grauida fuit, nouam in vtero gerens, & cum ſtatutum diuino conſilio tempus venit eam peperit. Vidit Iere-

mias

mias per ſpiritum legem hanc nouam, cum ait: Ierem.31. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum, non ſecundum pactum, quod pepigi cum Patribus eorum. Sed hoc erit pactum quod feriam cum Domo Iſrael. Poſt dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eā, & ero eis in Deum. Nouum fœdus inquit, quia baptiſmus Circumciſioni ſucceſſit: & legem meam, inquit, ſcribam in corde eorum, quia vetus lex in tabulis lapideis ſcripta fuit, noua per charitatem in corde hominum radicata. Et ero eis in Deum: quia nouæ legis autor & promulgator Chriſtus, Deus & homo eſt. Antiqua per Moyſem innotuit, tantum hominem, & adueniēte perfecto euacuatum eſt imperfectum: nec amplius in præputio nobiſcum Deus, ſed in corde paſcitur dicente Apoſtolo: ſi circuncidamini Chriſtus nihil prodeſt vobis. Nec vlterius ceremoniæ legis habent locum. Venit enim ille de quo loquitur in Deuteronomio Moyſes Propheta de gēte tua ſuſcitabit tibi Deus, ipſum ſicut me audies. Et ſubditur. Ponā verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia verba, quæ præcepero illi. De Chriſto hæc prophetia eſt, qui locutus eſt ex

ore Dei quod verum erat os ſuum, in cuius aduentu legalia, & cerimonię deſitura erant. Sicut apud Matthęum ſcriptum eſt: lex & Prophetę vſque ad Ioannem. Sacramenta enim, quæ veteres, & Prophetæ obſeruabant, adnunciatiua erant venturi Chriſti, quæ in eius aduentu completa ceſſauerunt, & alia inſtituta ſunt, virtute maiora, veritate meliora, actu faciliora, numero pauciora, & ſicut ſacerdotium mutatum eſt, ſub cuius adminiſtratione lex erat, ita & legem mutari oportuit. Non eſt igitur aduerſa veteri noua lex, quæ in eius ventre concluſa erat, & aduenienте Chriſto, & Euangelij luce clareſcente & patefacta, circumciſioni, & alijs ceremonijs antiquitus obſeruatis (ſicut præfinitum erat) finem impoſuit. Eſt autem Chriſtiana lex tanto dignior quàm Iudaica, quanto nobilius eſt oraculum Dei quàm hominis. Cognoſcis iam, niſi fallimur veritatem, & maieſtatem noſtræ legis, nec vtilitatem ignoras: incipiſq; de tua diffidere, & ardes deſiderio diſputandi, velleſque latius cuncta diſcutere: ſed obſtat legifer tuus, & inquirere verum prohibet, & interminatur & clamat: Non eſt mea lex, quæ diſputationi ſubijcienda ſit, caue ne quid loquaris, arma ſunt in manu mea: dum nihil credis multum Imperij adeptus es.

es : Qui non audiunt meam vocem gladio conterendi ſunt, enſis meæ legis dignitatem tuetur. In Arabia ortus eius fuit, ex paruo principio quantum creuerit vides. Aegyptum adieci meæ legi, & Syriam, & Meſopotamiam, & Libiam & Indiam, & Mauritaniam, & partem Hiſpaniæ, & diuitem Aſiam, & doctam Græciam, & fortem Thraciam, & nobilem Macedoniam: ſunt, & aliæ quam plurimę regiones ſub imperio meæ legis, quę armis, non verbis quæſitę ſunt. Muliebre eſt verba verbis refellere, viri ferro decertant. Si non fuiſſet vera mea lex, non dediſſent ſuperi Imperio noſtro, necnon Dominationi noſtrę tantos ſucceſſus, atq. proſperitates. Amat nos Deus, & legis odorem ſentiens gratulatur, & ſternit iter victorijs noſtris. Scis quàm fœliciter ſępe in hoſtes pugnauiſti, & modo in Ponto, & ſępe in Gręcia. En fili quid cogitas, quid moliris, tot triumphis ſub mea lege illuſtratus? Chriſtum perſequeris, cuius cultores ſtrauiſti toties, & ad internecionem vſque cecidiſti. Caue ne meam linquens legem relinquaris à Deo. Credimus his te verbis non parum commoueri, & aliquẽ ineſſe in tua mente timorem. Sed audi, quàm inanis eſt eſt timor. Omnis qui malum facit (inquit in Euangelio veritas) odit lucem. fures

noctu

noctu domos perfodiunt, & in obſcuro adulteri latitant, non adhibent teſtes, qui peccant, nolunt deprehendi mendaces. Cũ his ſentit tuus legifer. Veretur ne diſputando ſuę legis vanitates innoteſcant, veretur ne pudenda ſua detegantur. prohibet diſceptari verbis: armis defendi ſuam legem iubet, nec alium Iudicem quam ferrum depoſcit: multumq. gloriatur de ſuę legis incremento. Diximus cur creuerit, plebes voluptas allexit: neque inficiamur, mnltas tuę gentis victorias partas, & ingentia confecta bella, & tu ipſe in pręlijs clarus euaſiſti. Viciſti hoſtes non paucos, & triumphaſti ſæpe: fuiſti tamen etiam aliquando victus, parua Chriſtianorum manus tuas ingentes copias, vt ante diximus, apud confluentes Sauum, & Danubium paucis ante annis deleuit: Non milites veterani, non duces in bello ante probati, non viri nobiles armis potentes & equis, ſed pauci cruce ſignati ex agris collecti inermes, & nudi, fide tantum armati, ferro fulgentes & auro tuos fuderunt exercitus. Quod ſi victoria veritatem legis oſtendit, hoc vno prælio ſatis admonebare in quo multi fugerunt paucos. Tuæ victoriæ nihil miraculi habent, ad quas nunquam ſine grandi tuorum prærogatiua ventum eſt. Sed quid agimus?

non

non his argumentationibus ſtat recta fides,vici, fudi hoſtes, Imperium teneo. Si ſic licet arguere vera fuit ſub Alexandro magno tot victorijs illuſtrato, & ſub eius ſucceſſoribus religio, qui & in Græcia, & iu Aſia,& in Syria,& in Aegypto,& in Lybia,& in Perſide & in Scythia, & in Indis regnauere,imperio per arma quæſito. Vera etiam Romanorum fides vſque ad Priorem Conſtantinum, qui orbem ſibi ferro ſubieceruut,& omnes domuere,quas adiere gentes. Scimus tamen & Alexandrum, & eius hæredes, & Romanos, & qui ſub eis erant,Iudæis exceptis, idola coluiſſe, alij Iouem, alij Martem alij Mercurium, alij Solem,& Lunam, & alij ſidera. Multi etiam vt Aegyptij animalia bruta colebant. Quis neſcit (inquit vnus ex poetis) voluſi Bithynice qualia demens Aegyptus portenta colat, Crocodilon adorat. Et quod ſtultius fuit, & allium, & porros & cepe inter numina poſuerunt. Præclaræ tamen Aegyptiorum victoriæ memorantur, ſicut de Oſiride proditum eſt, qui victum peragrauit orbem. Ergo, & Deos Aegyptiorum recipiemus, & veram eornm Religionem fatebimur, quia vicerunt? Non ſic ratio ſuadet, neque ſic Iudæi ſenſere, qui victi ab Aſſirijs, & ab Antiocho, & à Romanis, & in ſeruitutem ducti non tamen

men victorum leges de dijs acceperunt, ſed victi, & angariati, & mille modis oppreſſi in ſua lege manſerunt. Nec nos Chriſtiani cum prælio ſuperamur, aut alijs calamitatibus affligimur, legẽ noſtram, aut relinquimus, aut accuſamus: ſed arbitramur pium Deum nos tanquam filios propter peccata, quæ committimus, verberare; quia non paremus Euangelio, non ſeruamus legem noſtram, neque manemus in traditione Sanctorum Patrum, ſed victi fragilitate aberramus, & labimur, vt homines. Ipſe vero lapſos corrigit, & plagis multis noſtras iniquitates emendat. Cognoſcimus errata noſtra, & conſiderantes, quæ fecimus minorem eſſe pœnam quam delictum non ignoramus. Si cadimus in bello, ſi amittimus regnum, ſi iugo ſeruitutis opprimimur, dicimus cum *Daniele* Propheta Daniel 2. *Deum* eſſe in cœlo, qui releuat myſteria, mutat tempora, & transfert regna, vt vniuerſi cognoſcant, quod dominatur in excelſis in regno hominum: & cui voluerit dabit illud. Nouimus Deum & Iudæos & Chriſtianos poſſe cum velit, & voluiſſe aliquãdo, alterius ſectæ hominibus ſubijcere propter offenſas populi, qui eum ad iracundiam prouocauit: ſed conuerſi ad Deum non deſperamus miſericordiam conſequi. Quamuis enim

enim iraſcitur Deus (vt iuquit Propheta) non tamen obliuiſcitur miſereri. Pius eſt & benignus, nec deſerit clamantes ad ſe. Abſit autem, vt propter victoriam meliorem eſſe credamus religionem victorum. Sic enim fatendum eſſet, omnes qui vicerunt Hebræos, melius de Deo ſenſiſſe quã ipſi victi, quod neque tu diceres, neque tuus legifer, qui defenſionem ſuæ traditionis in armis collocat, & omne genus ratiocinationis effugit, maximum iniquitatis indicium. Non ſic beatus Petrus, qui donatis à Chriſto Domino cæleſtis regni clauibus, & paſtor cõſtitutus gregis Chriſtiani, paratum ſe ait rationem omnibus reddere de ea quæ erat in eo fide, nec aliter ſuos auditores edocuit. Et Beatus Laurentius martir. Mea vox (inquit) obſcurum non habet, ſed omnia in luce clareſcunt. Et in Euangelio Luc. 11. non probat Dominus eum qui Lucernam accendit & ſub modio ponit, ſed ſuper candelabrum eam eſſe vult, vt luceat omnibus qui ſunt in domo: & prædicari verba ſua ſuper tecta iubet, & de ſe ipſo dixit: Matt. 10. Ego palam locutus ſum Mundo. Deceptores & pſeudoprohetæ in angulis prædicãt, & volunt occulta eſſe quæ dicunt, aut iuramenta taciturnitatis exigunt ſicut Romæ accidit in his qui bacchanalia celebrant.

brant. In occulto enim Deo ſuo ſacrificantes, nullum flagitium libidinis omittebãt. Quod ſi alia non eſſent aduerſus tuam legem indicia, hoc vnum ſufficere potuit, quia prohibuit eius lator in diſputationẽ venire. Sciebat non æqua eſſe, neque vera, quæ tradiderat: videbat veterem & nouam legem contra ſe ſtare, intuebatur philoſophorum acutiſſimas rationes ſibi aduerſas eſſe: nec ſperauit in cœtu hominum, aut in ſcholis virorum excellentium ſua deliramenta poſſe defendi. Animaduertit homo ſagax, & ingenioſus in malo, gentiles, qui Deos colebant, damuatos eſſe & iam propemodum exterminatos, nec Iudæis locum eſſe quorum lex translata eſſet cum Sacerdotio ad Chriſtianos. Cũque ſtatuiſſet nouam legem, idemque ſibi nomen daret, ſperauit quod modo euenit, iratum Deum Chriſtianis, qui ſuæ legis mandata transgrediebantur, aduerſus Transgreſſores victoriam conceſſurum: atque idcirco ſuæ legis defenſionem in armis collocauit, quam alioquin hominibus gratam propter licentiam voluptatum non ambigebat. Diaboli hoc fuit inuentum. Antiquus hanc viam ſuæ nequitię ſerpens excogitauit, qui cum vidiſſet ſeſe procul eijci, & Chriſtiana religione augeſcente, idola deſeri, nec amplius deorum

multi-

multitudini locum eſſe, ſed vnum tantum Deum adorari cum Patre & Spiritu Sancto Ieſum Chriſtum, Heraclio imperante, Mahumetis ſpiritum excitauit, eumq. ſibi miniſtrum elegit, hominem ritu prius Idolatram, fortuna pauperem, mente ſuperbum, natione Arabem, qui conſilio vſus quorundam Iudæorum & Chriſtianorum peruerſorum inter quos fuit Sergius ſpiritu ambitionis inflatus, legem tertiam edidit, ex veteri, & noua conflatam, multis ineptijs extrinſecus adiectis, legem diximus, quia legem vocat; nos blaſphemiam rectius appellamus: Rugaſti frontem, auertiſti oculos, horruiſti, turbatus es, ſubiratus es dum hæc dicimus: at ſi veritatis amicus es, audienda eſt veritas: neque tuus legifer ſi tibi amicus eſt, veritatem interdicet, quæ tanto magis amica eſt, quanto ſalubrior homini: ac ipſa natura conuenientior. Audi verum, & diſce quomodo appellanda ſit lex. Legem dicunt eſſe Philoſophi, quod ratione præcipitur: & ſunt, qui nihil aliud legem dicunt eſſe Philoſophi, quod ratione præcipitur: & ſunt, qui nihil aliud legem eſſe affirmãt, quam rectam rationem à diuino numine ductam. Quicquid igitur rationi aduerſum eſt, legis nomine caret. At tuus legifer ratiocinari de ſua lege prohibet, & ſolum

lum arma illi ſuffragari vult. Non eſt igitur dicenda lex, niſi ex illis quarum conditores apud Iſaiam dominus maledicit. Docet nos *D*auid cognoſcere legem Domini, dum ea quæ propria ſunt exponit. Attende & videbis an Mahumet & ea lex de cœlo ſit, & à numine tracta diuino, an aliunde: Pſal. 18. Lex Domini (inquit Propheta) immaculata conuertens animas: teſtimonium *D*omini fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Immaculata eſt lex Domini, quia mala quęque excludit, neque libidinem, neque turpitudinem vllam admittit, ſic apud eundem Prophetam: Pſal. 18. Eloquia *D*omini caſta dicuntur. Et apud Iob legitur: Iob. 6. Non inuenietis in ore meo iniquitatē, nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit. Et Apoſtolus: Rom. 7. lex ſancta, inquit, & mandatum ſanctum & iuſtum, & bonum. At quomodo Mahumetea lex immaculata, quę ſtupra, & adulteria, & omnes libidinum maculas, ac fœditates admittit? *D*ices quia ieiunia quędam pręcepit, & orationes, & eleemoſinas; non damnamus hoc, abſit, vt ea mala dicamus: inuentorem eorum Mahumetem eſſe negamus, abſque Mahumete ſciebamus hæc eſſe bona. Ieiunauit Elias, ieiunauit Chriſtus: orare, & frangere eſurienti panem ſuum & egenos, & vagos in domum

m um ducere, multo antiquius eſt, quam tuæ legis inuentum. Multi nos legislatores ad opera pietatis inuitarunt. Verum adulterari, fornicari, ſeruire ventri, & in cœno voluptatum iacere inter bona collocat. Solus Mahumetes eſt, qui turpia docet, & flagitia præcipit: quamuis Hæreticorum more vt facilius decipiat, bona ſimul & mala commiſcet. At lex, quæ Domini dicitur, vt inquit Propheta, animas conuertit. Quo conuertit, Ad Deum, conuertit ad ſuum Creatorem ad ſummum bonum ad vltimum finem: at lex Mahumetea non conuertit ad Deum, ſed auertit ab eo. Dicit enim Dominus Deus, Leuit. 19. Eſtote ſancti, quia ego ſanctus ſum. Mahumetes, vxores (inquit) ducite, & concubinas quot placet: nam ego quadraginta virorum in meis lumbis vires habeo, & vxoribus atque ancillis permiſceor plurimis. Quid de teſtimonio fideli? Cum data eſt Moyſi lex Domini in monte Sinai, fulgura & coruſcationes apparuerunt, & ſigna de cœlo, quæ teſtimonium legi præbuerunt. Lex Chriſti miraculis admodum multis confirmata eſt, dicente ipſo, Ioan. 15. Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum ſcilicet infidelitatis non haberent. Et propterea de veteri quæ conuertit ad ſuum Creatorem

ad ſummum bonum, & noua lege inquit Dauid, Pſal.92. Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis. Et in Euangelio. Lucæ circa finẽ legimus: Illi profecti prædicauerũt vbique domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. At Mahumetis legem, quæ ſigna, quæ miracula probant? audiamus eum: Non ſum miſſus, inquit, niſi in virtute gladij: & qui non ſuſceperit meam prophetiam, occidatur, aut reddat tributum, precium pro infidelitate ſua. Quid eſt hoc? nunquid manifeſte negat ſe miraculorum virtute carere, & ficta falſaq. eſſe omnia ſigna demõſtrat, quæ tuæ legis doctores in populis prædicant? non habet igitur tua lex teſtimoniũ niſi in armis: ſed id non eſt fidele, vt ante docuimus. Ad vltimum tranſeamus. Et quomodo ſapientiam præſtet paruulis, id eſt populis tua lex, animaduertamus. Sapientia (vt antiqui tradiderunt) diuinarũ, & humanarum rerum ſcientiam continet, eſtque admodum ſapida, & dulcis, dum amorem diuinitatis mentibus noſtris inſtillat: propter quod inquit Pſalmographus, Pſal. 118. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper melori meo. Tua lex neque de Deo ſapit, neque de cœleſtibus, neque terrena ſatis intelligit, quę putat ſuperis curæ non eſſe. Magna olim & flo-

rida

rida in Alexandria Philoſophorum ſchola fuit,& multi per Syriam, & Aſiam viri doctiſſimi claruerunt, quorum nomina ad nos vſque peruenerunt. At poſtquam lex Mahumetea curſum habuit, pauciſſimi nominantur,qui naturæ arcana perſcrutati, excellentes euaſerint: quia non præſtat paruulis ſapientiam tuus propheta, aut tua lex,cuius fundamentum voluptas eſt, & tutela gladius. Inter nos vero liberalium artium ſtudia admodum florent. Legitur publicè philoſophia, auditur in ſcholis Theologia,nullum doctrinæ genus prætermittitur,gymnaſia litterarum in pluribus Italiæ Ciuitatibus clariſſima reperiuntur, nec trans Alpes in Hiſpania, in Gallia, in Germania, in Britannia collegia deſunt virorum excellentium, qui ſapientiam pręſtant paruulis. Eſt enim ingens Chriſtianorum cura, vt indocti erudiantur, & veritatem intelligant in noſtra lege, quæ nunquam mentita eſt diuinitus comprehenſa. Ac legifer tuus non modo mentitur,ſed leuiter, ſed indocte, ſed imprudenter,ſed inſipide mentitur,& ſibi ipſi ſæpe contrarius eſt: quemadmodum ſuę legis inſpector plane intelliget:innumerabiles ſunt eius ineptię,& aniles fabulæ, & pueriles nugę. De quibus libet hoc loco pauca referre, quę de ceteris Iudicium

præbeant. Exponens Mahumetes capitulũ Alcorani, quod dicitur filiorum Iſrael, in hanc ſententiam loquitur: ſit laus ei, qui ſeruum ſuum ab oratorio (quod eſt Helcarata, ipſa eſt domus Meſche) vſque in oratorium Santæ domus Ieruſalem nocte vna tranſtulit, circa quam benediximus Deum. O vos homines audite, & intelligite. cum abij à vobis, venit ad me Gabriel ſero poſt pſalmodiam veſpertinam, quæ vltima eſt, & ait: O Mahumetes, iubet Deus vt ſe adeas. Cui reſpondi, & vbi eum adeam? Et ait Gabriel vbi ipſe eſt. Et iumentum illico adducit magnitudine inter Aſinum & Mulum: Elberahil vocant, humanæ vocis capacem. Et vna non amplius hora iter egi annorum quinquaginta milliũ: & ait Gabriel: aſcende animal, & ito ad Sanctam domum. aſcendere volentem fugiebat iumentum, & iuſſum eſt ſtare, quia Mahumetes aſcenſurus erat. Nunquid accerſitus eſt? inquit. Et reſpondente Gabriele, accerſitum eſſe: Non ſinam addidit, niſi Deum pro me rogauerit. Obtuli preces Deo meo pro Iumento, quod me inſidente ſuaui ingreſſu inceſſit, ponens vngulam pedis anterioris in Orizonte ſui viſus, & minori ſpatio quàm ictus impletur oculi, ad Sanctam domum perueni. comes aderat Gabriel, qui duxit me ad domum Sanctam in Hie-

in Hieruſalem, & vicinam rupem, dixitq; deſcende, quoniam ex rupe ad Cœlum aſcendes: & colligato illuc iumento, portauit me humeris ſuis in cælum. Et cum applicuiſſemus ad cælum mundi, & ad portam eius pulſauit Gabriel. Et quæſitum eſt quis eſſet;& reſpondit Gabriel ego ſum. Et iterum quærenti, quis tecum adeſt? Reſpondit Mahumetes, & ſubdidit Ianitor: Nunquid vocatus? Et ait Gabriel: vocatus. Et aperta eſt porta & vidi Angelos,& bis genua flectens oraui pro eis. Et accepit me rurſus Gabriel,& vexit ad ſecundum cælũ, &fuit diſtantia inter cælum et cælum quingentorum annorum & ſicut in primo cælo ita in hoc cælo pulſatum extitit:& rurſum pari ſolemnitate ad ſeptimum vſque cælum procedit æquam Cælorum diſtantiam ponens. Et ait in ſeptimo cælo vidiſſe ſe Angelorum populum, & longitudinem Angeli cuiuſque inſtar mundi fuiſſe, & aliquorum mille vicibus extenſiorem. & inter eos vnum inueniſſe,cui ſepties centena mille millia eſſent capita,& in quolibet capite totidem ora,& in quolibet ore,linguæ totidem, quæ ſeptingenis mille millibus idiomatibus laudabant Deum, & rurſum alterum Angelum oſtẽdiſſe, qui fleret & quæſiuiſſe cauſam fletus, & cum ille dixiſſet culpas eſſe,oraui pro eo,& tunc com

mendabat me Gabriel alij Angelo, & ille alij donec ſui in conſpectu Dei & eius Tribunali adhæſi, tetigitque me manu ſua Deus inter humeros, & frigiditas manus eius peruenit vſque ad medullas dorſi mei. His nugis atque deliramentis implet Mahumetes aures populi:Sed audiamus alteram fabulam in libro,cui titulus eſt De doctrina Mahumetis. Duo Angeli nominantur Arathes,& Narates, quos ille aſſerit iuſſu Dei in terram deſcendiſſe, vt genus humanum regerent,atque inſtruerent,tribus mandatis acceptis. Primum ne quemquam occiderent:alterum, ne quid iniuſtè decernerent: tertium ne vinum biberent. Cum aliquandiu rexiſſent, & iam ex toto orbe ad eos iudicia deuoluerentur: mulier quædam decēti forma, et omniū pulcherrima aduerſus Maritum ſuum cauſam habens, iudicium ab eis petijt, atque vt fauentes haberet iudices, vt apud ſe prandium habeant multis precibus inuitat: non abnuunt Angeli, paratur ſplendidum conuiuium, epulas & pocula mulier ipſa miniſtrat. apponuntur fercula multiplicia, & cum his vinum. Quod cum Angeli recuſarent,inſtāte ſæpius muliere,et multas obijciente blanditias,tandem biberunt, & inebriati vino in hoſpitam incaluerunt eiuſq. cubitum poſtularunt. ſpondet mulier ea

con-

conditione, vt alter eorum ei aſcenſum in cœlum oſtenderet alter deſcenſum. Placet conditio. Illa vt ita didicit mox aſcendit in cælum, relictis atque irriſis Angelis. Quam *D*eus recognitam interſidera collocauit, cui lucifer eſt nomen. Angeli ad iudicium euocati, catenis ferreis in puteo profundiſſimo, vſque in diem iudicij permanſuri: cum elegiſſent in hac potius vita, quam in altera plecti. Hæc eſt ſapientia Mahumetis quam docet paruulos: hæc eius Theologia, hæc doctrina diuinitus reuelata. Mira hominis audacia, ne dicamus ſtultitiam, ſeu dementiam. Quot ſunt in his fabulis deridenda ſomnia? Non obiurgamus Iumenti verba, quando & Aſinam ſacræ literæ locutam produnt, & gentiles bouem. Sed quid eſt quod vna hora iter quinquaginta millium annorum pergitur? Metire hæc & diligenter cogita, an corpori nondum glorificato id poſſit accidere. Quo iuit, vbi fuit, quid circuiuit? Non adhuc cælum aſcenderat, quibus in locis tantum ſpacij peragrauit? nec iumemtum eum tulit? quis tulit eum? vnde venit? quomodo venit? nihil horum dixit. Quid peccauerat Iumentum, vt precibus egeret, cui non eſt lex alia niſi naturæ, & illi paret? quid oſtiarius in Cœlo collocatus, rogamine Mahumetis egebat? an non ſatis fœlix erat. for-

taſſe altius cupiebat aſcendere: tamquam non ſit illic perfecta hominum beatitudo, & regnet adhuc ambitio. Diſtantiam cælorum oſtendit, & ſpherarum quāta ſit craſſitudo demonſtrat. quingentorum annorum iter ex cælo in cælum ponit, & parere omnium ſpiſſitudinem, quid hoc? quis credat gentilium fabulis? ſimile ſomnium, eſt. Aiunt illi Dioniſiodorum quendam, Geometriæ ſcientiæ nobilem in patria ſenectam diem obijſſe, propinquos funus ei duxiſſe, ad quos pertinebat hereditas. Hos conſecutis diebus cum iuxta peragerent, inueniſſe in ſepulchro eius epiſtolam Dioniſiodori nomine ad ſuperos ſcriptā, quæ diceret eum à ſepulchro ad infimam perueniſſe terram, eſſeque illuc vſque quadraginta millia ſtadiorum. Nec defuerunt Geometræ (vt Plinius ait) qui interpetrarentur, ſignificare Epiſtolam à medio terrarū orbe miſſam, quo deorſum à ſummo longiſſimum eſſet ſpacium, & ibidem pilæ medium, ex quo conſecuta computatio eſt, quæ circuitum terræ id eſt totius pilę ambitum ducenta quinquaginta quinque, millia ſtadiorum pronunciauit. Sed harmonica ratio, quæ cogit rerum naturam ſibi ipſum congruere, (eodem Plinio teſte) addit huic menſuræ ſtadiorum ſeptē millia. Heratoſthenes huiuſcemodi rerum ſolertiſſimus

tiſſimus indagator, vniuerſum terræ ambitum 242000 ſtadiorum prodidit. Hipparchus ſtadiorum paulominus 25000 adiecit: reperiuntur & aliorum ſententiæ admodum diſſonæ, neque in hanc vſque diem mortali cupiam ſatis exploratam credimus terræ menſuram, cuius neque ſeptentrionem, neque meridiem verſus cogniti fines ſunt. At tuus legifer maiora concepit animo, qui tanquam Cœlum aſcenderit, quingentorum annorum itinere diſtare cælum à cælo prodidit quoniam tanta eſſet craſſitudo ſpherarum. Hoc idem aſſerit Rabbi Moyſes Hebræus genere Philoſophus, qui apud Aegyptios claruit. At Philoſophi quos noſtri probant, non ita ſentiunt, nec Ptolemeus Alexandrinus aſtronomorum facile princeps, de craſſitudine lunaris ſpheræ cum tua lege concordat, in qua iter annorum ſexaginta nouẽ, & aliquorum menſium ac dierum poſuit, millibus paſſuum viginti quinque, ſeu ſtadijs ducentis pro qualibet die computatis. Alij vero Aſtronomi, qui hæc diligenter indagauerunt ſpheram Solis plus quã ſexcentis vicibus ſuperare lunarem tradiderunt. Rurſusque Martis ſpheram, quamuis ſole altior ſit, & longe maiorem habeat ambitum, ſpiſſitudinemque tamen multis vicibus ſuperari. Improbum humanæ

mentis auſum, verum ita ſubtili argumentatione comprehenſum, vt pudeat aliquos non credere, plurimi hæc incerta reſpuūt. Tuę legis latori fortaſſe credendum fuerit non quia illuc Angelo bono deferente conſcenderit, ſed quia cum peruerſo ceciderit. Quod ſi hac de cauſa fidem expedit, credimus. alioquin cum ſacra ſcriptura dicimus: Cœlum ſurſum, & terra deorſum, & cor Regis inſcrutabile eſt. ſed alia percurramus. Angelos mundo ſe maiores vidiſſe affirmat, eoſdemqne corporeos. Si mundo maiores angeli ſunt, neceſſarium eſt aliquam eorum partem extra mūdum eſſe. At Philoſophi Mundi circunflexu omnia contineri dicunt, neque quicquam exterius eſſe. Tuus legifer quando aliquid ſolito plus adbibit, ſopori deditus, quicquid ſomnianit pro vero retulit, & omnia ſibi licere putauit: quo errore & Angelos corporeos & peccare, & egere venia, & ſe rogaſſe pro eis dixit. Simili ſomnolentia tactum ſe ſuper humeros affirmauit manu Dei, cuius gelu vſque ad dorſi medullas penetrauit: quę omnia ſuperius confutata ſunt. Quis illud patienter audiat, quod Angeli Dei vino inebriati, ſpecie mulieris decepti, concubitum eius appetierint? quæ iter in cœlum edocta, ad conſpectum magni Dei peruenit, & honorificè accepta

inter

interaſtra locum obtinuerit: Angeli pœnas dederint, atque idcirco vinum homini interdictum quod tanti mali cauſa fuerit. Commemorat hæc tuus legifer, & tanquã ex penu Dei recepta hominibus inculcat. Vide quàm grauiter, quàm verè, quàm peritè loquitur. Poetarum figmenta, quæ pueris leguntur, inter arcana legis inſerit. Pueri noſtri non ſine riſu audiunt, cum raptæ in cælum fœminæ referuntur, & in aſtra commutatæ, quæ maior & minor vrſa vocantur, pigri circum ſarraca Bootæ lucentes. Credimus pro tua ſapientia te iam parui facere, atque contemnere tuæ legis figmenta. Sed miraris vehementer quod in dies aliqui relicto dogmate Chriſtiano ad tuum migrant, & aſſerentes iniquam legem noſtram amplexi tuam, circunciduntur, & tuis initiantur ſacris, & qui Trinitatem prædicabant, nunc deteſtãtur: & qui Chriſtum Crucifixum colebant & laudabant, nunc derident. Sunt qui hoc agunt non dubitamus. Sed quinam homines? ſanè aut libidinis ſerui, aut ambitionis, & quibus nullus erat locus in noſtra lege ſpreti à nobis, & eiecti tanquam vilia, & inutilia mancipia ad te tranſiuerunt, nec tamen illos inextinguibilis conſcientiæ vermis rodere ceſſat. Quod ſi poſſes eorum introſpicere corda intelligeres

pro-

proculdubiò eos, aut vitæ futuræ ſpem nullam habere, aut admodum eſſe anxios: quia fontem aquæ viuæ reliquerunt Chriſtum Ieſum, & neſciunt quo pacto redeãt, maius ſuum peccatum exiſtimantes, quam Dei miſericordiam. Sed quid miraris ſi ad opes conſequendas, ad voluptates exhauriendas nonnulli tuæ legi ſeſe ſubijciunt? Non eſt hoc nouum nec dignum admiratione. Idem quoq. & Saraceni faciunt, qui ſæpe ad nos migrant. Illud eſt mirabilius, illud ſtupendum, illud magnopere celebrãdum quod tot millia Philoſophorum Chriſtiano inſignita nomine ſub tuo Imperio degunt, grauia tributa pendunt nunc liberis priuantur, nunc coniugibus opprimuntur, duriſſima ſeruitute lacerantur, vexantur mille modis, nec tamen Chriſtianæ legi renunciant. Quod ſi tuam acciperent, nullius ferrent impetum, mitius ferrent imperium, fierent liberi, honores, & opes ſperare poſſent. Sed malunt tolerare ſeruitutis iugum, & in ſqualore ac miſeria viuerẽ, quàm Chriſtum negare. Hoc ſtupẽdũ eſt, & diuinũ opus, & quod te præcipuè mouere debet, non quod pauci à noſtra lege aberrẽt, ſed quod tam multi in ea perſeuerent, & quod tanta ſit, vel in aduerſis conſtantia, miraculum eſt. Facit hoc bonitas legis & ſecuritas æternæ vitæ, quam

nemo

nemo ſapiens præſenti poſtpoſuit. Quid tu hic dicas? quid contra hiſcere, aut mutire poteris? Vera eſt Chriſtiana lex: ex vtero recepta Moſaicæ, ex Prophetis, ex Diuinis oraculis: Deus author eius eſt, Filius Dei eam tradidit, ex ore Dei manifeſtata eſt, pura eſt, & nitida, & immaculata, & Sãcta, perfecta ex omni parte, nullam habet rugam, nuſquam deficit, nuſquã claudicat. In ea qui quærit inuenit: qui petit, accipit & pulſanti aperietur. Ipſa eſt fons clementiæ, iuſtitiæ culmen, pietatis ſpeculum, manſuetudinis, & miſericordiæ plena: pro ea martyres innumerabiles ſunt occiſi, ſenes, iuuenes, pueri, matronæ, virgines, viduæ, innuptæ puellæ, crudelia carnificum non expauere tormenta, ſcientes beatos eſſe mortuos, qui moriunuur in Domino. Præterimus ſigna & prodigia, quæ certitudinem Chriſtianæ legis oſtendant. Quis viros commemorare queat ex Chriſtiano genere, diuini & humani Iuris excellentiſſimos Profeſſores, verè mundi lumina, ſcientiæ fontes, qui vſque ad mortem in fide Chriſti perſeuerantes, præclara volumina ediderunt, quæ tãquam ſydera quædam doctrinæ humanas mentes illuſtrant? Et quænam vllo in loco lex eſt, quæ alterum habeat Auguſtinum, alterum Hyeronimum, alterum Ambroſium, alterum Gregorium?

gorium? Et ne Græcos prætereamus, quæ religio virum vnquam habuit qui Origeni comparari poſſet? quamuis hic in pleriſque locis errauit. Quis Ioanni Chriſoſtomo æquabitur? quis magno Baſilio, quis Cyrillo, quis Euſebio, quis Gregorio Nazianzeno? Non ſufficiet dies, ſi numerare pergimus Illuſtres noſtræ legis doctores, ſiue viuos, ſiue mortuos: quamuis non ſint mortui, ſed nunc maxime viuunt, & tanquam ſtellæ in firmamento lucent, qui fidē Sacratiſſimæ Trinitatis elucidarunt. Quid dicemus de religioſis domibus, in quibus angelica ducitur vita, & pro peccatoribus aſſidue effundūtur preces Domino, nec vnquam ceſſant diuinæ laudes, ac pſalmodiæ. Benedictus Nurſienſis apud nos multorum Monachorum Doctor, & Pater extitit, apud Græcos magnus Baſilius. Secuti ſunt Bernardus Abbas Clareuallis, & Bruno, qui Carthuſiam inſtituit. quotidie Sanctorum virorum apud nos augetur numerus, ædificantur noua Monaſteria, & Sancta renouantur inſtituta. Quos fructus edidit Seraphicus Franciſcus, eximius paupertatis amator in Vmbria (quæ pars eſt Italiæ) natus? Quot eum Diſcipuli ſecuti ſunt, quot ſub eius regula viri Sanctiſſimi floruerunt? Antonius Pataui iacens, miraculis clarus: Bernardinus Se-

nenſis

nenſis in Aquila, quem noſtra ætas quaſi alterum Paulum prædicantem audiuit. Nicolai Lyrani extant opera, quæ omnes admirantur. Dominicus in extremis Hiſpaniæ oris natus, quaſi alius veſper emicuit, qui nouum quendam Sanctum, & nitidum viuendi morem ſuis auditoribus tradidit, & Prædicatorum inſtituta Regula vniuerſum illuſtrauit orbem. Multi ex Diſcipulis eius clariſſimi euaſerunt, ſed præcipua eſt magni Alberti fama, qui nullum doctrinæ genus ignoraſſe creditus eſt: Nec minor eo Thomas Aquinas fuit in litteris & ſi maior fuit in Sanctitate. Claruit & meo ſæculo ſub eadem regula, Vincentius Hiſpanus, quem noſter anteceſſor inter Sanctos Chriſti Confeſſores retulit. Et in Ordine Diui Auguſtini Nicolaus Tolentinas, paulo ante inter cœleſtia relatus Sanctorum agmina. Noua in dies prole floreſcit noſtra religio: quod ſi non deſunt peccatores diuinam prouocantes Maieſtatem, non deſunt etiam conciliatores viri Sancti Dei accepti, & virgines immaculatæ precibus aſſiduis diuinam iram auertentes. Nec timemus ruinam tantis adiuti patrocinijs. Tu ergo Princeps nobilis, qui non & rationis incapax, neque ingenij obtuſi, collige, quæ diximus, & conſerua in mente tua, & conſule tibi, &

tuæ

tuæ genti, & noli eſſe incredulus ſed fidelis. relinque tenebras & lucem ſequere. Intelligis quo pede claudicat tua lex, & quantis ſcatet erroribus, & quam procul a veritate recedit, & quod non eſt in ea ſalus, & nouæ & antiquæ legis inimica. Intelligis quam ſolida eſt Euangelij doctrina, quam vera, quam ſancta, quam munda & immaculata, & quod ea iter tan tum in cœlum oſtendit & non alia. Intelligis ſi verba noſtra memoria tenes, quod Trinitas in vnitate, & vnitas in Trinitate colenda eſt, neque altera contradicit alteri. Intelligis quonammodo Pater ſibi filium æqualem genuit, & quo modo a Patre & filio ſanctus procedit Spiritus, qui eſt charitas, & amor, & ſimul colendus eſt, & Deus eſt: & quod filius pro noſtra ſalute incarnatus eſt, mortem tulit:& ſpo liato Inferno, tertia die reſurgens, quadraginta diebus cum diſcipulis conuerſatus, aſcendit in cœlum ſedet ad dexteram Patris, venturus in fine ſæculi iudicare viuos, & mortuos. quo facto mali perpetuo pœnam ignis ſubibunt, boni æternam beatitudinem conſequentur: non in carnalibus deſiderijs, aut impudicitijs, non in cubilibus ſed in dulcedine mentis & in charitate Chriſti, quæ ſuperat omnem ſen ſum. Aute omnia verò monſtratum eſt,

non

non poſſe te aſſequi inter Chriſtianos gloriam, & potentatum quem videris optare, maxime apud Europæos, & Occidentales populos, dum tua in ſecta perſeueraris. Quod ſi velis Chriſtianis initiari ſacris, magnam tibi ſpem fecimus & potentiæ & gloriæ. Memento igitur verborum noſtrorum, & accipe fidele conſilium, ſume baptiſmum Chriſti, & lauacrum Spiritus ſancti. Amplectere Sacroſanctum Euangelium, & illi te totum committe. ſic tuam animam lucri facies, ſic Turcarum populo bene conſules, ſic tuæ cogitationes adimpleri poterunt, ſic tuum nomen in ſæcula celebrabitur, ſic te omnis Græcia, omnis Italia, omnis Europa demirabitur; ſic Latinæ te litteræ, ſic Græcæ, ſic Hebraicæ, ſic Arabicæ, ſic omnes Barbaræ celebrabunt, ſic nulla ætas de tuis laudibus conticeſcet, ſic pacis Auctor & fundator quietis appellaberis, ſic te Turcæ animarum ſuarum Repertorē, & Chriſtiani ſuæ vitæ conſeruatorem vocabunt. Syrij, Aegyptij, Libici, Arabes, & quæcumque ſunt aliæ gentes extra Chriſti caulas, aut his auditis tuam viam ſequentur: aut tuis, Chriſtianis armis paruo negotio domabuntur. Et ſi noluerint in noſtra lege te ſocium habere experientur Dominum in ſua: nos te iuuabimus, & omnium

nium eorum aſſiſtente Diuina gratia legitimum Principem conſtituemus . Hæc ſunt quæ tibi cum baptiſmo præmia promittuntur,his te bonis diuina pietas proculdubio cumulabit obſequente Euangelio. Quod ſi reſpueris conſilia noſtra , peribit tanquam fumus gioria tua,& tu more hominum reuerſus in cinerem totus morieris. Chriſtus regnabit in æternum, cui eſt honor & gloria in ſæculorum ſęcula. Amen,

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

9-3-1

Digitized by Google